

**T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN
ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN, BAĞLANMA
STİLLERİ, BENLİK SAYGILARI VE ÇOCUK
YETİŞTİRME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru DERİN

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Zihni SUNGUR

İSTANBUL – 2021

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN
ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN, BAĞLANMA
STİLLERİ, BENLİK SAYGILARI VE ÇOCUK
YETİŞTİRME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru DERİN

**Enstitü Anabilim Dalı : Psikoloji
Enstitü Bilim Dalı : Klinik Psikoloji**

Bu tez 07/05/2021 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ebru DERİN

07.05.2021



ÖNSÖZ

Tezimin yazılma sürecinde, çalışmamı titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Mehmet Zihni Sungur’a değerli katkıları için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bu zamanlara gelmemde en büyük fedakârlıkları gösteren, desteğini benden hiç esirgemeyip hep arkamda duran sevgili babam Ali DERİN’e, sonsuz desteği, sevgisi ve şefkati ile hep yanımda hissettiğim sevgili annem Neslihan DERİN’e ve hep yanımda olan olan sevgili kardeşlerim Emre DERİN, Sena DERİN ve Elif DERİN’ e sundukları sonsuz güven, şefkat ve destek için minnettarım.

Tez çalışmam boyunca benden güzel yüreğini ve desteğini esirgemeyen sevgili annem Zübeyde KÜLAHLI ve beni bu yolda hiç yalnız bırakmayarak, her zaman desteğini hissettiğim sevgili yol arkadaşım Ömer KÜLAHLI’ya yanımda oldukları her an için teşekkür ederim.

Son olarak tez çalışmama katılarak bana ve bilime sağlamış oldukları katkılardan dolayı tüm annelere çok teşekkür ederim.

Ebru DERİN

07.05.2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	i
TABLO LİSTESİ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1 Bağlanma Kuramı	9
1.1.1 Bağlanma Kuramları	11
1.1.1.1 Bowlby 'nin Bağlanma Kuramı	11
1.1.1.2 Psikodinamik Kuram	14
1.1.1.3 Harlow'un Kuramı	15
1.1.1.4 Bilişsel Gelişim Yaklaşımı	16
1.1.1.5 Davranışçı Yaklaşım	17
1.1.2 Yetişkin ve Çocuklarda Bağlanma Stilleri	17
1.1.2.1 Bebeklikte Bağlanma	17
1.1.2.2 Çocuklukta ve Ergenlikte Bağlanma	20
1.1.2.3 Yetişkinlikte Bağlanma	22
1.1.2.3.1 Güvenli Bağlanma Stili	22
1.1.2.3.2 Saplantılı Bağlanma Stili	22
1.1.2.3.3 Kayıtsız Bağlanma Stili	23
1.1.2.3.4 Korkulu Kaçınmacı Bağlanma Stili	23
1.1.3 Bağlanma Konusunda Yapılan Araştırmalar	24
1.1.3.1 Bağlanma ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	24
1.2 Benlik Kavramı ve Kuramsal Açıklamalar	28
1.2.1. Benlik	28
1.2.2. Benlik Saygısı	30
1.2.3 Benlik Saygısı Konusunda Yapılan Araştırmalar	33
1.2.3.1 Benlik Saygısı ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	33
1.3 Çocuk Yetiştirme Tutumları	35

1.3.1. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Tarihçesi	36
1.3.2. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılması	39
1.3.2.1. Demokratik Tutum	39
1.3.2.2. Otoriter Tutum.....	40
1.3.2.3. Aşırı Hoşgörülü Tutum.....	42
1.3.2.4. Koruyucu Tutum	43
1.3.3. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kaynakları.....	45
1.3.3.1. Ebeveynin Bireysel Özellikleri ve Kaynakları	45
1.3.3.2. Bağlamsal Stres ve Destek Faktörleri.....	46
1.3.3.3. Kültürel Faktörler	47
1.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Önemi	48
1.3.5. Çocuk Yetiştirme Tutumu Konusunda Yapılan Araştırmalar.....	50
1.3.5.1 Çocuk Yetiştirme Tutumu ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	50
BÖLÜM:2 YÖNTEM	54
2.1 Araştırma Modeli	54
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	54
2.3 Veri Toplama Araçları	54
2.3.1 Demografik Bilgi Formu.....	55
2.3.2 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE-II).....	55
2.3.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (R-BSÖ)	56
2.3.4 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)	56
2.4. Verilerin Toplanması	57
2.5 Verilerin Analizi	57
BÖLÜM 3: BULGULAR	59
BÖLÜM 4: TARTIŞMA	71
4.1 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	71
4.2 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Bağlanma Stilleri ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	76
4.3 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması.....	77

4.4 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Stillerinin, Demografik Bilgilere Göre Sonuçlarının Tartışılması.....	77
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA.....	86
EKLER	105
ÖZGEÇMİş	112



KISALTMALAR

ÇYTÖ	: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
R-BSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
YİYE-II	: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - II



TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarına Ait Betimsel Değerler.....	58
Tablo 2. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı	59
Tablo 3. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı	60
Tablo 4. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı	61
Tablo 5. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları	62
Tablo 6. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları	62
Tablo 7. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları	63
Tablo 8. Yaş Grubuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	63
Tablo 9. Evlenme Yaşına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	64
Tablo 10. Çalışma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları.....	65
Tablo 11. Eğitim Düzeyine Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	65
Tablo 12. Gelir Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	66
Tablo 13. Aile Yapısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları	66
Tablo 14. Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Olduğuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	67

Tablo 15. Çocukken Annenin Çalışma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları	67
Tablo 16. Çocuk Sayısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	68
Tablo 17. Çocuğun Planlı Olup Olmama Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları	69
Tablo 18. Çocuğun Bakımına Destek Olan Birinin Bulunma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları	69
Tablo 19. Mesleğe Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları.....	70

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü – Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Annelerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Saygıları ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tezin Yazarı: Ebru DERİN

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Zihni SUNGUR

Kabul Tarihi: 07.05.2021

Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 104 (tez) + 8

Anabilimdalı: Psikoloji

Bilimdalı: Klinik Psikoloji

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, çocuklarını yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi, değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin araştırılması ve annenin çocuk yetiştirme tutumunun, demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir.

Araştırmanın örneklemini okul öncesi dönemde çocuğu olan 238 anne katılımcıdan oluşmaktadır. Bu çalışmada veriler, “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II” ve “Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ile elde edilmiştir. Araştırmaya katılımcılar, internet üzerinden erişim sağlamışlardır.

Araştırmada yapılan istatistik analizler sonucunda, Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum ve aşırı hoş görülme tutumlarının ise arttığı gözlenmiştir. Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoş görülme tutumlarının ise arttığı gözlenmiştir. Kaçınmacı ve kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı gözlenmiştir. Otoriter tutum arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve gelecek çalışmalar için öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma Stilleri, Çocuk Yetiştirme Stilleri, Benlik Saygısı

ABSTRACT

İstanbul Kent University Graduate Education İnstitute Abstract of Master's Thesis

Title Of The Thesis: Examining the relationship between the attachment styles, self-esteem and child rearing styles of the mothers of children attending pre-school education.

Author: Ebru DERİN

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Zihni SUNGUR

Date: 07.05.2021

Nu. of pages: v (pre text) + 104 (main body) + 8

Department: Psychology

Subfield: Clinical Psychology

The aim of this study is to examine the relationship between attachment styles, child-rearing attitudes and self-esteem of mothers who have children in preschool period, to investigate the relationship between variables and to examine whether the mother's child-rearing attitude differs according to demographic characteristics.

The sample of the study consists of 238 mothers who have children in pre-school period. In this study, the data were obtained by "Socio-Demographic Information Form", "Rosenberg Self-Esteem Scale", "Experiences in Close Relationships Inventory II" and "Child Rearing Attitudes Scale". Participants in the research have accessed via the internet.

It was observed that as the level of avoidant attachment increased, democratic attitudes decreased, while authoritarian attitudes and overly tolerant attitudes increased. It was observed that as the level of anxious attachment increased, democratic attitudes decreased, while authoritarian attitudes, protective attitudes and overly tolerant attitudes increased. It was observed that as the level of avoidant and anxious attachment increased, self-esteem decreased. It has been determined that as the authoritarian attitude increases, self-esteem decreases. The results of the study were discussed within the framework of the relevant literature and suggestions were given for future studies.

Keywords: Attachment styles, Self respect, Child rearing styles

GİRİŞ

İnsanlar yavrularını, doğumlarından itibaren hayata tutunmaları ve yaşamlarını devam ettirebilmeleri konusunda bakım verenlerin bakımına duydukları ihtiyaç yönünden, diğer türler ile kıyasladığımızda, insan yavrularının bakım verenlerin bakımına daha fazla ve daha uzun süre gereksinim duydukları gözlemlenmiştir (Soysal ve diğerleri, 2005: 89). Bağ kurma ihtiyacı, tüm insanlar için varoluştan gelen ve kuvvetli duygusal bağlar kurma yarayan doğal bir ihtiyaç olmakla birlikte bebeklik döneminden başlayarak yetişkinlik dönemine kadar devamlılığını sürdürmektedir. Bowlby (1988), yetişkinlik dönemine kadar devamlılığını sürdüren bu bağların, genellikle karşı cinse karşı oluşan yeni bağların devreye girmesiyle tamamlandığını ifade etmektedir. Bowlby'e göre çocukların sahip olduğu bağlanma biçimleri devamlı olarak birincil derecede bakım veren bakıcının çocuk için fiziksel ve duygusal açıdan ulaşılabilir olup olmadığı ile ilgilenir. Birincil olarak bakım veren bakıcı, çocuk için ulaşılabilir ise çocuk güvenli bir şekilde çevresine ilgi gösterir ve kaliteli oyun kurar. Bakıcının çocuk için ulaşılabilir olmadığı durumlarda ise çocuk güvenli olmayan bir yapının etkisiyle oyun kurmakta ve çevreye ilgi göstermekte zorlanmaktadır (Sümer, Sayıl ve Berument, 2016: 14,15).

Annelerin sahip olduğu bağlanma biçimlerinin ise çocuklara göre daha karışık bir sistemi vardır. Annenin bağlanma stili de annenin çocukluk çağı ile ilişkilidir. Bireyin yetişmiş olduğu aile yapısında ya da sonradan kazanacağı yeni çevre yapısında önemli bir farklılık olmadığı takdirde, bireyin sahip olduğu bağlanma biçimi zaman içinde kalıplaşarak, değişime karşı direnç gösteren ve devamlılık kazanan bir yapı haline dönüşeceği yapılan araştırmalar ile savunulmaktadır. Hazan ve Shaver (1987), yetişkinlerin çocukluk dönemlerinden getirdikleri şemalarının, yetişkinlik döneminde sahip oldukları bağlanma biçimleri üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Ebeveynler bebeklerinin gereksinimlerini anlamaya ve gidermeye çalışırken, çocukluk dönemlerinden yetişkinlik dönemlerine taşımış oldukları şemalar doğrultusunda davranmaktadırlar. Bu nedenle yetişkinlerin sahip olduğu ebeveynlik tutumları, ebeveynlerin bağlanma biçimlerinden izole düşünülemez. Ebeveynlerin sahip olduğu bağlanma biçimleri, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve çocuklarının sahip olacağı bağlanma biçimleri üzerinde önemli ölçüde etkiye sahiptir. Bağlanma kavramı ve

çocuk yetiştirme tutumları birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olan iki konudur (Algan ve Şendil, 2013: 56).

Kışlak ve Çavuşoğlu (2006), güvenli bağlanma biçimine sahip olan annelerde özgüven ve öz saygı düzeylerinin, güvenli bağlanma stiline sahip olmayan annelere göre daha yüksek seviyede olduğunu ifade etmektedir. Çevrelerindeki diğer kişilere güvenme konusunda daha rahat davranışlar sergilemektedirler. Bartholomew ve Horowitz (1991), güvenli bağlanmaya sahip kişilerin, güvensiz bağlananlara kıyasla, kendini değere layık görme, diğer kişileri sıcak, kabul edici ve hoşgörülü bulma gibi olumlu inançlara sahip olduğunu ifade etmektedir. Erözkan (2011)' a göre bazı durumlarda annelerin başkalarını kendilerine destek ve katkı sağlayan bir figür olarak değerlendirmesinin, bağlanma biçimleri üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini ve annenin özgüven, özsaygı düzeyinin düşmesine sebep olabileceğini öne sürmüştür. Saplantılı bağlanma biçimine sahip olan anneler üzerinde ailelerin tutarlı olmayan ve ilgisiz davranışlar etkiye sebep olmaktadır. Anneler bu niteliklere sahip ailelerin içinde bulunduğu kendilerini değere layık görmeyerek, aslında yakın ilişkide olmak istedikleri aile üyeleri ile yakınlaşmak yerine kaçınma davranışı göstererek, uzaklaşabilmektedirler. Eğer anne kayıtsız bağlanma stiline sahip ise bu tür anneler, başkaları tarafından reddedilme tepkisinin beraberinde getireceği hayal kırıklığını yaşamamak adına kendi benliklerine olan özgüvenlerini ön plana çıkardıkları bir benlik yapısı geliştirmektedirler. Bartholomew ve Horowitz (1991)'e göre kayıtsız bağlanan anneler, birincil derecede bağ kurdukları kişi ile yakın ilişki kurmaktan kaçınarak, özerkliğin kendileri için olan önemini ifade etmekte ve kişiler arası kurulan ilişkilerin kendileri açısından değersizliğini vurgulamaktadırlar.

Benlik saygının, kişinin iyi hissetmesinde ve kişiler arası olumlu ilişkiler kurabilmesinde rol oynayan önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Bowlby (1973) kişinin yaşamının erken dönemlerinde bağlanma figürü ile gerçekleştirdiği bağlanma ilişkisinin, benlik saygısını oluşturmaya etki ederken aynı zamanda kişinin ileriki dönemlerde sahip olacağı benlik saygısının düşük veya yüksek seviyede olmasını etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğunu ifade etmektedir. Baldwin ve Keelan (1999) düşük benlik saygısına sahip bireylere kıyasla, yüksek benlik saygısına sahip olan kişilerin kişiler arası ilişkiler konusunda daha olumlu yaklaşımları olduğu ve başkaları daha sıcak, kabul edici ve duyarlı olarak değerlendirdiklerini öne sürmektedir. Büyüksahin (2001) güvenli

bağlanma biçimine sahip bireylerin, güvensiz bağlanma biçimine sahip bireylere kıyasla benlik saygısı düzeyi yönünden daha fazla olduklarını vurgulamaktadır.

John Heinrick Pestalozzi'ye göre anneler, çocukları ile aralarında sağladıkları sevgi dolu iletişim yolu ile çocukları için en etkili ve en doğru eğitmenliği yaparken aynı zamanda bu yolla kendilerinin de eğitmektedirler (Carter, 1987; akt: Oktay, 1999). Araştırmacılar, kişiliğin alt yapılarından biri olan benliğin, aile içinde kurulan iletişim ile doğrudan bağlantılı olduğunu ifade etmektedir (Özmen, 2007). Ebeveynler çocukları için en önemli rol modeller olduklarından, ebeveynlerin yüksek benlik saygısına sahip olmaları, çocuklarının davranış kazanımları açısından önemli görülmektedir (Dilek, 2007). Kişiler çevrelerindeki diğer kişilere yönelik nasıl tutumlara sahip olabiliyorsa aynı zamanda kendi benliklerine karşıda belli tutumlara sahip olmaktadırlar. Benlik saygısı, kişilerin kendi benliklerine karşı geliştirmiş oldukları tutumlara verilen addır. Yapılan araştırmalar sonucunda, kişilerin sahip olduğu benlik saygılarının, kişilerin olumlu bir kişilik yapısı ve hayat sürdürmeleri için önemine vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle, kişinin akademik başarısı, iş ortamındaki yetenekleri ve kişiler arası ilişkileri üzerinde kişinin sahip olduğu benlik saygısının etki alanı büyüktür (Kaya ve Saçkes, 2004: 49-50). Kişilerin kendi benliğine, başkalarına, dünyaya yüklediği anlam ve değerlendirme şekli, kişinin davranış, tutum, huzur ve uyumuyla ilişkilidir (Altıntaş, 1991). Kişilerin çevresi ile pozitif ilişkiler kurması ve dünyaya olumlu bir bakış açısıyla yaklaşmasında, kendi benliğiyle sağlamış olduğu uyumu büyük önem teşkil etmektedir.

Okul öncesi dönem tüm çocukların gelişimi açısından en hassas ve en önemli dönemdir. Bu dönemde çocukların gelişimi oldukça hızlı bir şekilde devam ederken, çocukların kişilik yapısı ve karakteristik özellikleri şekil kazanmaktadır. Bu dönemde çocuklar gelişime ve öğrenmeye oldukça açık olduklarından, ebeveynlerin çocuklara öğreteceği toplumsal uyumu sağlayan temel davranış ve alışkanlıklar tekrarlama yöntemi ile çocuklarda yaşam boyu kalıcı hale gelebilmektedir (Demiröz ve Dinçer, 2001).

Annelerin sahip olduğu bağlanma biçimlerinin, aile içindeki kişiler arası ilişkilerin olumlu bir şekilde sürmesi üzerindeki etkisinden hareketle, annenin benlik saygısı ve çocuk yetiştirme tutumunun bu etki ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma annenin bağlanma biçimi, benlik saygısı ve çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişkinin ortaya konulmasını amaçlamıştır.

Araştırmanın Konusu

Bowlby (1973,1980), bağlanma kuramında, bireyin yaşamının ilk yıllarında birinci derecede bakım veren bakıcısıyla oluşturduğu ilişkisinin olumlu veya olumsuz niteliklere sahip olmasının, bireyin gelecek yaşamında oluşturacağı yeni ilişkilerine etki edeceğini öne sürmüştür. Bowlby, bağlanma kavramını, bireyin dünyaya gelmesi ile birlikte varoluşsal olarak kendisinde bulunan ve yaşamının devamlılığını sağlayan, kendisi için birincil derecede önem arz eden başkalarına karşı kurmuş olduğu kuvvetli duygusal bağlar olarak tanımlamaktadır. Bağlanma kavramına göre, çocuk yaşamının ilk dönemlerinde, bakıcısının kendisine yönelik davranış tutumlarından hareketle, kendisine ve diğerlerine karşı bazı zihinsel şemalar oluşturur ve oluşturmuş olduğu bu şemalar yaşamının ilerleyen dönemlerinde kuracağı ilişkilerine rol model olur. Yapılan birçok araştırmada ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilemiş olduğu davranış tepkilerinin, çocukların bağlanma biçimi üzerindeki etkileri net bir biçimde görülmekle birlikte, ebeveynlerin sahip olduğu bağlanma biçimlerinin, çocuk yetiştirme tutumlarını da etkilediği de görülmektedir.

Benlik saygısı kavramı, kişinin gerçekte olduğu kişi ile barışık olması düzeyi ve sahip olduğu yetenek, başarılarla, isteklerinin ne kadar orantılı olduğu ile ilişkilidir. Hayattan beklentileri ve amaçları gerçeklikle uyuşan kişiler, kendilerini yeterli ve değere layık göreceğinden, huzurlu olacaktır (Bruno, 1996: 72). Bireyin kişiler arası kurmuş olduğu ilişkilerinin olumlu veya olumsuz olması, kişinin kendi benliğini olmasını istediği gibi değil de olduğu gibi kabullenmesi durumunda belirlenmektedir. Buradan hareketle, benlik saygısının çocuk yetiştirme tutumu ile olan ilişkisi de bu araştırmaya konu olmuştur.

Bu araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, çocuklarını yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, çocuklarını yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişki incelenerek, literatüre katkıda bulunabileceği umulmuştur. Bu araştırma hem annenin bağlanma stili ve çocuk yetiştirme stili arasındaki ilişki, hem annenin benlik saygısı ile çocuk yetiştirme stili arasındaki

ilişki, hem de annenin bağlanma stili ve benlik saygısı arasındaki ilişki incelenecektir. Aynı zamanda annenin çocuk yetiştirme tutumunun, demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

Araştırma Soruları

Yukarıda belirtilen genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, bağlanma stilleri ile benlik saygıları arasında bir ilişki var mıdır?
- 2- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, bağlanma stilleri ile çocuk yetiştirme stilleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 3- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, çocuk yetiştirme stilleri ile benlik saygıları arasında bir ilişki var mıdır?
- 4- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, çocuk yetiştirme stilleri, demografik özelliklere göre değişiklik gösterir mi?

Araştırma Hipotezi

- 1- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, bağlanma stilleri ile benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 2- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, bağlanma stilleri ile çocuk yetiştirme stilleri arasında anlamlı bir ilişki vardır?
- 3- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, çocuk yetiştirme stilleri ile benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 4- Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin, çocuk yetiştirme stilleri, demografik özelliklere göre değişiklik göstermektedir.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma hem annenin bağlanma stili ve çocuk yetiştirme stili arasındaki ilişkiyi, hem annenin benlik saygısı ile çocuk yetiştirme stili arasındaki ilişkiyi hem de annenin bağlanma stili ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemesi açısından önemlidir.

Annenin sahip olduğu bağlanma biçimini ve benlik saygısı düzeyini bilmesi ve çocuklarına yönelik geliştirdikleri yetiştirme biçimleri ile ilgili bilgili olmaları, çocuğun sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesi açısından büyük önem teşkil etmektedir. Annelerin bağlanma biçimleri, benlik saygıları ve çocuk yetiştirme biçimleri arasındaki ilişkiyi belirleyerek, bağlanmanın kuşaklararası aktarımını incelemenin, literatüre önemli bir katkıda bulunacağı umulmuştur. Ayrıca annelerin benlik saygılarının, bağlanma stillerinin ve çocuk yetiştirme stillerinin arasındaki ilişkiyi belirlemenin, özellikle annelere rehberlik edeceği düşünülmektedir. İlgili araştırmalara incelendiğinde, bu çalışmanın değişkeni olan, annenin benlik saygısı, çocuk yetiştirme tutumu ve bağlanma stili kavramlarına farklı çalışmalarda yer verildiği ancak bu üç değişkeni birlikte ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, sözü edilen bu değişkenleri bir arada ele alıp inceleyen bir çalışmanın önemli olacağı düşünülmüştür. Annenin benlik saygısı ile çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik çalışmaların sayısı oldukça az sayıdadır. Aynı zamanda annenin bağlanma stili ve çocuk yetiştirme tutumu açısından da incelenen çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın Sayıltıları

1. Katılımcıların araştırmada kullanılan ölçekleri samimi ve doğru cevaplandıkları varsayılmıştır.
2. Veri toplamak için kullanılan ölçeklerin, istenilen ölçümleri yapabileceği, geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmada incelenen bağlanma stilleri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II ile sınırlıdır.
2. Araştırmada incelenen benlik saygısı, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile sınırlıdır.
3. Araştırmada incelenen çocuk yetiştirme tutumları, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile sınırlıdır.
4. Araştırmada incelenen sosyo-demografik bilgi formunun ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

5. Araştırma Türkiye ile sınırlıdır.

6. Araştırma sonuçları, katılımcıların vermiş olduğu subjektif cevaplar ile sınırlıdır.

7. Araştırma örneklemini 200-250 anne ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bağlanma

Bağlanma, ocuğun birinci derecede bakımını sağlayan bakıcısıyla güçlü bir duygusal ilişki kurması ile kendini gösteren ve özellikle ocuk için tehlike ve risk anlarında ortaya çıkan ve devamlılığını yaşam boyu sürdüren güçlü duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Bowbly, 2012).

Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin kendisini tüm gerçekliği ile kabullenerek, kendi benliğine karşı beğeni ve öz saygı geliştirmesinin bir şekli olarak tanımlanmaktadır (Morganett, 2005: 119).

ocuk Yetiştirme Tutumları

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergilemiş olduğu davranış, değer, tutum ve inançların birleşiminden ortaya çıkan davranış kalıpları ve bu kalıpların sergilendiği duygusal ortam olarak tanımlanmaktadır (Maccoby ve Martin, 1983).

Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, benlik saygıları ve ocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik katılımcılara, Sosyodemografik Bilgi Formu (yeni yapılandırılmış), Rosenberg Benlik Saygısı lği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II, ocuk Yetiştirme Tutumları lği uygulanmıştır. Ölçeklerin ilk olarak Antalya ve Bursa illerindeki yüksek-orta-düşük sosyoekonomik düzeylerine göre seçilmiş anaokullarında ki annelere bireysel olarak uygulanması planlanmış fakat COVID-19 pandemisi nedeniyle bu süreç gerçekleşememiştir. Bu sebeple ölçeklerin uygulama sürecinde internet üzerinden Google

Forms uygulaması kullanılmış ve Türkiye genelinde farklı sosyoekonomik düzeye sahip anaokullarından annelere ulaşılmıştır. Kişisel bilgi formunu ve ölçekleri içeren bu form; bağlantı adresi ile birlikte sosyal medya üzerinden paylaşılmıştır. Katılımcılara bu şekilde ulaşılmıştır. Katılımcılardan isim-soy isim gibi kimliklerini belli edecek kişisel bilgileri istenmemiş, araştırmaya katılım için gönüllülük esas alınmıştır. Araştırma toplam 238 anne ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen bilgiler ve hipotezler doğrultusunda istatistiksel analizler yapılmıştır.



BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Bağlanma Kuramı

Bağlanma, çocuğun stresli zamanlarında, birincil derece bakım veren bakıcısı ve çocuk arasında gelişen, çocuğun bakıcısı ile bağ kurması, bakım veren bakıcıyı araması, yakınlık ve ilişki kurması gibi davranışlarla kendini gösteren güçlü ve yaşam içerisinde devamlılığı olan duygusal bir bağdır (Pehlivan Türk, 2004). Bağlanma kavramını diğer bir bakış açısı üzerinden ele aldığımızda ise, bebeğin hayatını devam ettirmek için, bakımını üstlenen kişiye yönelik bir yakınlık eğiliminde olduğu ve bu yakınlık sonucunda bakımını üstlenen ile arasında hem yakınlık geliştirmekte, hem de bebek çevreye yönelerek, çevreyi keşfetmektedir (Pickover, 2002).

Bebeklik döneminde bakıcı ve çocuk arasında gelişen bağlanma; bebeğin birincil olarak bakımını sağlayan kişileri araması, yönelmesi ve yakınlık geliştirmesi şeklindeki olumlu tepkileri ve bebeğin bakımını sağlayan bakıcının bebeğe hissettirmiş olduğu yakınlık ve varlık değeri ile bebekte gelişen rahatlık duygusu ve benzeri tüm duygu ve davranış şekillerini içermektedir. Bebeklerin, birincil derecede bakımlarını sağlayıp, ihtiyaçlarını gideren bakıcılarına özellikle altıncı ve on ikinci aylar arasında bağlanmaya başlaması ile birlikte gelişen bağ sayesinde bebeklerde güven duygusu oluşmaya başlamaktadır (Soysal ve diğerleri, 2005).

Bağlanma kuramı, bebeklerin, kendilerine yakınlık gösteren ve ihtiyaçlarını karşılayan bakıcılarına karşı güçlü bir bağ geliştirmeye eğilim göstermelerinin nedenlerini araştırarak, bu nedenleri aydınlatmaya çalışmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999a). Yeni doğan bebekler, yaşamlarını devam ettirebilmek adına, her anlamda onların ihtiyaçlarını giderip, bakımlarını sağlayacak bir bakıcının varlığına ve yakınlığına önemli ölçüde ihtiyaç duymaktadırlar. Yeni doğanların bakıcılarına duymuş oldukları bu ihtiyaç ve eğilim, bebeklerin gelişimleri üzerinde önemli etkiye sahip olan bağlanma sistemini işaret etmektedir.

Yeni doğan ve birincil derecede bakımını sağlayan bakıcı arasında bağ kurulmasını sağlayan bağlanma sistemi, bebeklerin çevresinden kaynaklanabilecek her türlü tehlikeye

karşı kalkan oluşturarak, bebeklerin güvenli bir şekilde çevrelerini öğrenmelerine olanak sağlamaktadır. Bowlby'e göre, çocuklar bu güçlü ve sağlam bağ, hem "güvenli bir üs" olarak kullanıp çevrelerini öğrenme konusunda yarar sağlarken hem de "sağlam bir üs" olarak alıp herhangi bir tehlikenin varlığı durumunda sığınmaktadırlar. Çocuk için çevreden gelen herhangi bir tehdit durumunun varlığında, çocuğun mevcut olan bağlanma sistemi, birincil derecede bakım sağlayan bakıcının çocuğa olan davranış biçimleri, çocuk için her ihtiyaç durumunda bakıcının ulaşılabilir olup olmaması gibi durumlara bağlı olarak, otomatik bir biçimde harekete geçer ve bakım veren ile ilişkilerin onarılıp tazelenmesine olanak sağlar. Otomatik biçimde ortaya çıkan bağlanma sistemi sonucunda çocuklarda kendilerini güvende hissetme duygusu ya da bakıcıdan ayrılma korkusu ile yüzleşmelerinden kaynaklanan endişe, korku, güvende olmama duyguları kendini göstermektedir (Sümer ve Güngör, 1999a).

Bebekler güçlü bir bağ kurmak için genellikle, kendilerini yanlarında güvende hissettikleri, rahatladıkları, ihtiyaçlarını giderip, yakınlık kurdukları kişilere yatkınlık duyarlar. Bu nedenle bağ kurma konusunda daha çok her zaman ulaşabilecekleri, sık sık temas kurup, görebildikleri kişilere veya annelerine yatkındırlar. Bağlanma, çocuğun ulaşabildiği ve yakınlık kurduğu bu kişilere yönelik ortaya çıkan ve yaşam boyu devamlılık gösteren sağlam duygusal bağlarıdır (Bowlby, 1982).

Ainsworth (1989)' a göre, bağlanma sistemi, kişilerde kalıtsal olarak doğumundan itibaren mevcut olan bir sistemdir. Çocuk, bakıcısı ile kurduğu bağlanma sisteminin vermiş olduğu güven duygusu ile bakıcısı ulaşılabilir olduğunda rahatlar ve bu rahatlıkla çevresine karşı ilgi duymaya başlar (Hazan ve Shaver, 1994). Ainsworth (1989)'a göre, çocuk ve birincil bakım veren arasında bağ olduğunu söyleyebilmemiz için, güçlü duygularla kurulması, ilişkinin sürekliliği, bakıcıdan ayrıldıktan sonra çocukta rahatsızlık ve endişe olması, bakıcının kaybı durumunda çocuğun derin mutsuzluk yaşaması ve bakıcı ile tekrar bir araya geldiğinde rahatlık hissetmesi gerekmektedir.

Bağlanma kavramına göre, bireyler doğumu itibari ile bazı kişilere yönelik yakınlık isteği ve bağ kurma duygusuna sahiptir ve bebeklikten başlayarak yaşlılık dönemine kadar devam etmektedir. Bireyler bebeklik çağında, bakımlarını üstlenen bakıcıları ile kurmuş

bağ sayesinde, güvende hissetme, ihtiyaçlarının karşılanması ve korunma gibi ihtiyaçları olduğunda bakıcılarına güvenerek, yakın olmak isterler.

Çocukluk döneminde kurulan güçlü bağlar, devreye karşı cinse yönelik yeni bağlar girene kadar devamlılığını bireyin gençlik ve olgunluk döneminde de sürdürür. İlişkilerde kurulan güçlü bağın sürekli ve devamlı olmasındaki en önemli ilke korumadır (Bowlby, 1988).

Bağlanma kuramına göre çocuğun bebeklik dönemlerine baktığımızda, anne-babanın çocuğa yansıtmış olduğu davranış tepkileri sonucunda, çocuklar öncelikle kendilerini daha sonra ise başkalarını tanırlar ve böylece yaşamın ilerleyen dönemlerinde çevrelerindeki diğer insanlara karşı kullanabilecekleri bir kılavuz oluştururlar (Sümer ve Güngör, 1999b). Bowlby 'ye göre (1973; 1982), bireyin yaşamının ilk dönemlerinde bakım veren ile kurmuş olduğu bağlanma stili ve başkalarına yönelik oluşturduğu zihinsel kılavuzlarının, yetişkinlik dönemlerinde değişme imkânı olsa da değişime devamlı olarak güçlü bir direnç göstermektedir.

Bağlanma, bebeğin anneye veya bakımından sorumlu birincil derece bakım veren bakıcı ile kurmuş olduğu bağın, bebeğin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi açısından gerekliliğini vurgulayan, bebeklik döneminden başlayıp, sürekliliğini sürdürerek, gelecekteki kişiler arası ilişkileri üzerinde önemli ölçüde rol oynayan bir sistemdir.

1.1.1 Bağlanma Kuramları

1.1.1.1 Bowlby 'nin Bağlanma Kuramı

Bebeklik döneminde ebeveyn veya birincil derecede bakım veren bakıcı ve çocuk arasında gelişen bağlanma ve çocukların bakıcıya yönelik yakınlık isteği gibi davranışları birçok araştırmacı tarafından incelenerek araştırma konusu olmuştur ve araştırmalar sonucunda fikir ayrılıkları görülmüştür. Yapılan araştırmalar neticesinde Ainsworth ve Bowlby'nin sunmuş olduğu fikirler en çok kabul görenler arasında iken, Bowlby'nin bağlanma kuramı ise herkes tarafından bilinmektedir. Daha sonraki zamanlarda ise Ainsworth ve arkadaşları (1978), Bowlby'nin bağlanma kuramı üzerine yeni çalışmalar ekleyerek kuramı daha da geliştirmişlerdir.

Bowlby bağlanma kuramında özellikle sistemik, sosyal, psikodinamik, duygusal ve davranışsal kavramlar üzerinde durmaktadır (Pickover, 2002). Bowlby ortaya atmış olduğu bağlanma kuramı ile özellikle bireyin bebeklik çağında kurmuş olduğu yakın ilişkileri vurgulayarak, gelecekteki insan ilişkileri üzerindeki etkisinin önemine dikkat çekmesiyle, Freud yaklaşımlarına benzerliği ile de dikkat çekmektedir.

Bowlby'e ait olan bağlanma kuramı, insanlar arasındaki yakın ilişkileri inceleyen en açıklayıcı ve en güvenilir kuramlardan biri olarak görülmektedir. Bowlby'e göre erken dönemde kurulan bağlanma ilişkileri, bireyin doğumundan başlayarak, yaşamının sonuna kadar devam ederek, yetişkinlik dönemi üzerinde de önemli ölçüde etkiye sahiptir. Her birey yaşamı boyunca başkaları ile yakın ilişkiler kurma ihtiyacı hisseder ve bu ihtiyaç onlar için büyük önem taşıdığından, çevrelerindeki diğer kişiler ile nasıl ve ne şekilde bağ kurdukları büyük önem arz etmektedir (Elliot ve Reis, 2003; akt. Çelik, 2004).

Bowlby, Londra Çocuk Danışma Kliniği'ndeki kayıtlı notlarından hareketle ilk deneysel araştırmalarını yapmıştır ve 1928 senesinde Cambridge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra çocuk eğitim danışmanı olarak çalışma hayatına başlamıştır. Bowlby, yetimhanedeki kimsesiz çocuklar ve okullardaki uyum problemleri yaşayan çocuklar ile gönüllü çalışmalarını yürüttüğü dönemde, hırsızlıkla suçlanarak okuldan atılmıştır. Yetimhane ve okullardaki çocuklar ile olan çalışmalarını sürdürdüğü dönemde annesiz ve kendisine oldukça bağlanan kaygı seviyesi yüksek bir çocuk, Bowlby'nin çalışmalarına önemli ölçüde ışık tutarak yön vermiştir (Bretherton, 1992). Bowlby' nin çalışmasını oluşturan çocukların çoğu, okula uyum sağlamayan, sevgi ihtiyacı olan ve hırsızlığa eğilimli klinik hastası erkek çocuklardır. Bowlby, çocuklar üzerinde yapmış olduğu kırk dört adet durumsal incelemede öncelikli olarak, çocukların hissettiği ayrılık duygusu ve anne figürünün eksikliği üzerinde durmuştur. Bowlby yapmış olduğu bu incelemeler sonucunda, bu tarz çocukların yaşamın ilk dönemlerinde anne veya yakın ilişki kurabileceği bir bakıcı figürü ile gerçek bir bağlanma süreci yaşayamadıkları için sevme konusunda başarısız olduklarını öne sürmektedir. Aynı zamanda Bowlby, yaşamının ilk dönemlerini ailesinin yanında, normal bir çocukluk yaşantısı geçirmiş olup, daha sonra ailesinden ayrılması nedeni ile acı hissi yaşayan çocuklarda da aynı semptomların ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Yaşadıkları acı verici ayrılık nedeni ile bu çocuklar,

ilişkilerinde başkalarıyla yakınlaşma konusunda tedirgin olup, bu sebeple de yakınlık kurma konusunda sarsıntı yaşamaktadırlar. Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak Bowlby, bebeklerin gelişim dönemini tam olarak anlamak için öncelikle, bebek ve annenin birbirine olan duygusal bağlılığına gereken özeni göstermek gerektiğini ve bu güçlü bağ koptuğunda ise çocuğun yaşamı boyunca ciddi ve çözümü zor sorunlar ile karşılaşacağını vurgulamaktadır (Bretherton, 1992).

“Bağlanma Kuramı” ile Bowlby, çocuklar ile çocuklara bakım veren birincil bakıcı veya anne arasındaki duygusal bağın nasıl ve neden oluştuğunu aynı zamanda, çocuğun yaşamının ilk dönemlerinde kurmuş olduğu bu duygusal bağın, yaşamının ilerleyen zamanlarındaki kişiliğini ve çevresi ile kurduğu kişiler arası ilişkilerini nasıl etkilediğini vurgulamaya çalışmaktadır (Arslan, 2008). Bowlby (1973), yeni doğanların gelişimsel olarak ilerlemeleri ve yaşamlarını iyi bir şekilde sürdürebilmeleri için duygusal bağ kurma gereksiniminin ve yatkınlığının gerekli ve önemli olduğunu vurgulamaktadır (Bretherton, 1992; Hazan ve Shaver, 1994).

Bağlanma kuramını etiyolojik bakış açısına göre incelediğimizde, tüm memelilerin doğumdan itibaren sahip olduğu bir bağlanma sistemi olduğunu ve yaşamlarının devamlılığı, sürekliliği için bağ kurabilecekleri bir bağlanma figürüne gereksinim duyduklarını ifade etmektedir. Yeni doğanın yaşamına sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için bağlanma kuramındaki en önemli nokta, çocuğun bağ kurduğu bağlanma figürü ile yakınlık kurup bu yakınlığın korunmasının sağlanmasıdır (Hamarta, 2004: 53). Bowlby’nin bağlanma kuramına göre, bebeklerin sağlıklı bir şekilde yaşamlarına devam edebilmelerinde, yetişkinler tarafından sağlanacak düzenli bakım ve etkileşim büyük önem taşımaktadır. Bebeklerin, birincil derecede bakım veren bakıcıları ile arasında gelişen emme, izleme, gülme ve ağlama gibi etkileşim kurma tepkilerinin düzenli olması da bebeklerin gelişimi için çok önemlidir (Bowlby, 1982). İnsanlar ve hayvanlar arasındaki farka baktığımızda, insan yavruları yaşamlarına devam edebilmek için daha çok gülme, ağlama gibi tepkilere büyük ölçüde ihtiyaç duyarken, hayvanlar daha çok kucaklama, yakalama, kavrama gibi tepkilere insanlardan daha fazla ihtiyaç duyarlar (Miller, 1993). Bowlby’e göre bebeklerin doğuştan getirmiş olduğu bu içgüdüsel

refleksler sayesinde, bebekler ve anneler arasında yakınlık oluşması kolaylaşmaktadır (Bretherton, 1992).

Bowlby (1982) bağlanma kuramında üç temel konu vardır; bebeğin bakıcısına yakın olması, bebeğin yeni başlangıçlarında, çevreyi incelemesinde, annesini veya bakım vereni güvenli bir üs olarak kabul edip koruma ve destek ihtiyacının bakıcısı tarafından giderilmesi şeklindedir. Bağlanma sistemi, bakım verenin ulaşılabilirliğinin mümkün olmadığı ve risk altında olduğu zamanlarda kendiliğinden devreye girmektedir. Bu durum sonucunda bakım verenin çocuğa yönelik olan davranışlarının niteliği ile bağlantılı olarak devreye giren bağlanma sistemi sayesinde, çocuk ve bakıcı arasındaki bağ yeniden oluşup, ilişkinin daha iyi bir hale gelmesi sağlanmakta ya da çocukta bakıcıdan ayrılmaya yönelik olarak endişe ve huzursuzluk tepkileri görülmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby'e göre (1982), çocuk ve bakıcı arasında güvenli bir bağlanma stiline varlığında, bu bağlanma stiline sahip olan çocuklar, strese sebep olacak herhangi bir etmen ile karşılaşsa da güvende olduklarını hissedebilmekte ve çevrelerini araştırmaya devam edebilmektedirler. Bebekler, bağlanma yaşadıkları bakıcılarına ulaşamadıklarında veya bakıcılarını etrafta göremediklerinde, sosyal çevreden kaçınma, kopuş, ağlayarak durumu reddetme veya yas tutma ve umutsuzluğa kapılma tepkilerini göstermektedirler (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby'e göre bağlanma, bebeğe birincil bakımı sağlayan bakıcı ve bebek arasındaki iletişime ve bakıcının bebeğe verdiği güven ve desteğe bağlı olmakla birlikte, bebeklerinin ihtiyaçlarına karşı duyarlı ve ilgili, bebek için ulaşılabilir olan bakıcılar ile büyüyen bebekler güvenli bağlanma stiline sahip olmaktadır. Bowlby'nin bağlanma kuramının, tüm bu çıkarımları ile değerlendirildiğinde, anne-baba-çocuk ilişkisini incelemek ve anlamak açısından oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır.

1.1.1.2 Psikodinamik Kuram

Bağlanma sistemi psikodinamik kuramda bebeğin beslenme davranışıyla ifade edilmektedir. Freud, anne ve bebek bağlanmasında oldukça önemli olan, bebeğin beslendiği sırada ortaya çıkan emme davranışının bebeğe mutluluk verdiğini vurgulamaktadır (Miller, 1993). Freud, bebek ve anne arasında güçlü duygusal bir

bağlanma oluşması için annenin bebeğin fiziksel ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğine ve bu ihtiyacında annenin bebeğin açlık ihtiyacını karşılaması ile ilgili olduğunu öne sürmektedir (Fonagy, 2001). Anne ve çocuk arasında kurulan ilişkinin devamlılığı ve annenin çocuğa karşı tutarlı olmasıyla birlikte, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının bakıcı tarafından karşılanması, çocukta güven duygusunun oluşmasına katkı sağlamaktadır. Çocuk sahip olduğu bu güven duygusundan hareketle, egosunu geliştirerek, çevreyi keşfedebilmektedir.

Freud ve Bowlby, bağlanma kuramı ile ilgili yaptıkları araştırmalarda bağlanmanın bebeğin hayatını doğumdan mezara kadar etkileyerek, bebeğin başkaları ile kurduğu ilişkiler üzerinde de önemli ölçüde etkisi olduğunu ifade etmektedir (Ainsworth, 1969; Waters ve Beauchaine, 2003). Fakat, bu bağlanma kuramı bebeklerin bağlanma gerçekleştirmediği başka kişileri neden farklı olarak algıladıklarına yanıt getirememektedir (Fonagy, 2001).

1.1.1.3 Harlow'un Kuramı

Maymunları kullanarak deney yapan Harlow, bağlanma kuramına önemli bir katkı sunmuştur. Harlow ve Zimmerman (1958), Rhesus maymunlarını doğumdan sonra annelerinden ayrı olacak şekilde, farklı bir kafese yerleştirerek, yapay anneler ile büyümelerini sağlamışlardır. Yavruların kafesine yerleştirdikleri iki maket anneden biri; sıcak ve yumuşak bir kumaştan olup, yavruların ısınmasını sağlayan fakat yavruları beslemeyen maket bir anne iken, diğer maket anne ise yavruların beslenmesi için üzerinde süt şişesi bulunan fakat yavruların ısınmasını sağlamayan telden yapılmış bir makettir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, yavru maymunların acıktıkları zaman beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için üzerinde süt bulunan tel anneye gittiklerini fakat korktuklarında güvende olmak ve geri kalan tüm zamanlarını geçirmek için sıcak ve yumuşak kumaştan yapılmış olan anneye gittikleri görülmektedir. Bu araştırma sonucundan hareketle, güçlü bir bağlanmanın oluşması için yalnızca beslenme ihtiyacının karşılanmasının yeterli olmadığı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda yaşamlarının ilk yıllarını annelerinden ayrı geçirip, anneleri ile güçlü bir bağlanma yaşayamayan maymunların, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde de kendi akranları ve kendi cinsleri ile etkileşimde ciddi sorunlar yaşadıkları, aynı ortamda bulunduklarında rahatsızlık

yaşayıp, kendi cinslerine yönelik bazı davranışları geliştirme konusunda geri kaldıkları gözlemlenmiştir (Hortaçsu, 2003).

Harlow (1962) tarafından annelerinden ayrı yetiştirilip, anneleri ile bağlanma gerçekleştiremeyen yavru maymunlar, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde olgunlaştıklarında, karşı cins ile eşleşme yetersizlik yaşarken, yapay dölleme ile sağlıklı bir aile kurma konusunda da başarı gösterememişlerdir. Annelerinde ayrı ve yalnız büyüdükleri için anne ilgisinden maruz kalan bu maymunların, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde kendi çocuklarına karşı da ilgisiz tutum sergileyerek, şiddete başvurdıkları gözlemlenmiştir (akt. Keser, 2006).

Harlow yürüttüğü deney sonucunda, güçlü bir bağlanma için sadece beslenme gereksiniminin karşılanmasının yeterli olmadığını ve korunma, sıcaklık, yakınlık gereksinimlerinin de gerekli olduğuna işaret etmiştir. Aynı zamanda Harlow deneyi, Bowlby'nin ortaya attığı, anne ve bebek arasında kurulan etkileşim sonucunda oluşan bağlanma stillerinin, bireyin yaşamının ilerleyen dönemlerinde de kişiler arası ilişkileri üzerinde etkisi olacağı görüşünü destekler niteliktedir.

1.1.1.4 Bilişsel Gelişim Yaklaşımı

Piaget'nin görüşlerini savunanlara göre, bebeklerde bağlanmanın gelişmesi için öncelikle bebeklerin, belirli bilişsel kapasiteler açısından gelişimi ve kazanımı büyük önem arz etmektedir. Bebekler öncelikli olarak insanların ve nesnelerin gözle görülmediklerinde de varlıklarını sürdürdüklerini algırlar ve daha sonra bakıcılarından ayrıldıklarında endişe ve yabancı kişilere karşı kaygı duygusu geliştirirler. Aynı zamanda bebeklerin tanımadıkları kişilere karşı endişe duygusu yaşayabilmeleri için öncelikli olarak kişilerin yüzlerini birbirlerinden ayırt edebilmeleri gerekmektedir ve yüzleri ayırt edebilmeleri için bakım vereni içselleştirmiş olmaları gerekmektedir. Benzer bir durumdan bakıldığında ise bebeklerin bakıcılarına karşı ayrılık endişesi hissedebilmeleri için öncelikli olarak, bakıcılarının gözle görülür olmadığı durumlarda da varlıklarını farklı bir yerde sürdürdüklerini algılamaları gerekmektedir. Araştırmalar incelendiğinde, sekiz aylık bebeklerde güçlü duygusal bağlanmanın işaretleri ve nesne sürekliliği kavramının bilinci

birbirlerine oldukça yakın zamanlarda ortaya çıkmaktadır (Bukatko, Daehler, 1992; akt. Sümer, 2006).

1.1.1.5 Davranışçı Yaklaşım

Öğrenme teorisine göre, bağlanmayı oluşturan, diğer davranışlarda da görülen bazı uyarıcı tepki mekanizmalarıdır ve organizmanın hissetmiş olduğu açlık gibi biyolojik gereksinimlerin tatmin duygusunun karşılanmasında birincil pekiştireçlere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Söz konusu bebekler olduğunda ise, en mühim dürtü açlık iken, en önemli birincil pekiştireç ise yemek olduğu görülmektedir (Atkinson, Atkinson ve Hillgard, 1995).

Harris Harlow ve meslektaşları yaptığı bir deneyle (1967) anne ve çocuk arasında oluşan bağlanmanın beslenmeyle ilişkisini test etmek için, biri havludan ve sıcak olan, diğeri ise telden olan sahte annelerin yanına, gerçek annelerinden ayırdıkları yavru maymunları getirmişler ve bu sahte annelerden beslenmelerini sağlamışlardır. Deney sonucunda ise yavru maymunların telden veya havludan olan anne arasındaki farkı görmeksizin, havludan olan sahte anneden beslenmeyi tercih ettikleri ve bağlanmayı ölçmek için yapılan diğeri bir testte verilen korku verici uyarın ile karşılaştıklarında da yine havludan anneyi tercih ettikleri görülmüştür (akt. Atkinson ve diğeri, 1995).

Harlow yaptığı deneyler sonucunda, bebeklerin korku verici bir uyarın ile karşılaştıkları stresli anlarında veya normal anlarında, beslenme ihtiyaçlarını karşılayan anne yerine, kendilerini güvende hissettiren, rahatlatabilen anneye ihtiyaç duymaları sonucunda “temas rahatlığı” kavramını keşfetmiştir. Harlow, temas rahatlığı kavramı ile; bebekler açısından bağlanmanın oluşmasında, fiziksel anlamda kendilerini güvende ve rahat hissettiren bir nesnenin sağladığı rahatlık ve güvenlik hissinin, bebeğin beslenme ihtiyacının karşılanmasından daha önemli olduğunu vurgulamaktadır (Atkinson ve diğeri, 1995).

1.1.2 Yetişkin ve Çocuklarda Bağlanma Stilleri

1.1.2.1 Bebeklikte Bağlanma

Bağlanma davranışı bebeklik döneminden itibaren başlamaktadır. Bebeğin bağlanma gerçekleştirdiği figürün bebek için ulaşılabilirliği ve varlığı, bebeği rahat ve güvende

hissettirmektedir. Aynı zamanda bebeğin bağlanma yaşadığı figür, bebek için güvenli bir üs işlevi görmekte ve böylece bebekler rahatlıkla çevrelerini keşfedebilmekte ve bilişsel olarak gelişmektedirler. Bebeklerin ne zaman isterlerse bağlanma gerçekleştirdikleri figür ile etkileşimde bulunabileceğini bilmeleri, onların dış dünyayı rahat ve güvenli bir şekilde keşfetmelerini sağlamaktadır ve aynı zamanda çevrelerinden gelebilecek herhangi bir tehlike anında, bağlanma yaşadıkları figür ile yakın etkileşimde bulunarak, bu yakınlığı sürdürme eğilimindedirler (Güngör, 2000).

Campos ve arkadaşlarına göre (1983) bebekler ve birincil derece bakım veren bakıcılarının arasındaki oluşan bağlanma incelenirken sık sık ele alınan yabancı ortam yönteminin gelişmesinde, bakıcıların bebekler için güvenli bir üs işlevi görmeleri önemli bir katkı sağlamıştır.

Bowlby kuramındaki ana hipotezleri test etmek için Ainsworth ve arkadaşları “Yabancı Ortam Deneyi” adında bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmanın örneklem grubu 12-18 aylık bebeklerden oluşmakta ve amacı ise çocukların sahip olduğu bağlanma sistemlerinin harekete geçirilmesidir. Araştırmada gerçekleştirilen olaylar sırasıyla; Öncelikle anne ve bebek deney odasına getirilir ve içeride yalnız kalmaları sağlanır. Ardından deney odasına yabancı figürü girerek oturur, yabancı önce anne ile konuşur ardından ise bebek ile konuşur. Anne odadan çıkar ve bebek yabancı ile yalnız kalır, sonrasında anne geri döner. Bu kez yabancı kişi odadan ayrılarak anne ve bebeğin yalnız kalmasını sağlar, sonrasında anne tekrar çıkar ve bebek yalnız kalır. Bebeğin yanına önce yabancı kişi gelir, ardından ise anne gelir. Ainsworth ve arkadaşları, araştırmaya katılım sağlayan bebeklerin, deney odasında yabancı ile yalnız kalma, tekrar birleşme ve ayrılmaya verdikleri tepkilerden elde edilen verileri inceleyerek çocuklarda var olan üç çeşit bağlanma stilini öne sürmüştür. Bu bağlanma şekiller ise; kaygılı-kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma ve güvenli bağlanmadır (Sümer ve Güngör, 1999b).

Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanma stiline sahip bebeklerin deney odasında anneleri ile birlikteyken rahatlıkla çevreyi inceledikleri görülmüştür. Ortama bir yabancı dâhil olduğunda ise kaygı yaşayarak ve annelerinin onları yalnız bırakarak odadan ayrılmasına ise arkalarından ağlayarak tepki vermişlerdir. Anneleri odaya geri döndüğünde ise

annelerinin yanlarına gidip sarıldıkları ve kısa sürede sakinleşerek çevreyi keşfetmeye devam ettikleri gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanan bebeklerin ev yaşantıları incelendiğinde ise, bu bebeklerin annelerinin diğer bebeklerin annelerine nazaran, bebeklerin ilk üç ayında ihtiyaçlarına karşı daha ilgili oldukları ve daha hızlı giderilmesini sağladıkları görülmüştür (Bretherton, 2003).

Güvenli bağlanma stiline sahip olan bebekler, dış dünyaya ve çevrelerindeki diğer kişilere yönelik ayrılık, yalnızlık kaygısı hissetmeden kolaylıkla başkaları ile ilişki sürdürebilmekte ve sahip oldukları güven duygusu ile var olan ilişkilerindeki ayrılık, uzaklık ve yakınlıkların sebep olduğu herhangi bir kaygı durumunun üstesinden rahatlıkla gelebilmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip olan bebeklerin anneleri ortamda olmadığına merak ve keşif duygularını kaybetmemelerinin sebebi, güvenli bağlanma stilinin anne bebeğin yanında olmadığı durumlarda bile koruyucu işlevini sürdürmesidir. Güvenli bağlanmaya sahip bebekler, yabancı ve yeni bireylere yönelik ilişki kurmaya daha açık olduğundan, bir yabancı ile aynı ortamda bulunduğu zaman bu durumu endişe yaşamaksızın rahatlıkla atlatabilmektedir. Bu bebekler hem dış dünyaya karşı hem de kendi iç dünyalarına karşı oldukça araştırmacı bir ruha sahiptirler (Hortaçsu, 2003).

Kaçınan Bağlanma: Kaçınan bağlanma stiline sahip olan bebekler, anneleri ile güvenli bir bağlanma geliştiremedikleri için annelerini güvenli bir sığınak olarak kullanamamışlar. Anneleri ile birlikteyken oyuncaklarıyla ilgilenen bebekler, annelerinin deney odasından ayrılmasıyla birlikte endişe yaşayarak, annelerinin odaya geri dönmesine tepkisiz kalmışlar ve annelerinden uzak kalarak, oyuncaklarına yönelik sert davranış tepkilerinde bulunmuşlar (Ainsworth ve diğerleri, 1978). Kaçınan bağlanma stiline sahip bebeklerin ev yaşantıları incelendiğinde, annelerinin fiziksel temas kurma konusunda yetersiz olduğu, bebek ağladığında veya herhangi bir ihtiyacı olduğunda annenin ilgisiz, ulaşamaz ve tutarsız davranışlarda bulunduğu gözlemlenmiştir (Karen, 1990).

Kaygılı / Kararsız Bağlanma: Kaygılı bağlanma stiline sahip olan bebekler, anneleri ile güvenli bağ oluşturmamışları için devamlı olarak tüm ilgilerini annelerinin nerede olduğuna vererek, annelerini aramakta ve bu nedenle de ilgisini çevreye veremeyerek,

çevreyi inceleyememektedirler. Bu bağlanma stiline sahip bebekler, deney odasında anneleri ile birlikte oldukları halde bile oyuncakları ile ilgilenmeyip devamlı olarak ilgilerini annelerine vermişlerdir. Anneleri deney odasından ayrıldığında ise ciddi biçimde ağlama tepkisi vererek, annelerinin odaya geri dönmesi ile birlikte de sakinleşme konusunda zorluk yaşamışlardır. Aynı zamanda anneleri odaya döndüğünde her ne kadar anneleri ile yakınlaşıp, etkileşim kurmayı isteseler de, tam tersi şekilde davranışlar sergileyerek annelerinden uzaklaşarak, telkinlerini reddetmişlerdir (Fonagy, 1999; Waters, 2004: 19). Kaygılı bağlanan bebeklerin ev yaşantıları incelendiğinde, annelerinin bebeklerine yönelik olan ilgi ve duyarlılık konusunda tutarsız tavırlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu anneler bebekleriyle ilgilenme konusunda diğer anneler ile kıyaslandığında, bebeklerinin ihtiyaçlarına karşı daha ilgisiz ve öz bakımlarına yönelik konularda ise daha tutarsız ve istikrarsızdırlar (Waters, 1978).

1.1.2.2 Çocuklukta ve Ergenlikte Bağlanma

Çocukluk çağının son dönemlerinden ergenlik çağına geçişte bağlanma davranışı, ergenler için yönelim açısından değişim geçirerek, aileden akranlara geçmektedir (Hamarta, 2004: 53). Bebeklikte oluşan bağlanma davranışının etkileri yaşam boyu sürdüğünden, ergenlerin bebeklik çağında bakım veren ile arasında oluşturmuş olduğu bağlanma sistemi, ergenlik döneminde yaşanan değişimler sırasında güvenilir bir sığınak işlevi görerek, ergenin çevreyi keşfetmesine ve kişiler arası sağlıklı ilişkiler kurmasına olanak sağlamaktadır. Bebeklikte bakım veren kurulan bağlanma ilişkileri, ergenlik döneminde de güçlü ve sürekli etkisini sürdürmektedir (Allen ve Land, 1999). Ergenlik dönemine geçiş ile birlikte kendi kendine olan yeterliliği artan ergenin, bağlanma figürüne olan bağlanma davranışı ve ilgisi azalmaktadır. Aynı zamanda ergenlik döneminde bireylerin bağlanma davranışı, direkt olarak bağlanma figürü ile fiziksel temasa geçmek yerine, daha çok bireylerin duygularını paylaşmaya gereksinim duydukları korku, yoğun kaygı anlarında ortaya çıkmaktadır (Damarlı, 2006).

Zimmerman ve Becker-Stoll (2002), yapmış olduğu çalışmalarda, bağlanma davranışlarının en güçlü ve en kalıcı olduğu dönemlerin bebeklik ve çocukluk dönemlerine denk geldiğini ifade etmektedir. Yapılan bu çalışma ile, bebeklikte yaşanan bağlanma davranışının 16-18 yaşlarında kalıcı olarak bırakmış olduğu zihinsel simgeler

incelenerek, bu imgeler ile bireyin 16 yaşlarında oluşan kimlik statülerinin zamandaş ve boylamsal ilgisi incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda ise, bağlanma davranışlarının devamlılığını sürdürdüğü ve kalıcılık gösterdiği kanısına varılmıştır. Özellikle saplantılı bağlanan kişiler başta olmak üzere, orta ergenlikte yani 16 yaş dönemlerinde, güvensiz bağlanma davranışına sahip bireylerin, ergenlik döneminin sonlarına doğru bağlanma davranışlarında daha güvenli bir bağlanmaya doğru değişim gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bağlanma davranışının zihinsel simgeleri ve kimlik statüsü arasındaki ilişki zamandaş ve boylamsal olarak incelendiğinde ise, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin kimlik statüsündeki başarısı ile kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin kimlik statüsündeki başarısızlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (Zimmerman ve Becker-Stoll, 2002).

Ergenlerin sorunsuz bir ergenlik dönemi geçirmesi ve güvenli bağlanması için ailelerin çocuklarına karşı sergilemesi gereken yardım ve tavsiyeler oldukça önem teşkil etmektedir. Ailelerin sunmuş olduğu yardım ve tavsiyeler sayesinde güvenli bağlanma yaşayan ergenler, kendi bağlanma stiline uygun olan güvenli bağlanma stiline aile ve arkadaş gruplarına sahip olmakta ve böylece sosyalleşme gerektiren aktivitelere yönelme konusunda oldukça rahat olmaktadır. Aksi takdirde güvenli bağlanma stiline sahip olmayan ergenlerin içinde yaşadığı ailede, güvensiz bağlanmaya sahip olacağından, ergenlik döneminde daha fazla problem ve risk durumları ile karşılaşmaları muhtemeldir. Sonuç olarak; güvensiz bağlanma stiline sahip olan bireyler, kişiler arası ilişki kurmakta daha fazla güçlük yaşayarak, anti sosyal davranış tepkileri sergilemekte ve suça yönelik risk içeren olaylara yönelim konusunda daha fazla risk altına girmektedirler (Cooper ve diğerleri, 1998).

Ailelerin bu dönemde çok iyi birer gözlemci olmaları ve ergenlik çağına olan çocuklarının yaşadığı farklılıklar tespit edilerek, bu farklılıklara uygun davranış tepkilerinin sergilenmesi, çocukların çevreyi keşfetme ve sosyal davranışlar geliştirmeye yönelik olan cesaretini olumlu yönde etkilemektedir. Bu şekilde olumlu cesaretlendirmeler sergileyen aileler, ergenlik çağına olan çocuklarının, pozitif arkadaş grupları edinmesi konusuna önemli katkı sağlamaktadırlar (Allen ve Land, 1999).

Sümer ve Güngör üniversite öğrencileri ile yürüttükleri bir çalışma sonucunda, bireylerin sahip olduğu güvenli bağlanma ile ailelerin bireylere sağlamış olduğu ilgi ve kabulün yeterli, tutarlı düzeyde olması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bireylerin sahip olduğu güvensiz bağlanma ile ailelerin bireylere yansıtmış olduğu kontrol ve denetimin sıkı, zorlayıcı olması arasında da anlamlı bir ilişki olduğu vurgulamaktadır. Bu sonuçlardan hareketle, çocukların sahip olduğu bağlanma stilleri üzerindeki en büyük etkinin, ailelerin çocuklara yansıtmış olduğu çocuk yetiştirme tutumları olduğu ve yansıtılan bu tutumların, çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerindeki bağlanma stilleri üzerinde de etkisini büyük ölçüde sürdüreceği doğrultusundaki bir fikri çıkartmak mümkündür (Sümer ve Güngör, 1999b).

1.1.2.3 Yetişkinlikte Bağlanma

Araştırmacılar yaptıkları araştırmalar ile çocukluk döneminde kazanılan bağlanma stillerinin, çocuğun aile yaşantısında önemli bir farklılık olmadığı sürece yetişkinlikteki yaşamında da etkisini sürdürerek, sürekli ve değişime dirençli bir hale geldiğini öne sürmektedirler.

1.1.2.3.1 Güvenli Bağlanma Stili

Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerde özgüven ve özsaygı düzeyi yüksek olmakla birlikte, olumlu benlik, olumlu başkaları modelinin birleşimi söz konusudur (Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006). Güvenli bağlanan bireyler, kişilerarası ilişki kurma ve güvenme konusunda daha az zorluk yaşamakla birlikte, kendilerine dair özgüven seviyeleri yüksek olduğundan kendilerini diğer kişiler tarafında seilmeye layık ve başkalarını da kolaylıkla kabul eden, ılımlı, ilgili olarak değerlendirmektedirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.1.2.3.2 Saplantılı Bağlanma Stili

Bu bağlanma stiline sahip kişilerde başkalarına dair pozitif, benliğe dair ise negatif modellerin kesişimi vardır. Saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin ailelerine bakıldığında ise çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlılık ve tutarlılık konusunda yetersiz kaldıkları ve bu çocukların ciddi seviyede kaçınma davranışı göstererek, benliğe dair değersizlik duygusuna sahip oldukları gözlemlenmektedir. Bu bağlanma stiline sahip

bireyler, başkaları ile kurdukları ilişkilerde aşırı yakınlık gereksinimi duydukları için diğerleri onlardan uzaklaşabilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerin özsaygı, özgüven ve kendilerini dışa yönelik açma seviyeleri oldukça düşüktür. Aynı zamanda diğer kişileri kendileri için destek verici olarak algılasalar da, bu destekten pozitif yönde yarar sağlayamamaktadırlar (Erözkan, 2011).

1.1.2.3.3 Kayıtsız Bağlanma Stili

Bu bağlanma stiline sahip kişilerde başkalarına dair negatif, benliğe dair ise pozitif modellerin bir kesişimi vardır. Kayıtsız bağlanma stiline sahip kişiler, bağlanma ihtiyaçlarını reddetme eğiliminde karmaşık bir yapıya sahip olduklarından, kendine daha fazla güvenme ve kendine ait kaynakları daha fazla öne çıkarma, kullanma eğilimindedirler. Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler, bağlanma oluşturdıkları kişiden kaynaklı olarak gelebilecek herhangi bir reddedilme, kabul görmeme ihtimaline karşın yaşayacakları hayal kırıklığı ile baş etmek için olumlu benlik algılarını koruma eğilimindedirler. Sonuç olarak bu bağlanma stiline sahip olan bireyler, hayal kırıklığının önüne geçmek için yakın ilişkilerden ve yakın temaslardan uzak durarak, yalnızlığın ve bağımsızlığın kendileri için olan önemini sık sık vurgulamaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.1.2.3.4 Korkulu Kaçınmacı Bağlanma Stili

Bu bağlanma stiline sahip kişilerin kaçınma düzeyleri ve endişe düzeyleri yüksek olmakla birlikte, olumsuz başkaları ve olumsuz benlik modellerinin birleşimi söz konusudur. Bu bireyler kendilerini sevmeye, ilgiye değer bulmadıklarından dolayı özgüven düzeyleri oldukça düşük ve başkalarına karşıda çekingen davranışlar sergilemektedirler. Korkulu bağlanma stiline sahip olan kişiler, dış dünyayı ve diğer kişileri güvenilmez ve reddedici olarak algılamakta ve bu nedenle başkalarından bekledikleri kabul görmeme durumunun önüne geçmek için başkaları ile yakın temas ve ilişki kurmaktan uzak durmaktadırlar. Korkulu bağlanma stiline sahip bireylerin aileleri incelendiğinde ise, çocuklarına karşı ciddi derecede ilgisiz, eleştirici ve kabulsüz ailelere sahip oldukları gözlemlenmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

1.1.3 Bağlanma Konusunda Yapılan Araştırmalar

Bu başlıkta bağlanma ile ilgili olarak yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

1.1.3.1 Bağlanma ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Aydın (2002), bağlanma stili ve motivasyon ilişkisi üzerine inceleme yaptığı araştırmasında kişilerin sahip olduğu bağlanma stillerinin, başarı, g ve birlikte olma gereksinimleri ile arasındaki ilişkiyi gözlemlemeyi amaçlamıştır. Araştırma verilerine bakıldığında, korkulu bağlanan kişilerin, diğer kişiler ile birlikte olma gereksinimi ve isteği daha düşük seviyede iken, güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanma yaşayan kişilerde ise diğerlerine yönelik birlikte olma gereksinimi ve isteğinin daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Aynı zamanda korkulu bağlanan kişilerde ki g gereksinimine bakıldığında ise, güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanan kişilerle kıyaslandığında, daha yüksek seviyede gereksinim duydukları gözlemlenmiştir. Son olarak ise başkaları tarafından onay görme gereksinimine bakıldığında ise korkulu bağlanan kişilerin, güvenli bağlananlara göre daha yüksek seviyede gereksinim duyduğu görülmektedir.

Bolattekin (2014) tarafından, ebeveynlerin sahip olduğu bağlanma stilleri ile çocuklarına yansıtmış oldukları anne baba tutumlarının, çocuklarda ortaya çıkan davranış sorunları etkilemesi üzerine araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri istatistik olarak incelendiğinde, cinsiyet faktörünün, çocukların yaşamış olduğu davranış problemlerinde, arkadaşlarıyla yaşamış olduğu problemlerde ve genel olarak bakıldığında birçok glklerde anlamlı farklılıklara sebep olduğu gözlemlenmiştir. Kız çocukları ve erkek çocukları karşılaştırıldığında kız çocuklarının daha az davranış problemi yaşadığı ve sosyal becerilerde daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Son olarak ise, ebeveynlerin sahip olduğu bağlanma stilleri ve çocuklarının yaşamış olduğu davranış sorunlarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirtilmiştir.

retmen (2003), yetişkin bireylerin sahip oldukları bağlanma biçimleri ile bir mekâna bağlanma ve o mekânı keşfetme eğilimlerinin arasındaki ilişkiye yönelik bir araştırma yürütmüştür. Aynı zamanda yetişkin bağlanma biçimi ve bir mekâna bağlanma ve o

mekânı keşfetme arasındaki ilişkinin, kişilerin cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili olarak inceleme yapmıştır. Araştırma verilerine bakıldığında, güvenli bağlanma biçimine sahip bireylerde, bir mekâna bağlanma konusunda daha yüksek seviyede yönelim gözlemlenirken, kayıtsız bağlanma biçimine sahip bireylerde ise daha düşük seviyede mekâna bağlanma yönelimi görülmüştür. Son olarak ise, bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, mekânı keşfetme eğiliminin kız öğrencilerde erkeklere kıyasla daha yüksek seviyede olduğu gözlemlenmiştir.

Gökmen (2009), sığınma evinde kalan şiddete maruz kalmış kadınlar ile eşiyile yaşayan ve şiddete maruz kalmış kadınların, sahip oldukları bağlanma biçimleri ve psikolojik dayanıklılık seviyelerini değerlendirerek, davranış biçimlerinin birbirleri ile karşılaştırılmasını incelemiştir. Araştırma verileri istatistiksel olarak incelendiğinde, sığınma evinde yaşayan şiddete maruz kalmış kadınların, eşiyile yaşayan ve şiddete maruz kalan kadınlara kıyasla daha fazla güvenli bağlanma stiline sahip oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların dayanıklılık seviyeleri ve sahip oldukları bağlanma biçimlerine göre maruz kaldıkları şiddete yönelik göstermiş oldukları davranış tepkilerinin de farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir. Sığınma evinde kalan ve şiddete maruz kalmış olan kadınların, karşılaşmış oldukları şiddete yönelik göstermiş oldukları davranış tepkileri incelendiğinde, dayanıklılık seviyelerinden almış oldukları puanlar ve güvenli bağlanma biçimi puanlarının diğer katılımcılara kıyasla yüksek seviyede anlamlı olduğu gözlemlenmiştir.

Erözkan (2011) tarafından, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden 241'i kız, 263'ü erkek olmak üzere toplamda 504 öğrenci küme örneklem methodu ile seçkisiz bir şekilde seçilerek, bu öğrencilerin bağlanma biçimleri ve karar verme yöntemlerini, aile tutumları, cinsiyet, yaş ve sınıf başarı seviyesi açısından incelenmek üzere araştırma yapılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için öğrencilere, Karar Stratejileri, İlişki Ölçekleri Anketi Ölçeği ve Bilgi Formu dağıtılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde; üniversite öğrencilerinin rapor ettiği sonuçlara göre korkulu ve güvenli bağlanma biçimi ile aile tutumları ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin rapor ettiği bağımsız karar verme ile cinsiyet ve aile tutumları arasında anlamlı bir farklılık

görülmüştür. Son olarak ise, üniversite öğrencilerinin rapor ettiği, kararsızlık düzeyleri ve mantıklı karar verme düzeyleri ile aile tutumları ve yaş faktörü arasında da anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir.

Nalbantoğlu (2016) tarafından, çocukların yaşamış olduğu psikolojik problemlerin, annelerin sahip olduğu bağlanma şekilleri, ailenin işlevi ve annenin çocuk yetiştirme tutumuna göre değişiklik gösterme durumu araştırılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, aile yapısını incelemek amacıyla verilmiş olan demografik özelliklerde anlamlı değişikliklere rastlanmıştır. Annelerin çocuklarına yansıtmış olduğu çocuk yetiştirme tutumları ve rapor ettikleri demografik özellikleri arasında da anlamlı değişikliklere rastlanmıştır. Annenin sahip olduğu bağlanma şekilleri ile çocukların yaşamış olduğu ruhsal problemler arasında herhangi bir bağlantıya rastlanmamıştır. Son olarak ölçeklerin birbirleri olan ilişkileri incelendiğinde ise, aile işlevini değerlendirmek için uygulanan aile değerlendirme ile çocukların ruhsal sorunlarını ölçmek için uygulanan çocuk davranışları birbirleri ile anlamlı düzeyde ilişkili, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek için uygulanan çocuk yetiştirme tutumları ile aile değerlendirme birbirleri ile anlamlı düzeyde ilişkili ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuk davranışlarının birbirleri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Murphy (1997) tarafından, yetişkinlerin sahip olduğu bağlanma stillerinin, depresif ve depresif olmayan üniversite öğrencileri üzerindeki ayırt edici rolü ve bu öğrencilerin sahip oldukları bağlanma stilleri ile depresif kişilik hassaslıkları ve otonomilerinin arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin olumsuz benlik ve depresyon düzeylerine bakıldığında, korkulu ve saplantılı bağlanma biçimine sahip öğrencilerin olumsuz benlik ve depresyon geliştirme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Korkulu ve saplantılı bağlanma biçimine sahip bireylerin genel olarak yaşadığı kendini eleştirme davranışının, bireylerin yüksek düzeyde depresif eğilimi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Aynı zamanda, kaçınan bağlanma biçimine sahip ve kendine dair eleştiride bulunmayan bireylerin, depresif hassasiyeti ile ilişkisi olmadığı ve bu bireylerin başka kişilerle yakın ilişkilerden kaçınma ve kendi benliğine güvenme gösterdiği gözlemlenmiştir.

Wall (2018) tarafından, sahip olunan bağlanma şekilleri ile erken beyin gelişimi arasındaki bağlantı incelenerek, bağlanma şekillerinin, erken beyin gelişimine ne tür bir etkisi olduğuna bakılmıştır. Araştırma verilerine istatistiksel olarak bakıldığında, bağlanma şekilleri ve erken beyin gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuğun duygusal gelişiminde bağlanmanın önemli bir etkiye sahip olduğu ve bu gelişimin ebeveynin olumlu tutumuyla daha da desteklendiği tespit edilmiştir.

Meyers (1998) tarafından yapılan araştırmada, yetişkinlerin sahip olduğu bağlanma biçimleri ile benlik saygısı, kişisel yeterlilik, psikolojik huzursuzluk ve bireyin baş etme stratejilerini kapsayan duygu ve kaygıların üstesinden gelme ile ilgili bireysel nitelikler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma verileri istatistiksel olarak incelendiğinde, güvenli bağlanma biçimine sahip bireyler ile kaçınan ve kaygılı bağlanma biçimine sahip bireyler karşılaştırıldığında, güvenli bağlananların, kişisel yeterlilik, benlik saygısı seviyelerinin daha yüksek olduğu ve psikolojik huzursuzluk, kendini suçlama gibi uyumsuz davranış tepkilerini daha düşük seviyede gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Harvey ve Byrd (2000:345) tarafından, 95 üniversite öğrencisinin, aileleri ile kurmuş oldukları bağlanma biçimi ve herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında aileleri ile kurdukları iletişim şekli üzerine araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri istatistiksel olarak incelendiğinde ise, güvensiz bağlanma biçimine sahip olan bireylere kıyasla güvenli bağlanma biçimine sahip olan bireylerin herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında ailelerinden destek almaya yönelik eğilimlerinin daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Kaygılı kararsız bağlanma biçimine sahip olan bireyler ise herhangi bir sorunun varlığında, ailelerinden destek almaya yönelmemektedirler.

Sümer ve Knight (2001: 653) tarafından, 481 üniversite öğrencisinin rapor ettiği bağlanma biçimlerinin, aile ilişkileri ve iş ilişkilerinde farklılık yaratma derecesini incelemeye yönelik bir araştırılma yürütülmüştür. Araştırma verileri istatistiksel olarak incelendiğinde, saplantılı bağlanma biçimine sahip bireylerin aile ve iş ortamları baz alındığında, kayıtsız ve güvenli bağlanan bireylere göre bu ortamlara daha fazla olumsuzluk taşıdıkları tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler ise aile ve iş ortamlarına daha pozitif aktarımlarda bulunmaktadır. Saplantılı bağlanma stiline

sahip olanlar ise, ev ve iş ortamına yönelik farklılıkları, diğer bağlanma stillerine sahip olanlara göre ayırt etmekte daha fazla zorlanmaktadırlar.

Rönnlund ve Karlsson (2006), bireylerin sahip olduğu bağlanma stillerinin, ergenlik döneminde bireyin davranışsal sorunları üzerinde ne şekilde etkili olacağını incelemiştir. Güvensiz bağlanma stiline sahip olan bireyler ile olumsuz davranışlar arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenirken, güvenli bağlanma stiline sahip bireyler ile olumsuz davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Roelofs, Meesters ve Muris (2006) tarafından, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve romantik bağlanma düzeylerinin, çocukların sahip olduğu bağlanma stili üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu araştırma için 237 çocuktan alınan veriler değerlendirilmiştir. Araştırmanın hipotezi, güvensiz bağlanma stiline sahip olan ailelerin çocuklarına yansıtmış oldukları demokratik tutum düzeyleri, güvensiz bağlanma stiline sahip olan ailelere göre daha düşük düzeyde iken, çocuklarına yansıtmış oldukları izin verici tutumlarının ise daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde ise, bu hipotezi destekler sonuçlara ulaşılmıştır.

Oosterman ve Schuengel (2008), 61 adet, 26-88 aylık üvey çocukların sahip olduğu bağlanma stiline, birincil derecede bakım veren bakıcının çocuğa karşı duyarlılığı ve davranış problemleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma verileri laboratuvar ortamından ve ev gözlemlerinden oluşturulmuştur. Bu gözlemlerde birincil derecede bakım verenin çocuğa karşı olan duyarlılığı ve kurulan bağlanmanın güvenliliği incelenmiştir. Çocuklarda ki bağlanma güvenliliğiyle, üvey ebeveynlerin çocuklara karşı olan duyarlı davranışları arasında anlamlı düzeyde ilişki ortaya çıkmıştır.

1.2 Benlik Kavramı ve Kuramsal Açıklamalar

1.2.1. Benlik

Benlik kavramı, kişinin kendisini algılama biçiminin, geçmiş dönemlere ait yaşanmışlıklarının, ileri dönemlere yönelik kurmuş olduğu planlarının, toplumdaki edindiği rollerinin ve kişiler arası ilişkilerinin, bilinçte oluşan kavramsal ben şeklindeki simgesidir. Erken çocukluğun başlarında ortaya çıkan benlik kavramı gelişimini,

ergenliğe kadar devam ettirmekte ve devamlılığını yaşam boyu sürdürerek, bireyin davranışlarını ve kişiliğini etki altına almaktadır (Aydın, 2010: 7-9).

Psikanalizin ortaya çıktığı ilk zamanlarda keşfedilen benlik kavramı, Freud tarafından ilerlemesi sağlanan “Yapısal Kuram” kavramı içeriğinde id, ego, süper ego şeklinde ifade edilmiştir (Aydın ve diğerleri, 2010: 21).

“Yaratıcı benlik” terimine dikkat çeken Adler, benliği, bağımsız karar alabilme potansiyeli olan bireylerin, amaç ve isteklerine yönelik bir hayat sürmelerine yardım eden yöntem olduğunu ifade etmektedir (Schulz ve Schulz, 2007: 657).

William James tarafından benlik kavramı; ruhsal benlik, sosyal benlik ve maddesel benlik olmak üzere üç ayrı başlık altında incelenmiştir. Maddesel benlik ile kişinin sahip olduğu her şeyi, sosyal benlik ile, kişinin dış dünyasına ve toplumsal yaşamında kendisini ne şekilde yansıttığını ve ruhsal benlik ile, kişinin kendisi ile ilgili olarak oluşturmuş olduğu tüm içsel değerlendirmeleri ifade etmektedir (Bruno, 1996: 72).

Rogers, anne ve çocuk arasında kurulan olumlu etkileşimlerin, çocuğun benlik duygusunun sağlıklı bir şekilde gelişmesine olan önemli etkisi üzerinde durarak, bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Bebeğin kişiliğinin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için annenin bebeğine karşı karşılıksız bir sevgi ve ilgi ile yaklaşmasının gerekliliğini vurgulayarak, annenin bebeğine karşı karşılıklı bir sevgi ile yaklaşmasının sonucunda ise bebeğin kişilik gelişimi olumsuz etkilenmekle birlikte annesinin karşılıklı sevgi yaklaşımlarını içselleştirerek, bu yaklaşımları destekleyen değerler geliştirmesine sebep olacağını ifade etmiştir. Bu durumlar sonucunda ise çocuk benliğini sağlıklı bir şekilde geliştirememekle birlikte, yalnızca belli şartlar mevcut olduğunda kendisini değerli hisseder (Schulz ve Schulz, 2007:680).

Erich Fromm benlik kavramını bireylerin içinde bulunduğu toplum açısından ele alarak, bireyin ilgi, yetenek, ihtiyaç ve kişilik gelişiminde toplumun yön verici bir etkisi olduğuna dikkat çekmiştir. Aynı zamanda, bireylerin olumsuz ve sağlıklı benlik

gelişiminde, içlerinde yaşadıkları toplumun tutumunun otoriter, baskıcı ve katı olmasının olumsuz etkisinin olduğunu ifade etmiştir (Aslıhan, 1998: 18).

Rosenberg benliği; mevcut benlik, arzu edilen benlik ve sunulan benlik olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Mevcut benlik ile, kişinin gerçekte olduğu hali ile kendisini nasıl tanımladığını, arzu edilen benlik ile, bireyin aslında olmak istediği kişiyi ve son olarak sunulan benlik ile, bireyin kendisini çevresindeki diğer insanlara karşı nasıl yansıtmak istediğini ifade etmektedir (Rosenberg, 1965).

Yapılan literatür araştırmalarında benlik kavramına yönelik net bir tanıma rastlanılmamakla birlikte benlik kavramı, bireyin kendini nasıl algıladığı ve yorumladığı ile ilgili olmaktadır.

1.2.2. Benlik Saygısı

Rogers (1959), benliği, kişinin kendine yönelik bilinçli olarak algıladıklarının örgütlenmiş bir şekli olarak ifade etmektedir. Kişinin benliğinin kapsamına baktığımızda, kişinin kendisini nasıl algıladığını ve kendisi hakkındaki yorumlarını, düşüncelerini içermektedir. Rogers kelime olarak benlik saygısı terimini kullanmaz fakat kendini kabul, kendine saygı gibi terimleri kullanırken aslında benlik saygısını ifade etmektedir (akt. Cüceloğlu, 2000).

Rogers benlik saygısı kavramından bahsederken ebeveyn ve çocuk arasında kurulan etkileşim ve iletişime de değinmiştir. Çocuğa bakım veren bakıcının çocuğa karşı sergilemiş olduğu karşılıksız kabul ve sevgi ile yetişen çocuk, bakıcının bu olumlu davranış tepkilerini içselleştirerek, olumlu benlik saygısı geliştirmektedir (Schults ve Schults, 2007: 680). Ergenlik çağında benlik saygısını, kişinin kendisi ve dış çevresinin yorum ve değerlendirmeleri oluşturarak, bu yorum ve değerlendirmeler, kişinin duygu, düşünce, davranış ve kişiler arası ilişkilerini de etki altına almaktadır. Rogers (1965), kendiliğine yönelik pozitif yorum ve değerlendirmeleri olan kişilerin yüksek benlik saygısı seviyesine sahip olduklarını ve kendiliğine yönelik negatif yorum ve değerlendirmeleri olan kişilerin ise düşük benlik saygısı seviyesine sahip olduklarını ifade etmektedir (akt. Erim, 2001).

Rosenberg (1965), benlik saygısı ile kişinin kendisine yönelik olan yaklaşımlarından bahsetmedir ve bu yaklaşımlar olumlu veya olumsuz olmaktadır. Buradan hareketle, yüksek benlik saygısına sahip olan kişilerin, kendilerine yönelik davranışlarının olumlu olduğu, düşük benlik saygısına sahip olan kişilerin ise kendilerine yönelik davranışlarının olumsuz olduğu ifade edilmektedir. Kendine karşı saygıyla yaklaşan ve kendisini kıymetli olarak algılayan kişilerin benlik saygısının yüksek, kendisine karşı saygı göstermeyerek, kendisini sürekli olarak olumsuz gören kişilerin ise benlik saygısının düşük olduğu ifade edilmektedir (akt. Hamarta ve diğerleri, 2009).

Benlik saygısı düşük olan bireyler genel olarak özgüven sorunu yaşarlar ve benlik saygısı yüksek olanlara göre daha çekingendirler ve daha kolay umutsuzluğa kapılırlar. Aynı zamanda, bir topluluk içinde herhangi bir tartışma yaşanılması durumunda, eleştiri almamak adına, kendi fikir ve düşüncelerini ifade edemez ve tartışmaya katılmak yerine, diğer kişileri dinlemeyi tercih ederler (Korkmaz, 1996).

Benlik saygısı ve kendi güven arasında yakın bir ilişki vardır. Bireyin çocukluk dönemde, bakım veren ile sağlıklı bir bağlanma kurması ve sağlıklı bir ayrılma yaşaması, bireyin güven kazanımı için oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir. Bireyin güven kazanımı doğrudan, bakım verenin davranış tutumları ile ilişkilidir. Benlik saygısının sağlıklı bir şekilde gelişmesi de, güven kazanımının gelişmesi gibi bu doğrultuda gelişmektedir.

Bowlby (1973), erken dönemlerde anne ve bebek arasında kurulan bağlanma ilişkisine değinerek, bu ilişkinin bebeğin sağlıklı bir benlik saygısı oluşturmaya ve oluşan bu benlik saygısının bireyin yetişkinlik dönemlerinde düşük ve yüksek düzeyde olması için temel oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Bireyin çocukluk dönemlerinde bakım veren ile kurduğu özellikle de anne ile kurduğu ilişki ve etkileşimlerde, bakım veren tarafından çocuğa yönelik ilgi ve kabul görüşün, bireyin kendine yönelik güven ve sağlıklı bir benlik saygısı oluşturmada ciddi bir etkisi vardır. Bireydeki sağlıklı bir özgüven ve benlik saygısı gelişiminin temelini oluşturan en önemli etken, birincil derecede bakım sağlayan bakıcı tarafından yansıtılan davranış tutumlarıdır.

Psikososyal kuramlara göre, bireyler çevreleri tarafından kendilerine yönelik değerli hissetme, kişisel olarak tatmin ve işe yaradığını hissetme gibi hislerin yüceltilerek desteklenmesine gereksinim duymakla birlikte kendilerine dair olan yorum ve değerlendirmeleri de kuvvetlendirmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Benlik saygısı yüksek düzeyde olan kişilerin bu gereksinimlere yönelik duyduğu ihtiyaç, benlik saygısı düşük olan bireylere göre daha azdır ve benlik saygısı yüksek olanlar bu gereksinimler açısından doyurulmuştur. Bazı sosyal psikoloji araştırmalarının sunduğu istatistiksel verilerden hareketle, benlik sunumu, sosyal etki, sosyal karşılaştırma, sosyal kabul edilme ve edilmeme kavramları ile benlik saygısı kavramı arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu ifade edilmektedir (akt. Korkmaz, 1996).

Higgins (1987), kötü benlik saygısına sahip olan kişilerde bir takım olumsuz sonuçlar görülmektedir. İyi ve sağlıklı bir benlik saygısına sahip olan kişilere göre, sıklıkla mutsuzluk ve hayal kırıklığı yaşamaktadırlar. Kendilerine yönelik değerlendirmeleri olumsuz yönde olduğu için, kendilerini umdukları seviyenin altında görmektedirler ve bu nedenle depresyona girme oranları daha fazla olmaktadır. Aynı zamanda kendilerine yönelik olan benlik imgesi, sağlıklı görülen seviyeden daha düşük olan kişilerde anksiyete yaşama oranı da daha fazla görülmektedir.

De Saint-Paul (1999: 20), kendine karşı saygı ile yaklaşan ve saygı duyan bir kişinin, kendisine karşı iyi davranışlarda bulunarak, kendini mutlu olmaya ve sevmeye değer olarak algılayacağını belirtmektedir. Aynı zamanda benlik saygısı, kişinin yaşam boyunca karşısına çıkabilecek güçlüklerle sorumlu ve sağlam bir şekilde mücadele edebilmesi için kendi özgür iradesini, beceri ve öğrenme yeteneğini devreye sokabileceğine dair inancının olmasını sağlayan güvenlik duygusuna da dayanmaktadır.

Bireylerin sahip olduğu benlik saygıları, yaşamın farklı alanlarına göre değişiklik gösterir ve bu değişiklik kişinin alanlara göstermiş olduğu önemle paraleldir. Her kişi için en değerli şey öncelikli olarak kendine yönelik içsel değerini kabul etmek ve daha sonrasında ise sahip olduğu yaşam alanlarından birinde bulunan bir değeri ya da yaşam alanlarından ötekinde bulunan bir değeri kabullenmektir. Bir kişinin benlik saygısı, bir çalışan olarak yüksek, grup içinde düşük, ebeveyn olarak ise orta düzeyde olabilmektedir.

Kendisine yönelik iyi değerlendirmeleri ve kişilerarası ilişkilerinde iyimser, olumlu davranışları olan bir ebeveyn, çocuğunun zaman zaman bazı zorluklar ile karşılaştığını ve bazı sınırlara, engellere sahip olduğunu bilse de devamlı olarak çocuğunun pozitif taraflarını göz önünde bulundurma ve çocuğuna değer verme yaklaşımında olmaktadır (Duclos, 2016: 188).

Coopersmith (1967), iyi ve güçlü bir benlik saygısına sahip olan anne-babaların, bilinçli bir şekilde, çocuklarının da kendi benliklerine yönelik oluşturacakları kişisel değer bilincini olumlu yönde etkilemeye ve desteklemeye yatkın olduklarını ifade etmektedir.

1.2.3 Benlik Saygısı Konusunda Yapılan Araştırmalar

Bu başlıkta benlik saygısı ile ilgili olarak yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

1.2.3.1 Benlik Saygısı ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Büyükşahin (2001) tarafından, güvenli ve güvensiz bağlanan yetişkinlerin sahip oldukları benlik saygısının düzeyi yönünden karşılaştırılmalarını sağlayan bir araştırma yapılmıştır. Güvenli bağlanan kişilerin benlik saygısı daha yüksekken, güvensiz bağlananların benlik saygısının ise daha düşük olduğu saptanmıştır.

Çavuşoğlu (2004) tarafından, benlik saygısının evliliği uyumunu yordaması ile ilgili bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde ise bireylerin sahip olduğu benlik saygısı düzeyinin, evlilik uyumu üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir (akt. Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006: 61-68).

Öztürk (2006) tarafından, ebeveyni boşanmış ve boşanmamış olan çocukların benlik saygıları ve kaygı düzeyleri üzerine araştırma yapılmıştır. Aynı zamanda araştırma verilerinin yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ebeveyni boşanmamış çocukların benlik saygısı düzeyleri, yaşlarına göre incelendiğinde aralarında farklılık olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış çocukların, benlik saygıları ve kaygı düzeylerine bakıldığında negatif yönde ilişkili oldukları görülmüştür.

Akpınar (2013) tarafından, çocuk yetiştirme yurtlarında büyüyen ergenler üzerinde, uygulanan yapılandırılmış eğitim programlarının, umutsuzluk, intihar yönelimi ve benlik saygısına olan etkisi ile ilgili araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, ergenlere uygulanan yapılandırılmış eğitim programının, ergenlerin umutsuzluk, intihar yönelimi ve benlik saygısını pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kurt (2013), ebeveynleri boşanmış ergenlerin benlik saygıları, yalnızlık ve yılmazlık düzeyleri üzerine araştırma yapmıştır. Araştırma verilerinin cinsiyet ve boşanma üzerinden geçen zamana göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Ebeveyni boşanmış kızların yılmazlık seviyelerinin daha yüksek, benlik saygılarının ise daha düşük olduğu gözlemlenirken, erkeklere bakıldığında, benlik saygıları daha yüksek ve yılmazlık düzeyleri daha düşüktür. Yalnızlık ve benlik saygısını, ebeveynlerin boşanması üzerinden geçen zamana göre incelediğimizde, aralarında pozitif yönlü bir bağlantı olduğu belirtilmiştir.

Hamarta ve diğerleri (2009) tarafından, bireylerin akılcı olmayan inançları ve benlik saygılarının, stresle başa çıkma yöntemleri ile ilişkisi üzerine araştırma yapılarak, 601 kişiden elde edilen veriler incelenmiştir. Araştırma verileri incelendiğinde, kişilerin bir problem varlığında stresle başa çıkma davranışlarının artmasının, kişilerin akılcı olmayan inançlarının azalmasına ve benlik saygılarının artmasına bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçları, 601 denekten toplanan verilen kapsamında, kişilerin akılcı olmayan inançlarının, stresle başa çıkma davranışları üzerinde negatif yönde, benlik saygılarının yüksek olmasının ise stresle başa çıkmada pozitif yöne etkili olduğunu göstermektedir.

Sharpley ve Khan (1980) tarafından, evlilik uyumu ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde ise, evlilik uyumu ve bireylerin sahip olduğu benlik kavramı arasında, güçlü pozitif bir bağlantı olduğu saptanmıştır.

Lindshold ve arkadaşları (1971) tarafından, yüksek ve düşük benlik saygısına sahip bireylerin ödüllendirme ve cezalandırmaya yönelik uyum gösterme farklılıkları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, düşük benlik saygısına

sahip bireylerin ödüllendirme ve cezalandırmaya yönelik tehditlere karşı uyum gösterme davranışlarının düşük olduğu gözlemlenirken, yüksek benlik saygısına sahip bireylerin ise ödüllendirme ve cezalandırılmaya yönelik tehditlere karşı uyum gösterme davranışlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (akt. Korkmaz, 1996).

Lackovic, Dekovic ve Opacic (1994) tarafından, ergenlik çağındaki kadınların, anneleri ile kurdukları iletişim kalitesinin, benlik saygısı üzerindeki etkisi ile ilgili araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, anneleri ile kaliteli iletişim kuran ergenlerin, benlik saygılarının, kaliteli iletişim kurmayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Taysi (2000) tarafından, üniversite öğrencilerinin algıladıkları destek seviyesi ve sahip oldukları benlik saygısı düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek seviyesi ile benlik saygıları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

1.3 Çocuk Yetiştirme Tutumları

Çocuklarını yetiştirirken bütün ebeveynler, çocuklarının ileriki yaşamında ne tür bir kişiliğe sahip olacağı, ne tür ahlaki ve bilgi birikimleriyle donanacağı ile ilgili olarak benimsedikleri bazı davranış kalıplarını kullanmaktadırlar. Aynı zamanda ebeveynler, çocuklarının davranışlarını cezalandırma ve ödüllendirme konusunda, kendi ahlaki değerlerini baz almaktadırlar (Tahiroğlu ve diğerleri, 2009: 68).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda başvurdukları her yöntem sonucunda ortaya birbirinden farklı çocuk yetiştirme tutumları çıkmaktadır. Buradan hareketle, ebeveynler çocuklarını yetiştirirken onlar için rol model olacak ve içselleştirecekleri sağlıklı davranışlar kazanmalarını sağladıkları gibi, çocuklarının doğru davranışları geliştirmelerine yardım edecek çevreler edinmelerini sağlayarak da çocukların gelişimlerini olumlu yönde yönlendirebilmektedirler (Mussen, Conger ve Kagan, 1984: 34,35).

Anne babaların çocuklarına yansıtmış olduğu davranış tepkileri, değer algıları, tutum ve inanç birikimlerini içeren yöntem ve davranışsal kalıpların tümü çocuk yetiştirme tutumları olarak ifade edilmektedir (Sears, Maccoby ve Levin, 1957: 161). Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlerin sahip oldukları ve çocuklarına yansıtmış oldukları aile tutumlarını, her bireyde olduğu gibi çocuklarda da olan sosyalleşme gereksinimini gidermeleri konusunda çocuklarına duygusal olarak hissettirdikleri davranışlardır. Çocukların psikolojik ve fizyolojik yönden sağlıklı birer birey olarak yetişmeleri, içinde yaşamış oldukları ailenin yansıtmış olduğu psikolojik havaya bağlı olduğu ifade edilmektedir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 43).

Anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkinin temeli çocuk yetiştirme tutumlarına bağlıdır. Bu çocuk yetiştirme tutumları ile anne ve babanın sahip olduğu bazı özellikler, ebeveyn ile çocuk arasında var olan bütün etkileşimleri içermektedir (Yeşilyaprak, 1993: 3).

1.3.1. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Tarihçesi

20.yüzyılın son dönemlerinde çocukların davranışlarına yönelik yapılan araştırmalarda görülen artış, ebeveyn davranışlarının araştırılmasına sebep olmuştur. Davranışçı kuramcılar ve Freudyen kuramcıların yapmış olduğu çalışmalar ilk araştırmalardandır. Davranışçı teorisyenler özellikle ebeveynlerin çocuklara yönelik olan davranışlarına ve kullanmış oldukları ödül-ceza yöntemlerine odaklanmışlardır. Ailelerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranış tutumları, kullandıkları ödül ceza yöntemi ve çizdikleri sınırların, çocuklarının davranışlarını belirlediğini ve şekillendirdiğini ifade etmektedirler. Davranışçı kuramın ilgilendiği asıl nokta, ebeveynin bir davranışı neden yaptığı değil, bu davranışı nasıl yaptığıdır (Akman ve Erden, 2016).

Freudyen kuramcılar ise ebeveyn tutumlarını psikanalitik bakış açısıyla inceleyerek, özellikle çocuğun fizyolojik, mizaç özelliklerine ve çocuğun dinamik çatışmaları üzerine odaklanmaktadır. Psikanalitik model, çocuğun davranışlarının, aile hayatındaki duygusal etkileşimlerdeki iyileşmelere bağlı olarak olumlu yönde değiştirilebileceğini iddia etmektedir ve bu nedenle ailenin duygusal ilişkileri üzerinde önemle durmaktadır. Bu modele göre odaklanılması gereken en önemli nokta, ebeveynlerin geçmişten bugüne

taşıdıkları yaşanmışlıkları, sahip oldukları duygu ve çatışmalarıdır (Darling ve Steinberg, 1993: 490).

Baumrind (1980; 1991), çocukların davranış tepkileri ile ilgili olarak değişik bir bakış açısı geliştirerek, anne baba tutumlarının gölgesi ardında kalan davranış tepkileri ve duyguları bütünsellik içinde incelemiştir. Bu incelemeden hareketle, 3 ana çocuk yetiştirme tutumu keşfederek, her çocuk yetiştirme tutumun beraberinde çocuklara yönelik birbirlerinden farklı etkiler getirerek, gelişimini etkileyeceğini iddia etmiştir. Baumrind tarafından ortaya atılan bu tutumlar sırasıyla; demokratik/dengeli tutum, otoriter tutum ve izin verici tutum olarak belirtilmektedir. Baumrind'in anne baba stilleri terimini oraya atmasından sonra, son 50 sene içinde birçok batı ülkesi tarafından, ebeveynlerin sahip olduğu çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerinde yarattığı gelişimsel etkileri ile ilgili olarak birden fazla araştırma yapılmıştır (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 43).

Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlik stilleri ve ebeveynlerin uygulamalarını kuramsal anlamda birbirlerinden ayırarak tanımlamışlardır. Bu yeni tanımlar ile; anne baba stillerinin kültüre daha uyumlu ve çocuk yetiştirmenin kapsamlı bir tanımı olduğunu ifade ederken, anne baba uygulamalarının ise, ebeveynlerin çocuklara karşı kullandığı belirli davranışlar olduğunu ifade etmektedirler.

Darling ve Steinberg tarafından yapılan ayrımın amacı çocuk yetiştirme tutumlarının, çocukların gelişim sürecindeki rolünü ve nasıl etkilediğini daha iyi kavramaktır. Ebeveyn stilleri ve ebeveyn uygulamalarının çocukların gelişim süreci üzerindeki etki ve rollerinin birbirlerinden farklı olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı kullanmış oldukları çocuk yetiştirme stilleri çocukların gelişim süreçleri üzerinde dolaylı bir etkiye sahipken, ebeveynlerin çocuklara karşı belirli davranışlar ile yansıtmış olduğu uygulamalar ise, çocukların benlik algısı, akademik başarısı ve sosyal ilişkilerini doğrudan etkilemektedir (Kırman ve Doğan, 2017: 31).

Baumrind'i izleyen diğer araştırmacılar, ebeveyn tutumlarını incelerken, kabul ve kontrol boyutlarının kesişmesiyle oluşan dördümlü kategori üzerinden gitmişlerdir. Kontrol ve kabul

boyutlarının yüksek ve düşük seviyelerinin kesişmesi ile dört çocuk yetiştirme tutumu ortaya çıkmaktadır. Baumrind'in sınıflandırmasından farklı olarak, izin verici anne baba tutumu burada ikiye ayrılarak, izin verici hoşgörölü ve izin verici ihmalkâr olarak değeriendirilmiştir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 44).

Yüksek ilgi ve yüksek kontrolün kesiştiğı durumlarda ortaya, demokratik dengeli tutum çıkmaktadır. Demokratik dengeli tutum olarak adlandırılan bu tarzda, çocuklar aileleri tarafından duygusal açıdan destek görmekte ve aile içinde iletişim, disiplin seviyesi güçlü olmakla birlikte bu stil, yeterince ve yerinde çocuk yetiştirme stili olarak görölmektedir. Demokratik dengeli tutumun benimsendiğı aileler içinde büyüyen çocukların, ruhsal gelişim ve uyum konusunda oldukça iyi oldukları ve bu çocukların ebeveynlerinin benimsediğı değeri içselleştirdikleri belirtilmektedir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 43).

Yüksek kontrol ve düşük ilgi, kabulün kesiştiğı durumlarda ortaya otoriter tutum çıkmaktadır. Yüksek ilgi, kabul ve düşük kontrolün kesişmesinden ortaya aşırı hoşgörölü tutum çıkmakta, düşük ilgi, kabul ve düşük kontrol durumlarının kesişmesi sonucunda ise ortaya ihmalkâr çocuk yetiştirme tutumu çıkmaktadır. Aşırı hoşgörölü tutumu benimseyen ailelerde, çocukların isteklerine karşı sınırsızlık, disiplini sağlamada tutarsızlık ve kararsızlık durumları çok sık ortaya çıkarken, ihmalkâr çocuk yetiştirme tutumunu benimseyen ailelerde ise ebeveyn ilgisizliğı, kontrolsüzlük ya da kontrolde tutarsızlık durumları oldukça fazla ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda ihmalkâr çocuk yetiştirme tutumu, en olumsuz ve en tehlikeli tutum olarak belirtilmektedir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 43,44).

Bahsedilen tutumların dışında, batılı ölkelerde sık gözlemlenmeyen fakat bizim ölkemizde çok sık rastlanan ve gözlemlenen diğeri bir tutum ise aşırı koruyuculuk tutumudur (Demir ve Şendil, 2008: 16).

1.3.2. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılması

1.3.2.1. Demokratik Tutum

Demokratik tutumu benimseyen ailelerde sevgi, ilgi ve bağımsızlık kavramları ön planda olduğundan aile içinde çocuklara söz hakkı tanınmakta, çocukların fikirleri desteklenerek, saygı gösterilmektedir. Bu nedenle, demokratik tutumu benimseyen aileler içinde yetişen çocuklar daha bağımsız, sosyal, dışadönük ve yaratıcılık yönünden zengin olmaktadır. Demokratik tutumu benimseyen aileler hoşgörü açısından zengin olduğundan, aile içinde ayrışma ve bireyselleşmeyi destekleyerek, çocuklarını ayrı birer birey olarak algılamakta ve saygı göstermektedirler. Bu tutumdaki aileler çocuklarını belirli sınırlar içerisinde özgür bırakarak, çocukların özgürleşmesini ve özgüven kazanmasını sağlarken, çocuklarının zaman içerisindeki gelişim sürecinin birincil destekçisi olurlar (Özyürek ve Begde, 2016: 208,209).

Bu tutumdaki ailelerde çocuklara kazandırılan en önemli şey fikirlerini bağımsızca ifade etmeleridir ve bu konuda aileler çocuklarını her zaman teşvik etmektedirler. Demokratik tutumu benimseyen aileler çocuklar üzerinde uygulanacak kontrol ve denetim konusunda aşırıya kaçmaktan uzak olup, çocuğun algılayabileceği, kabullenebileceği düzeyde denetim kurmaya özen göstermektedirler. Aile içinde karar alınmasının gerekli olduğu şartlarda, çocuk üzerinde hiçbir dayatma olmaksızın, çocuğa tercihler sunulmaktadır. Aile içerisinde bağımsızlık kavramı belli sınır ve kurallarla çerçevelenmiş olup, çocuğa yapacağı davranışların sonucunda ne ile karşılaşacağı konusunda açıklık sağlanmaktadır (Dursun, 2010: 32,33). Aile içerisinde iletişim güçlü olup, var olan kurallara çocuklara açık bir şekilde aktarılmakta ve çıkan sorunlar mutlaka sonuca bağlamak için konuşulmaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasında herhangi bir sorun yaşanması durumunda çocuğa yönelik hiçbir kısıtlama ve engelleme yapılmadan, sorun için anlamlı bir çözüm arayışına gidilmektedir. Çocuğun düşünceleri, fikirleri, duyguları, arzu ve istekleri ebeveynleri tarafından önemsiz görülme riskine dikkate alınır ve bu sayede ebeveynler çocuklarının güncel yaşamını sağlıklı bir şekilde takip edebilmekte, gerektiği durumlarda müdahale edebilmektedirler. Bu tutumu benimseyen aileler önceden konulan kuralları, karşılaşılan yeni olay ve durumlara göre tekrar güncelleyebilmekte ve bu güncellemeyi yaparken çocukların anlayıp, kabullenebileceği ve uygulayabileceği düzeyde tutmaya özen göstermektedirler. Aynı zamanda aile içinde çocuğun uzak durması gereken

davranışlar ve ailenin yapılmasını arzu ettiği davranışlar açık bir şekilde tartışılır. Aile içerisinde çocuklara sunulan bağımsızlık kavramı desteklenirken aynı zamanda disiplin ve bağımsızlık arasında kurulan denge ihmal edilmemektedir (Baumrind, 1966: 901).

Demokratik tutumu benimseyen ailelerde çocuğa karşı herhangi bir fiziksel, duygusal ve sözel şiddet kullanılmamaktadır. Belirli bir konu ile ilgili konuşulanlar, yalnızca o konu için geçerli olmaktadır. Ebeveynler, çocuklarına değil çocuklarının vermiş olduğu davranış tepkilerine odaklanmakta ve çocuğa karşı sunulan ebeveyn tutumlarında, bireysel anlamda ve anne baba arasında tutarlılık mevcuttur (Maccoby ve Martin, 1983). Demokratik tutumun benimsendiği aileler içinde yetişen çocukların kişilik özellikleri incelendiğinde, güvenli bağlanma, yüksek özgüven, bağımsızlık, fikirlerini özgürce ifade edebilme, girişimcilik ruhu, sorumluluk yetisi, kişiler arası ilişkilerde uyumlu, akademik alanda ve yaratıcılık olarak başarılı oldukları görülmektedir (Yılmaz, 1999: 105). Demokratik tutum içinde büyümüş çocukların, çevrelerindeki insanlara karşı duyarlı, yardımcı, saygılı, önemseyen ve sosyal yetenekler konusunda da güçlü kişiler oldukları belirtilmektedir (Ryder, 1995).

Demokratik tutumu benimseyen ailelerin çocuklarına yansıtmış olduğu olumlu davranışlar çocuklar tarafından içselleştirilerek, psikososyal açıdan sağlıklı bir kimlik geliştirmelerine önemli bir katkı sağlamaktadır. Demokratik ebeveyn tutumu içermiş olduğu, yüksek kabul ve ilgi, yeterli ve yerinde disiplin ile bir çocuğun duygusal, bilişsel, ahlaki ve sosyal gelişimine en önemli ve en sağlıklı katkıları sağlayan tutum olarak vurgulanmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999).

1.3.2.2. Otoriter Tutum

Otoriter tutumu benimseyen aileler çocuklara karşı düşük ilgi ve kabul gösterirken, aile içinde sert disiplin kurallarının geçerli olduğu görülmektedir (Yavuzer, 2011). Bu tutumu benimseyen aile içinde otoriter disiplin geçerlidir ve çocuklar bir birey olarak görülmeksizin, ebeveynlerde çocuğun sahibi gibi hissetme, davranma gibi davranışlar görülmektedir. Ebeveynler, içinde sevgi, ilgi, yakınlık ve kabul bulunmayan kontrol ve düzen sistemi ile sürekli olarak çocukların davranışlarına müdahale etmektedirler (Ogelman ve Önder, 2011: 91).

Çocukların sevgiden, ilgiden mahrum bırakılması ve cezalandırılması ile ortaya çıkan korku kültürüne sahip bu ailelerde, çocukların güven sorunları yaşayarak, saldırgan davranışlara yönelim gösterdikleri görülmektedir (Çağdaş, 2012). Aileler çocuklarını yetişkinler gibi birer birey olarak algılamadıkları için çocukları ile iletişim kurmaktan yoksundurlar ve kuralların çocuklara açıklanmasını gerekli bulmamaktadırlar. Bu aileler, çocuklara yönelik uygulanan disiplin şeklinde genel olarak fiziksel cezaya başvurmaktadırlar (Ogelman ve Önder, 2011).

Bu tutumu benimseyen ailelerde en önem verilen nokta, çocukların sorgusuz sualsiz itaatkâr davranışlarda bulunmalarıdır. Aile içi iletişimin kurulma amacı çocuklara yönelik eleştiri olmakla birlikte, çocuklar aileleri tarafından uygulanan baskı ve sınırlamalarla kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır. Bu ailelerde önemli olan tek şey çocuklar üzerinde kendi isteklerinin kabul görmesidir ve bu sebeple, aileler çocuklarının isteklerini görmezden gelerek, çocuklarını anlamaz ve dinlemezler (Kulaksızoğlu, 1998: 106). Bu tutumdaki ebeveynler, çocuklarının, kendi isteklerine karşı koşulsuz şartsız uyum göstermeleri için, çocukları üzerinde utandırıcı, aşağılayıcı, suçlayıcı davranışlara başvurarak, çocuklarına karşı sözel şiddet yapmaktadırlar (Aydın, 2002: 59).

Bu tutumdaki ailelerin çeşitli ceza ve sert otoriteleri ile büyüyen çocuklar, ev ortamlarının dışına çıktıklarında bazı saldırgan davranış tepkilerine yönelebilmektedirler. Bu çocuklar için dünya güçlüler ve güçsüzler üzerine kurulu olmakla birlikte, kendilerini güçlü hissetmedikleri ortamlarda itaatkâr davranışlara yönelirken, kendilerini güçlü hissettikleri ve otoritenin olmadığı ortamlarda ise saldırgan ve isyankâr davranışlar gösterebilmektedirler (Özgen, 2017: 40).

Otoriter tutumu benimseyen ailelerin çocukları ailelerinin belirlediği kurallar ve sınırlar çerçevesinde yaşamlarını sürdürürken, sunulan bu kuralları sorgulamadan, uymaları beklenmektedir. Çocuklar nedenlerini sorgulayamadığı kurallar, yalnızca kişiliğini hedef alan eleştiriler üzerinden kurulan iletişim ve ne büyüklükte olacağından habersiz başına gelen cezalarla düzenlenmiş bir korku dünyasında yaşamaktadır. Otorite figürünün varlığında uyumlu davranarak, kendine yönelik bir öz disiplin oluşturmamayan çocuk, otorite figürünün olmadığı ortamlarda nasıl davranışlar sergileyeceğini bilmemektedir.

Bu doğrultuda çocuğun özgüven ve özsaygısı gelişmemekle birlikte, çocuk sosyalleşmekten uzak, içekapanık ve mutsuz bir kişilik örüntüsü geliştirmektedir (Ekşi, 1990). Aileleri tarafından özerklikleri desteklenmeyen çocuklar, kendi içlerinden geldiği gibi bağımsız ve doğal davranışlar sergilemek yerine, çevrenin sunmuş olduğu davranış kalıplarını içselleştirirler. Bir birey olarak kabul görmeyen, düşünceleri önemsenmeyen fikirleri ve doğruları görmezden gelinen çocuk, gelecek yaşamında da kendi düşüncelerine, fikirlerine, doğrularına ve hislerine güvenmeyen, neyi isteyip neyi istemediğini bilmeyen bir kendilik algısı geliştirebilmektedir. Sonuç olarak ise çevre tarafından yön verilmeye ve denetim altında tutulmaya yatkın bir kişilik yapısı ortaya çıkmaktadır (Cüceloğlu, 2000: 81).

Otoriter tutumda, ebeveynleri tarafından sevilmedikleri, önemsenmedikleri ile ilgili karmaşık düşüncelere sahip olan çocuklar, bu sebeple kendilerine yönelik kişisel suçlamalar yöneltebilmekte ve cezalandırılacağı davranışlara yönelebilmektedirler. Tüm bu sebepler sonucunda bu çocuklar, çevrelerine ve kendilerine yönelik saldırgan, zarar verici davranışları sürdürmekle birlikte, kendilerinde bulunan potansiyelle eşleşmeyen bir akademik başarı gösterebilmekte ve alt ıslatma, tikler ve tırnak yeme gibi davranış sorunları görülebilmektedir (Pantley, 2002: 38). Neal ve Frick-Horbury'ye (2001) göre, otoriter tutuma sahip aile içinde yetişen çocukların, kaçınmalı bağlanma stiline sahip kişilerin özelliklerini gösterdikleri görülmüştür (akt. Kaya, 2010: 26,27).

1.3.2.3. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Aşırı hoşgörülü tutumu benimseyen ailelerde düşük kontrol, yüksek derecede kabul, sınır ve kuralların yoksunluğu ile birlikte çocuğun tüm isteklerinin yapıldığı bir tutum benimsenmektedir. Bu tutumdaki aileler çocukların yanlış veya uygun olmayan her davranışını görmezden geldiği için çocuklarda oluşması gereken en birincil ahlaki kurallar dahi oluşmamaktadır (Baltaş ve diğerleri, 2001: 127).

Bu tutumu benimseyen aileler çocukları üzerinde uygun bir kontrol mekanizması kurmakta zorlanarak, çocuklarına yaşlarıyla eş değer olmayan bir özerklik alanı sunarlar. Bu nedenle çocuklarına karşı belirli bir sınır koymakta zorlanarak, çocuklarının her istediklerini yapar bir hale gelmektedirler. Ailelerin çocuklara yansıtmış olduğu bu tutum

sonucunda, çocuklar benlikleri üzerinde düşük bir kontrol potansiyeline sahip olarak, kendi davranışlarını yönlendirmeyi başaramaz ve sosyal yetenekleri ilgili konularda da eksiklik yaşarlar (Yavuzer, 2016: 121,122).

Aşırı hoşgörölü tutumu benimseyen ailelerin çocukları, çevrelerindeki diğér kişilerin hassasiyetlerine ve varlığına yönelik kayıtsız kalan bir kişilik geliştirmekte ve böylece kurdukları kişiler arası, akran ilişkilerinde ve çevre ile uyum konularında da bazı sorunlar ile karşılaşmaktadırlar. Ortaya çıkan bu sorunlar neticesinde bu çocuklar, kendi durmaları gereken sınırlarını belirleyememekte ve nerede nasıl davranacakları konusunda fikir sahibi olamamaktadırlar (Cüceloğlu, 1993: 363,364). Bu çocuklar sahip oldukları potansiyelleri ile ilgili herhangi bir sorun yaşamamalarına rağmen, devamlı olarak çevrelerinden yardım bekleyen, her konuda egemen olmak isteyen ve her konuyu yönetmek isteyen davranışlarla birlikte ciddi boyutta antisosyal davranışlar sergilemektedirler (Whirter ve Acar, 2000).

1.3.2.4. Koruyucu Tutum

Koruyucu tutum ebeveynin çocuğuna karşı sergilemiş olduğu, aşırı derecede kontrol ve koruma altında tutma davranışları, aşırı özen gösterme gibi davranışlar ile özellikle ülkemizde çok sık rastlanan bir tutumdur. Bu tutumdaki ebeveynler çocuklarını dış koşullardan gelebilecek her türlü risk etmeninden korumak ve çocuklarının mevcut gereksinimlerini karşılamak konusunda, diğér ebeveynlerinde sahip olduğu ebeveynlik duygusundan çok daha fazlasını hissederek, çocuklarının devamlı olarak korunmaya ve ilgiye muhtaç oldukları yanılgısına kapılmaktadırlar. Bu tür ebeveynler çocukları ergenlik dönemine geldiğinde de aşırı koruyuculuk tutumlarına devam etmektedirler (Kaya, 2010: 29,30).

Aşırı koruyucu tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarının sahip olduğu potansiyele karşı duymuş oldukları güven eksikliği nedeni ile sağlıklı olmayan bir endişe faktörünün etkisi altında kalarak, çocuklarına karşı aşırı korumacı ve kuralcı bir tutum sergilemektedirler. Bu tutumdaki ebeveynler sanki görünmez bir düşman varmış ve çocukları her an tehlike ile karşılaşacakmış hissi ile hareket ederek çocuklarına karşı aşırı korumacı davranmaktadırlar (Whirter ve Acar, 2000). Koruyucu tutumdaki anne ve

babalar çocuklarının bir birey olarak kendi başlarına bir şeyler yapabileceğine dair inanca sahip olmadıkları için çocuklarına deneyim kazanabilecekleri herhangi bir ortam sağlamayarak, çocuklarının bireysel davranmasına izin vermezler. Ebeveynler çocukları ile kurmuş oldukları duygusal bütünlük nedeni ile çocuklarının büyüdüğünü, bireysel olarak bir şeyler yapabileceklerini kabullenemez ve devamlı olarak kontrol edilmeye, korunmaya muhtaç olduklarını düşünmektedirler. Bu nedenle de çocuklarının sahip olduğu potansiyeli görmeksizin, çocukların zorluklarla karşılaşacakları, üzülecekleri ve yorulacakları kaygısıyla birçok şeyi çocuklarının yerine kendileri yapmaktadırlar (Gündüz ve Bozdemir, 2016: 1799).

Koruyucu tutuma sahip ebeveynler çocukları için her türlü tehlike ve üzüntü yaratacak durumlardan arınmış steril bir ortam yaratırken aynı zamanda çocuklarının psikososyal gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedirler. Ebeveynleri tarafından çocuğa gösterilen aşırı koruyucu ve aşırı özenli davranışlar, çocuğun girişimcilik ve bağımsızlık ruhunu geliştirmesine engel olmakla birlikte, kişilik yapısı olarak utangaç, içedönük, özgüvensiz ve kırgın bir birey olarak yetişmesine sebep olmaktadır. Ebeveynleri tarafında koruyucu tutumla yetişen çocuklarda genel olarak gelişen bağımlılık duygusu, yetişkinlik döneminde de varlığını sürdürmektedir. Aynı zamanda bu çocuklar ebeveynlerinden gördüğü aşırı koruyucu ve özenli davranışları ilerleyen zamanlarda partnerlerinden de görmeyi beklemekte ve eşlerine karşı da bağımlılık geliştirebilmektedirler (Yavuzer, 2011).

Ebeveynler çocuklarının alması gereken her sorumluluğu kendi üzerlerine aldıkları için çocuklar hayatları boyunca kendi hayatlarının iplerini kendi ellerinde tutamayıp, başkalarının tutmasını beklerler ve yaşadıkları her başarısızlık sonucunda başkalarını suçlama davranışı gösterirler. Çocukların alması gereken sorumlulukları almalarına izin vermeyen ve karşılaştıkları sorunlarla bireysel olarak mücadele etmelerine engel olan ebeveynler bu şekilde sürdürdükleri aşırı koruyucu davranışlarla, devamlı olarak çevreden ve başkalarından gelecek desteğe, yardıma ihtiyaç duyan ve kendi benliğine karşı güveni olmayan, sorumluluk bilincinden uzak bireyler yetiştirmektedirler (Cüceloğlu, 2000: 54,55).

1.3.3. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kaynakları

Çocuk yetiştirme tutumlarının farklı sınıflandırılmaları incelendiğinde, bu farklılaşmanın altında yatan birçok kaynak olduğu göze çarpmaktadır. Bu tutumları etkileyen kaynaklardan biri ebeveynlerinin birbirinden farklı ve birbiriyle ortak olan özelliklere sahip olmalarıdır ve bu özellikler çocukların sahip olduğu bireysel farklılıkların birincil sebebi olmaktadır (Maccoby ve Martin, 1983). Ebeveynlerin sahip oldukları çocuk yetiştirme tutumlarını, kendi ebeveynlerinden gördükleri anne baba tutumları, içinde yaşamış oldukları çevre, eğitim seviyeleri ve ebeveynlerin sahip oldukları mizaç özellikleri etkilemektedir (Güngör, 2002: 95).

Belsky'e göre ebeveynlerin hangi çocuk yetiştirme tutumunu seçeceği ve ebeveynlerin seçmiş olduğu tutumun çocuk üzerinde yarattığı etkileri belirleyen üç ana belirleyici mevcuttur. Ebeveynlerin bireysel özellikleri ve kaynakları, bağlamsal stres ve destek faktörleri, kültürel faktörler bu üç ana belirleyici oluşturan etmenlerdir (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010: 45).

1.3.3.1. Ebeveynin Bireysel Özellikleri ve Kaynakları

Ebeveynlerin çocuklarını büyütürken çocuklarına karşı yansıtıkları tutumlar çocukların kişilik özelliklerini etkisi altına almakta ve çocukların ebeveynini rol model olarak özdeşim kurmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda çocuğunun ileriki yaşamında benimseyeceği anne baba tutumu da, ebeveyninin göstermiş olduğu çocuk yetiştirme tutumuna bağlıdır (Eripek, 1989: 44). Ebeveynlerin yaşamlarının geçmiş dönemlerinde karşılaştıkları zorlayıcı travmatik olaylar ve çeşitli yaşam olayları, kendi çocuklarını büyütürken çocuklarına karşı yansıtıkları çocuk yetiştirme tutumu ile yakından ilişkilidir (Özgen, 2017: 1).

Ebeveyn ve çocuk arasında ortaya çıkan bağ kurma davranışı, aralarında oluşan ilk ilişkidir. Ainsworth (1989), çocuklara karşı yeterli ve iyi bir ebeveynlik davranışı sergile konusunda en önemli etkiye sahip olan etmenin, ebeveynin güvenli bir bağlanmaya sahip olması gerektiğini öne sürmektedir. Bireylerin sahip olduğu bağlanma stillerinin, hem çocuklarına sergiledikleri ebeveynlik tutumları üzerinde, hem de çocuklarının sahip olacağı bağlanma stilleri üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Ainsworth, 1989: 710).

Yeterli olgunluk düzeyine ulaşmamış ebeveynler, çocukların herhangi bir olumsuz davranışına yönelik daha sabırsız davranarak, öfke ve şiddet gibi olumsuz sert tepkilere yönelebilmektedir. Buradan hareketle ebeveynin olgunluk düzeyi üzerinde doğrudan etkisi olan yaş etmeninin, ailenin benimseyeceği tutumlar üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Ailelerin bu tarz olumsuz davranışları karşısında, çocuklarında benzeri sert tepkiler göstermesi oldukça sık rastlanılan bir durumdur. Olgunluk düzeyi yeterli olan aileler ise çocuklarına yönelik davranış ve tutumlarında daha tutarlı ve olumlu yaklaşımlarda bulunarak, daha başarılı ve sağlıklı bireyler yetiştirebilmektedir (Çaplı, 1993).

Ebeveynlerin aile içerisinde birbirleri ile olan ilişkilerinin niteliği, kalitesi çocuklarına karşı sergileyecekleri tutum ve davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğundan, bu durum neticesinde aile yapısının da daha sağlıklı temeller üzerine kurulması kolaylaşmaktadır. Eşlerin birbirlerine karşı saygı ve sevgi dolu yaklaşımlarda bulunmaları, benzer fikirler etrafında birleşiyor olmaları, huzurlu ve doyumlu bir birliktelik sürdürüyor olmaları, çocukların huzurlu ve dengeli bir ev ortamında yetişmesine sebebiyet verirken, aksi takdirde, eşlerin birbirleri ile uyumsuz, mutsuz, sevgisiz ve çocuklarına karşı saldırgan, baskıcı tutumda bulunmaları çocukların ailelerine karşı bağımlılık geliştirmesine neden olmaktadır (Dinçer, 2008).

Ebeveynin sahip olduğu eğitim düzeyi ve iş statüsü de çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Demokratik tutumların hâkim olduğu ailelerde ki ebeveynlerin eğitim düzeyi daha yüksek bir seviyedeyken, baskıcı tutumun hâkim olduğu ailelerde ki ebeveynlerin eğitim düzeyinin daha düşük bir seviyede olduğu gözlemlenmiştir (Dinçer, 2008).

1.3.3.2. Bağlamsal Stres ve Destek Faktörleri

Annenin doğum yaptıktan sonra karşılaşacağı uyum problemlerinin üstesinden daha kolay gelebilmesi ve çocuğuna yönelik daha pozitif ve sağlıklı bir çocuk yetiştirme tutumu geliştirebilmesi açısından, yakın çevreden gelen yardım ve destek büyük önem taşımaktadır (Mermer ve diğerleri, 2010: 72).

Ebeveynin sosyoekonomik düzeyinin düşük ve yetersiz olması bağlamsal stres faktörünü etkileyen en önemli etmenlerden biridir. Zayıf ekonomik düzeye sahip ebeveynlerin çocuklarına karşı olumsuz ve sağlıklı olmayan çocuk yetiştirme tutumları sergiledikleri görülmektedir (Yolcuoğlu, 2010: 77).

Ailelerin sosyoekonomik düzeyi ve kültür düzeylerinin yüksek, yeterli olması, çocuklarına daha fazla özerklik fırsatı tanımaları, daha az engelleyici, kontrolcü, koruyucu olmaları ve çocuklarını daha demokratik şartlarda yetiştirmeleri üzerinde etkiye sahiptir. Orta sosyoekonomik düzeye sahip aileler, çocuklarına karşı daha fazla gelecek kaygısı yaşamalarından dolayı fazla sorumluluk yükleyerek, kariyer ve eğitim konusunda fazla beklenti içine girmektedirler. Bu aşırıya kaçan beklenti ve sorumluluk nedeni ile bu ailelerin çocuklarının özellikle ergenlik çağında daha fazla kaygı sorunları ile karşılaştıkları görülmektedir. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan aileler ise çocuklarını oldukça kısıtlayıcı, engelleyici, katı ve baskıcı kuralların hakim olduğu bir aile ortamında yetiştirmektedirler (Alisinanoğlu, 1995).

Ailenin sahip olduğu bir takım alışkanlıklar da ebeveynin çocuğa karşı sergilediği tutum üzerinde bir etkiye sahip olmaktadır. Aynı zamanda çocuğun içinde yaşamış olduğu ailenin yapısı, ebeveynlerin çocuklara karşı tutum ve davranışlarını etkilerken, çocuklarında aile içerisinde sahip olduğu durum ve koşulu etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 1998: 118).

1.3.3.3. Kültürel Faktörler

Bir ebeveynin çocuk yetiştirme tutumunu doğru bir şekilde algılayabilmek için içinde yaşadığı kültüre ait olan kodları doğru yorumlayabilmek büyük önem teşkil etmektedir. Her millet ve her kültürün sahip olduğu çocuk yetiştirme tutumları, kendine özgü olarak değişiklik göstermektedir. Ebeveynlerin sahip olduğu çocuk yetiştirme tutumlarını ele alırken, içinde yaşanılan kıtanın aile yapısı, toplumun değer yargılarını oluşturan doğru ve yanlışları, her yönü ile öğrenmek ve anlamak gerekmektedir. (Kulaksızoğlu, 1998: 117).

Aileler, kültürel faktörlere bağlı olarak, cinsel kimliklerinin farklı olması nedeni ile erkek ve kız çocuklarına yönelik farklı davranış tutumları göstermektedirler. Erkek çocuklarına yönelik daha fazla anlayış, bağımsızlık ve demokratik tutum benimsenirken, kız çocuklarına yönelik daha katı, kısıtlayıcı ve baskıcı tutumlar benimsenmektedir (Dinçer, 2008).

1.3.4. Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Önemi

Sağlıklı bir toplumun ortaya çıkabilmesi, toplumun en küçük birimi olan ailenin sağlıklı bir yapı oluşturması ile mümkün olmaktadır. Toplum içinde psikolojik açıdan sağlıklı yetişkinlerin çoğalması için ailelerin çocukları ile kurmuş oldukları ilişkilere büyük önem göstermeleri ve daha sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri gerekmektedir (Kaya, 2010). İçinde yaşamış olduğumuz toplumların gelecekle ebeveynlerin yetiştirmiş oldukları çocuklara, geleceğin nasıl olacağı ise çocukların ebeveynleri ile kurmuş oldukları ilişkilerin niteliğine bağlıdır (Nelsen, Lott ve Glenn, 2000: 18). Doğumdan itibaren çocuğun sağlıklı ve olumlu bir gelişim sürecine sahip olması, içinde yaşamış olduğu ailenin çocuğa karşı sergilediği, pozitif, sevgi dolu, tutarlı davranış tutumlarına bağlıdır (Özyürek ve Şahin, 2005: 20).

Çocuklar daha anne karnındayken, annenin çocuğu dünyaya getirmek isteyip istememesi, çocukla ilgili kurmuş olduğu gelecek beklentileri ve annenin hamilelik boyunca sahip olduğu psikolojik durumu, annenin çocuğa yönelik edineceği tutumu başlatarak, anne çocuk arasındaki kurulan ilişkinin yapısını belirlemektedir (Kaya, 2010: 22). Anne çocuk arasında kurulan ilişkinin niteliği, çocuğun psikososyal, fiziksel, dil, bilişsel, cinsel gelişimini önemli düzeyde yönlendirmektedir (Senemoğlu, 2009).

Çocuğun kişilik gelişiminin en önemli ve ilk adımları aile içinde atılır. Çocuğun davranışlarını düzenleyip, çocuğun ileriki yaşamında edineceği kişilik yapısını etkileyen en önemli faktör, ebeveyn ve çocuk arasında kurulan ilişkidir (Yeşilyaprak, 1993: 9,10). Aile, çocuğun ilköğretim dönemine kadar geçen sürede, doğru ve yanlışla yönelik ilk izlenimlerini ve ilk sosyal tecrübelerini kazandığı, en önemli otorite figürüdür. Çocukların olumlu tutum, davranış ve kişiliklerinin ilk adımları aile içinde geliştiğinden, ailelerin çocuklara sunmuş oldukları tecrübelerin niteliği, çocuklara rol model olarak

sundukları yaşantıları, bu ilk adımların gelişmesinde büyük önem teşkil etmektedir (Buz ve Ülküer, 1988: 56). Çocukların ilk rol modeli ebeveynleri olduğundan, çocuklar ebeveynlerinin kendilerine yansıtmış olduğu tutum ve davranışlar ile aynı benzerlikte davranış tepkileri gösterme eğilimindedirler. Bu nedenle, çocukların huzurlu, kendilerine güvenen ve bağımsız bir kişilik yapısı geliştirmelerinde, ebeveynlerin sağlıklı ve dengeli çocuk yetiştirme tutumlarına sahip olmaları çok önemlidir (Yavuzer, 2016: 26,27).

Ebeveynleri ile dengeli ve sağlıklı bir etkileşime sahip çocukların, kendilerini ifade etme becerilerinin ve karşılaştıkları problemlerle baş etme becerilerinin daha olumlu ve sağlıklı olduğu görülmektedir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016: 3). Çocukların dış dünyayı anlama ve değerlendirme şekilleri, ebeveyni ile kurmuş olduğu ilk ilişki ve iletişime göre şekillenmektedir. Aileleri ile güvenli ilişkiler kuran çocuklar, dış dünyayı daha olumlu ve güvenilir olarak değerlendirirken, aileleri ile güvensiz ilişkilere sahip olan çocuklar ise, dünyayı daha güvensiz ve olumsuz değerlendirme eğilimindedirler (Özyürek ve Şahin, 2005: 20). Ebeveynlerin çocuklarına sergilemiş oldukları çocuk yetiştirme tutumları, çocukların sahip olacağı bağlanma biçimleri üzerinde önemli etkiye sahiptir (Maccoby ve Martin, 1983).

Yavuzer (1996), anne babaların çocuklara yansıttığı tutumların önemini aşağıdaki sıralama biçimiyle açıklamaktadır:

- Olumlu anne baba tutumları, çocukların çevre ile etkileşimde oldukları sosyal ortamlarda tutarlı bir kişilik yapısı edinmeleri için gerekli olan güvende olma duygusunu sağlamaktadır,
- Ebeveyn tutumları, çocuğun çevresi tarafından sosyal kabulünü sağlamaktadır,
- Anne ve babalar çocukları için en önemli rol modellerdir ve çocukların toplum içinde sağlıklı bir şekilde var olabilmeyi öğrenmesi, rol model olan ebeveynlerin tutumlarına bağlıdır,
- Ebeveyn tutumları, çocuğun toplum tarafından kabul görmüş, benimsenmiş ve yaygın olan davranış şekillerini öğrenmesi ve uygulaması açısından yol göstericidir,

- Ebeveyn tutumları, çocuğun karşılaştığı sorunlar karşısında problem çözme yeteneklerini geliştirirken aynı zamanda içinde olduğu sosyal ortamlara uyum geliştirmesine yardımcı olur,
- Ebeveyn tutumları, çocuğa, içinde bulunduğu sosyal ortamlara uyum göstermesi için gereken alışkanlıkları edinmesi açısından yol göstericidir,
- Ebeveyn tutumları, çocuğun mevcut yetenek ve potansiyelini fark edip geliştirerek, okulda ve sosyal yaşamında yeterli ve başarılı olmasını sağlar (akt. Bolattekin, 2014: 13).

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergilemiş oldukları, pozitif, destek verici, dengeli ve kısıtlayıcı olmayan davranış biçimleri, çocukların psikolojik gelişimini olumlu yönde desteklerken, ebeveynlerin negatif, dengesiz, destekleyici olmayan ve kısıtlayıcı davranış biçimleri ise çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz etkileyerek, psikolojik sorunlar yaşamasına sebebiyet vermektedir. Annelerin ve babaların geçmiş yaşantılarından ve şu anda mevcut olan yaşantılarından getirdikleri problemler, çocuklarına yönelik olumsuz ve sağlıksız tutumlar sergilemelerine neden olmaktadır. Bu sorunlar nedeni ile her anne ve baba, her zaman çocuklarına karşı olumlu ve sağlıklı tutumlar sergileyememektedirler. Ebeveynlerin çocuğa yansıtmış olduğu olumlu olmayan sağlıksız tutumları, çocukların fiziksel ve duygusal açıdan istismara uğrayıp, yıpranmasına sebep olurken aynı zamanda çocuğun sağlığına ve yaşam içindeki güvenlik duygusuna zarar vermektedir (Gündüz ve Bozdemir, 2016).

1.3.5. Çocuk Yetiştirme Tutumu Konusunda Yapılan Araştırmalar

Bu başlıkta çocuk yetiştirme tutumu ile ilgili olarak yurt dışı ve yurt içinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

1.3.5.1 Çocuk Yetiştirme Tutumu ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Açıkyol (2016) tarafından, çocuğa sahip annelerin, kendi bağlanma stilleri, benlik saygıları, zedelenmiş çocukluk yaşantıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Aynı zamanda annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının, annenin eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve çalışma durumuna göre farklılaşp

farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırma verilerine bakıldığında, kendi ebeveynleri tarafından aşırı koruyucu ve aşırı kontrolcü tutum ile yetiştirilmiş annelerin kendi çocuklarına karşıda aşırı koruyucu ve kontrolcü tutum sergiledikleri görülmüştür. Çocukluk döneminde bazı travma, istismar ve ihmal gibi durumları yaşayan ebeveynlerin kendi çocuklarına karşı daha koruyucu davranışlar sergiledikleri ve yaşanan bu olumsuz çocukluk yaşantılarının, çocuk yetiştirme tutumlarını da olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Çalışan, güven duygusu yönünden zayıf, kişiler arası ilişkilerinde tehdit hisseden ve birden fazla çocuğa sahip annelerin çocuklarına karşı daha koruyucu tutumda oldukları belirtilmiştir. Son olarak, eğitim seviyesi yüksek olan annelerin, eğitim seviyesi düşük olanlara göre, ev hanımı olmaya daha mesafeli baktıkları saptanmıştır.

Güren (2017) tarafından, evli ve çocuklu çiftlerin evlilik uyumları, yalnızlık ve yakın ilişki düzeyleri, evlilik uyumlarının, çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisini araştırmak üzere bir çalışma yapılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, evli çiftlerin evliliklerinde sahip oldukları negatif ve pozitif dinamiklerin, çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkisinin de aynı doğrultuda etkili olduğu görülmüştür. Evli çiftlerin evlilik uyumu ile demokratik, eşitlikçi yaklaşım arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

İmamoğlu (2003), ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların benlik kurgusu gelişimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde, ebeveynin çocuk üzerindeki kontrol davranışının, çocuğun bireyselleşme davranışını dolaylı yoldan yordadığı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda, ebeveynin sevgi ve kabulünün, çocuk yetiştirme tutumu ve benlik kurgusu gelişimi arasındaki ilişkiyi yordadığı saptanmıştır.

Taşdemir (2006) tarafından, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumları ve dikey, yatay bireycilik-toplulukçuluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde, ebeveynin sahip olduğu eğitim seviyesi ve çocuk üzerindeki kontrol davranışının, dikey bireyciliği yordadığı, ebeveynin çocuğa yönelik kabul davranışının, yatay toplulukçuluğu yordadığı ve son olarak ebeveynin çocuk üzerindeki kontrol ve kabul davranışının, dikey toplulukçuluğu yordadığı saptanmıştır.

Topçugil (2002) tarafından, annelerin çocuklar üzerinde kurmuş olduğu kontrolcü davranışlar ile çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde, annelerin çocuklar üzerinde kurmuş oldukları kontrolcü davranışlar azaldıkça, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerinin olumlu bir şekilde etkilendiği saptanmıştır. Annelerin kontrolcü davranışları ile çocukların sosyal-duygusal gelişimleri arasında negatif ve doğrudan bir ilişki olduğu görülmüştür.

Brown ve diğerleri, (1993) tarafından, 3800 lise öğrencisinin psikososyal yetkinliği ile çocuk yetiştirme stillerinin boyutlarından olan kabul ve kontrol boyutunu ifade ettiği düşünülen, başarı vurgusu, anne baba izlemesi ve birlikte karar verme arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde, çocuklarına yönelik başarı vurgusu yapan ve çocuklarını izleyen aileler içinde yetişen ergenlerin kendilerine yönelik daha güvenli oldukları saptanmıştır.

Chen ve diğerleri, (2005) tarafından, okul çağındaki Çinli çocukların, sosyal uyumları ve okula uyumlarını, ebeveynleriyle aralarındaki ilişkisini inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde, ebeveynleri ile olumlu ve tutarlı ilişkilere sahip çocukların, ebeveynleri ile olumlu ilişkilere sahip olmayan çocuklara kıyasla, sosyal beceri ve sosyal yeterlilikleri açısından daha başarılı oldukları sonucu saptanmıştır.

Velderman ve diğerleri, (2006) tarafından yapılan araştırmaya 77 tek çocuklu anne adayı katılmıştır ve annelere verilen ebeveynlik yetenekleri ile ilgili eğitimin, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına, çocuklarının problemleri davranışlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ise, ebeveynlik yeteneklerini geliştirmek üzere verilmiş eğitime katılım gösteren annelerin çocuklarının, var olan problemleri davranışlarının azaldığı ve verilen eğitimin olumlu yönde etkili olduğu saptanmıştır.

Petersson, Rollins ve Thomas (1985) tarafından, 368 ergen ile yapılan çalışmada, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının, ergenlerin itaat etme davranışı ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, aileleri tarafından destek, kabul ve ilgi gören

ergenlerle, aileleri tarafından destek, ilgi ve kabul görmeyen ergenler göre daha fazla itaatkâr davranışlarda bulundukları görülmüştür. Aynı zamanda, çocuklarına karşı beklentilerini açık bir şekilde ifade eden ebeveynler ile beklentileri konusunda çocuklarına baskıcı davranışlarda bulunan ebeveynler kıyaslandığında ise, ergenlerin itaat etme ve içselleştirme davranışlarının, beklentilerini açık bir şekilde ifade eden ailelerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Suchman ve diğerleri, (2007) tarafından, ebeveyn kontrol ve kabul tutumlarının, çocukların uyumu ile ilişkisini inceleyen bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri incelendiğinde ise, ebeveyn kontrolü ile çocukların davranışsal uyumu arasında ilişkiye rastlanırken, ebeveyn kabulü ile çocukların psikolojik uyumu arasında da bir ilişki saptanmıştır. Bu çalışma, ebeveyn kabul ve kontrolünün, çocukların uyumları üzerinde doğrudan etkisi olduğunu ifade etmektedir.

Bhatnagar ve Sharma tarafından yürütülen araştırmada, 189 Hintli annenin eğitim düzeyi ile çocuklarının sosyal olarak yaşadıkları uyum sorunları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma verileri istatistiksel olarak incelendiğinde, annelerin eğitim düzeyi ile çocuklarının yaşamış oldukları sosyal uyum sorunları arasında doğrudan bir ilişki olduğu görülmüştür (akt. Tabak, 2007).

Davidov ve Grusec (2006) tarafından, 6-8 yaş aralığında 106 çocuğun katılım gösterdiği bir araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın amacı ise, çocukların ebeveynleri ile kurmuş oldukları ilişkilerin niteliğinin, akranları ile kurmuş oldukları ilişkiler üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırma verilerine göre aileleri ile sıcak ve pozitif ilişkiler kuran, kabul gören çocuklar ile kabul görmeyen, tutarsız ve soğuk ilişkilere maruz kalan çocuklar empati kurma yeteneklerine açısından kıyaslandığında, aileleri ile sıcak ilişkiler kuran ve kabul gören çocukların empati kurma yeteneklerinin daha yüksek seviyede olduğu saptanmıştır.

BÖLÜM:2 YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örneklem grubu, kullanılan veri toplama araçları, bu araçların geçerlik ve güvenilirlikleri, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, çocuklarını yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkiyi nicel ölçümlerle belirlemeyi amaçlayan betimleyici bir çalışmadır. Araştırma, ilişkisel tarama modeli şeklinde hazırlanmıştır. Araştırmada annelerin çocuklarını yetiştirme tutumları, benlik saygıları ve annelerin bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeline göre yapılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya ikiden fazla sayıda değişkenlerin birbirleri ile değişim içinde olup olmadığını tespit etmeyi hedefleyen araştırma modelleridir (Karasar, 2016). Ayrıca annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının demografik özelliklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri de incelenmiştir.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma Türkiye genelinde, 238 anne ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara sosyal medya aracılığıyla, Google Forms uygulaması üzerinden oluşturulmuş ölçeklerin bağlantısı paylaşılarak katılmaları sağlanmıştır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, benlik saygıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik katılımcılara, dört anket formu uygulanmıştır. Kullanılan ölçekler; Sosyodemografik Bilgi Formu (yeni yapılandırılmış), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (R-BSÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) şeklindedir.

2.3.1 Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılım sağlayan annelere; yaş, medeni durum, kaç yaşında evlendiği, eğitim düzeyi, meslek ve çalışma durumu, gelir durumu, aile yapısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, psikolojik bir rahatsızlığın varlığı, psikiyatrik ilaç kullanımı, kim tarafından yetiştirildiği, annenin psikolojik rahatsızlığı, annenin çalışıp çalışmadığı, çocuk sayısı, çocuğun planlanan çocuk olup olmadığı, çocuğun bakımına destek olan birinin olup olmadığı, kimin destek olduğu ile ilgili demografik özelliklerin belirlenmesi amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan, demografik bilgi formu verilmiştir.

2.3.2 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE-II)

2000 yılında, Fraley ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Toplam 36 madde içeren ölçeğin, 18 maddesi kaçınmacı bağlanma boyutunu ölçerken, 18 maddesi de kaygılı bağlanma boyutunu ölçmektedir. Kaçınmacı bağlanma boyutunu ölçerken, çift sayı olan maddelerin ortalaması, kaygılı bağlanma boyutunu ölçerken ise tek sayı olan maddelerin ortalaması baz alınarak hesaplanmaktadır. Ölçek içinde ters kodlanan maddeler ise; 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34 ve 36'dır. 1-7 arasında derecelendirilen maddelerden, 1 = hiç katılmıyorum, 4 = ne katılıyorum ne katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum, arasında değişen seçeneklere verilen cevaplara göre puanlandırılmaktadır. Kaygı alt boyutu; onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile bu ilişkilidir. Örneğin; “Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.” Kaçınma alt boyutu; onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma ile ilişkilidir. Örneğin; “Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.” Yapılan betimleyici ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, bu ölçeğin, bağlanmada kaçınma ve kaygı davranışlarını yansıtan iki faktörlü bir yapısının olduğu belirlenmiştir. YİYE-II'nin geçerliliği, kaçınma ve kaygı boyutlarının bağlantılı olan diğer değişkenlerle ilişkili çıkması ile desteklenmektedir. Aynı zamanda YİYE-II kullanılarak ölçümleri yapılan boyutların yüksek seviyede iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirliği gösterdiği görülmüştür. Yapılan çalışmalar sonucunda YİYE-II'nin yüksek ölçüm duyarlılığından hareketle, yetişkinlerin sahip olduğu bağlanma kavramının ölçümünde, araştırmacıların yapacağı çalışmalarında diğer ölçekleri kullanmak yerine YİYE-II kullanmaları önerilmiştir. YİYE-II ölçeğinin kaygı ve kaçınma boyutlarının test-tekrar test güvenilirlikleri ile ilgili yapılan çalışmada, araştırmanın örneklem grubunu 86 katılımcı

oluşturmuştur. Test-tekrar test güvenirliği belirlemek için yapılan araştırma sonucunda, kaygı boyutunun .82, kaçınma boyutunun ise .81 oranında çıktığı görülmüştür. Kaçınma ve kaygı boyutlarının, Cronbach alfa katsayılarına bakıldığında, kaçınma boyutunun .90, kaygı boyutunun ise .86 çıktığı ve yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu görülmüştür (Selçuk ve diğerleri, 2005).

2.3.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (R-BSÖ)

Bireylerin genel benlik saygısını ölçmesi amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve Fusun Çuhadaroglu (1986) tarafından Türk toplumuna uyarlanmıştır. Ölçek içeriğinde 63 madde bulunmaktadır ve 12 alt ölçeğe sahiptir. Bu tez çalışmasında ise 63 maddeden oluşan benlik saygısı ölçeğinin yalnızca 10 maddelik alt ölçeği kullanılmıştır. 10 maddeden oluşan ölçek, 4'lü likert tipi bir ölçektir. Sorular Guttman değerlendirme yöntemiyle ve 1-4 arasında derecelendirilen maddeler, 1 = kesinlikle katılıyorum ile 4 = kesinlikle katılmıyorum arasında farklılaşan seçeneklere verilen cevaplara göre puanlandırılmaktadır. Elde edilen puanlar 10 ile 40 arasında değişkenlik göstermektedir. Bireyin ölçeklerdeki maddeler verilen cevapların toplamında almış olduğu yüksek puan, bireyin yüksek benlik saygısına sahip olduğunu ifade etmektedir. Ölçek Türkçe diline çevrilirken, test-tekrar test metodu kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik katsayısı .71 çıkarken, güvenirlik katsayısı ise .75'dir. Dört hafta aralıklarla yapılan test-tekrar test yönteminde iki ölçüm arasında $r = .71$ ilişki olduğu saptanmıştır.

2.3.4 Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ)

Kılınç ve Aral (2015) tarafından geliştirilmiştir. Toplamda 25 maddeden oluşan ölçek, demokratik tutum, koruyucu tutum, otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutum alt boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Puanlanması 1-4 arasında olan dörtlü likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçek içerisindeki her madde, “her zaman” dört, “sık sık” üç, “bazen” iki ve “hiçbir zaman” ifadeleri ile değerlendirilmektedir. Demokratik, otoriter, koruyucu ve aşırı hoşgörülü tutum alt boyutlarına sahip olan ölçeğin, alt boyutlarından alınan yüksek puanlar, o alt boyuta ait niteliklerin de yüksek olduğunu belirtmektedir. Demokratik tutum alt boyutu; sevgi, ilgi ve bağımsızlık kavramları ile ilişkilidir. Otoriter tutum alt boyutu; düşük ilgi, kabul ve sert disiplin kavramları ile ilişkilidir. Koruyucu tutum alt boyutu; aşırı derecede kontrol, koruma altında tutma ve aşırı özen ile ilişkilidir. Aşırı

hoşgörölü tutum alt boyutu; düşük kontrol, yüksek derecede kabul, sınır ve kuralların yoksunluğu ile ilişkilidir. Çocuk yetiştirme tutumları ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğı ile ilgili yapılan çalışmada, araştırmanın örneklem grubunu 3 yaşıñ altında çocuğı olan 134 anne katılımcı oluşturmuştur. Ölçeğın, geçerlilik çalışmaları kapsamında uygunluk indeksini belirlemek için “Maksimum Olabilirlik Doğrulayıcı Faktör Analizleri” yapılmış ve yapılan güvenilirlik araştırmalarının neticesinde cronbach alfa değeriñin, ölçeğın alt boyutlarında .71.25 -.74.42 aralığında değışiklik gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan test tekrar test sonuçlarına bakıldığında, ölçeğın alt boyutları ile ilgili ölçümlerde korelasyon katsayısının .94-.98 aralığında değışiklik gösterdiği görülmüştür. Sonuç olarak yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından hareketle, Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğı’nin (ÇYTÖ), yeterli seviyede psikometrik niteliklere sahip olduğı belirlenmiştir (Aral ve Kılınç, 2016).

2.4. Verilerin Toplanması

Pandemi sürecinden önce ölçeklerin katılımcılara bireysel olarak uygulanması planlanmıştır fakat pandemi sonrası bu süreç gerçekleşememiş ve ölçeklerin uygulanma sürecine internet üzerinden Google Forms uygulaması kullanılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formunu, kişisel bilgi formunu ve ölçekleri içeren bu form; bağlantı adresi ile birlikte sosyal medya üzerinden paylaşılmıştır. Katılımcılara bu şekilde ulaşılmıştır. Katılımcılardan kimliklerini belli edecek kişisel bilgileri istenmemiş, araştırmaya katılım için gönüllölük ilkesi esas alınmıştır.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğı ve Benlik Saygısı Ölçeğı puanlarının dağılımını incelemek için çarpıklık ve basıklık katsayıları temel alınmıştır. ± 1 aralığında bulunan çarpıklık ve basıklık katsayıları puanların normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Büyükoztürk, 2007). Hesaplanan katsayılar ölçme araçlarından elde edilen puanların normal dağılıma sahip olduğunu göstermiştir (Tablo 1). Bu sonuç dikkate alınarak verilerin analizinde parametrik analiz tekniklerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Tablo 1. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarına Ait Betimsel Değerler

Değişkenler	N	Ort	Ss	Çarpıklık		Basıklık	
				Değer	SH	Değer	SH
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri							
Kaçınmacı bağlanma	238	46.01	17.59	0.54	0.16	-0.12	0.31
Kaygılı bağlanma	238	56.91	19.08	0.63	0.16	-0.04	0.31
Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği							
Demokratik	238	20.06	2.52	-0.68	0.16	0.28	0.31
Otoriter	238	10.32	2.28	0.67	0.16	0.64	0.31
Koruyucu	238	14.16	3.11	0.50	0.16	-0.23	0.31
Aşırı hoşgörülü	238	10.40	2.47	0.58	0.16	0.30	0.31
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği							
Benlik saygısı	238	0.94	0.70	0.21	0.16	0.39	0.31

Araştırmanın amacına uygun olarak, yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri, çocuk yetiştirme tutum ölçeği ve benlik saygısı ölçeği puanları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. 0 ile ± 0.30 arasındaki katsayılar düşük ilişkileri, ± 0.31 ile ± 0.70 arasındaki katsayılar orta düzey ilişkileri, ± 0.71 ile ± 1 arasındaki katsayılar ise yüksek düzey ilişkileri göstermektedir (Büyüköztürk, 2007).

Çocuk yetiştirme tutum ölçeği puanlarını çalışma durumu, aile yapısı, çocukken annenin çalışma durumu, çocuğun planlı olup olmaması, çocuk bakımı için destek alma durumu değişkenlerine göre karşılaştırmak için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Çocuk yetiştirme tutum ölçeği puanlarını yaş grubu, evlenme yaşı, eğitim düzeyi, algılanan gelir durumu, ailede kaçınıcı çocuk bulunduğu, çocuk sayısı ve meslek değişkenlerine göre karşılaştırmak için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Az sayıda katılımcının bulunduğu bazı gruplar bir üst veya bir alt grup ile birleştirilerek analize dahil edilmiştir. Varyans analizi sonucunda ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek için Scheffe Post-Hoc testi kullanılmıştır. Bu test, varyansların homojen ve gruplardaki kişi sayısının farklı olduğu durumlarda tercih edilmektedir (Kayri, 2009). SPSS 25.0 istatistik paket programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Bu bölümde, yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri, çocuk yetiştirme tutum ölçeği ve benlik saygısı ölçeği puanları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bir sonraki adımda, çocuk yetiştirme tutum ölçeği puanları demografik değişkenlere göre karşılaştırılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde özetlenmiş ve açıklanmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

		f	%
Yaş grubu	22-30	80	33.6
	31-35	96	40.3
	36 ve üzeri	62	26.1
Medeni Durumunuz	Boşanmış	6	2.5
	Evli	232	97.5
Evlenme yaşı	17-22	68	28.6
	23-25	80	33.6
	26 ve üzeri	90	37.8
Çalışma Durumunuz	Çalışıyor	116	48.7
	Çalışmıyor	122	51.3
Eğitim düzeyi	İlkokul & Ortaokul	27	11.3
	Lise	64	26.9
	Üniversite	127	53.4
	Lisansüstü	20	8.4
Gelir durumu	Hiç yeterli değil & yeterli değil	14	5.9
	Kısmen yeterli	81	34.0
	Yeterli & oldukça yeterli	143	60.1
Aile yapısı	Çekirdek aile (anne-baba, çocuklar)	216	90.8
	Geniş aile (anne-baba, çocuklar, teyze-dayı-hala-amca, büyük anne-büyük baba)	15	6.3
	Parçalanmış/Boşanmış aile	7	2.9
Bugüne kadar psikolojik bir rahatsızlık geçirdiniz mi?	Evet	18	7.6
	Hayır	220	92.4
	Toplam	238	100.0

Tablo incelendiğinde, katılımcıların %33.6'sının 22-30 yaş grubunda, %40.3'ünün 31-35 yaş grubunda ve %26.1'inin ise 36 ve üzeri yaş grubunda bulunduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük bir oranı (%97.5) evli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %28.6'sı 17-22 yaşında, %33.6'sı 23-25 yaşında ve %37.8'i 26 ve daha yüksek bir yaşta evlenmiştir. Katılımcıların büyük bir oranı üniversite (%53.4) ve lise (26.9) mezunu olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların büyük bir oranı (%60.1) gelir durumunu yeterli & oldukça yeterli olarak görmektedir. Çekirdek aileye sahip katılımcıların oranı %90.8'dir. Psikolojik rahatsızlık geçirmediğini ifade eden katılımcıların oranı %92.4'tür.

Tablo 3. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

		f	%
Şu an psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz?	Evet	6	2.5
	Hayır	232	97.5
Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	1.	81	34.0
	2.	80	33.6
	3.	45	18.9
	4.	10	4.2
	5.	13	5.5
	6. ve sonrası	9	3.8
Annenizin psikolojik bir rahatsızlığı var mıydı?	Evet	16	6.7
	Hayır	222	93.3
Siz çocukken anneniz çalışıyor muydu?	Evet	55	23.1
	Hayır	183	76.9
Kaç çocuğunuz var?	1	106	44.5
	2	98	41.2
	3 ve daha fazla	34	14.3
Çocuğunuz planlanan bir çocuk muydu?	Evet	214	89.9
	Hayır	24	10.1
Çocuğunuzun bakımında destek olan biri var mı?	Evet	106	44.5
	Hayır	132	55.5
	Toplam	238	100.0

Tablo incelendiğinde, katılımcıların %97.5'inin şu an psikiyatrik ilaç kullanmadığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların %34'ü ailesinin birinci çocuğu. %33.6'sı ailesinin ikinci çocuğu, %18.9'u ailesinin üçüncü çocuğu, %4.2'si ailesinin dördüncü çocuğu, %5.5'i

ailesinin beşinci çocuğu ve %3.8'i ailesinin altıncı ve sonrası çocuğu olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların büyük bir oranı (%93.3) annesinin psikolojik bir rahatsızlığı olmadığını belirtmiştir. Kendisi çocukken annesinin çalıştığını belirten katılımcıların oranı %23.1'dir. Tek çocuğu bulunan katılımcıların oranı %44.5; iki çocuğu bulunan katılımcıların oranı %41.2; 3 ve daha fazla çocuğu bulunan katılımcıların oranı ise %14.3'tür. Çocuğunun planlı olduğunu ifade eden katılımcıların oranı %89.9'dur. Çocuğunun bakımı ile ilgili destek aldığını ifade eden katılımcıların oranı ise %44.5'tir.

Tablo 4. Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

		f	%
Kim tarafından yetiştirildiniz?	Abla	2	0.8
	Anane	3	1.3
	Anne	199	83.6
	Anne-babanne-dede	1	0.4
	Anne ve baba	15	6.3
	Anne-babanne-hala	1	0.4
	Anneanne -teyze	1	0.4
	Baba	15	6.3
	Babanne	1	0.4
Çocuk bakımı için destek alınan bireyler	Aile yardımı	79	33.2
	Eş	17	7.1
	Bakıcı	8	3.4
	Kendi	134	56.3
Meslek	Ev hanımı	86	36.1
	Sağlık personeli/öğretmen/memur	65	27.3
	Özel sektör	87	36.6
Toplam		238	100.0

Tablo incelendiğinde, katılımcıların büyük bir oranının (%83.6) anneleri tarafından yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların %33.2'si ailesinden, %7.1'i eşinden ve %3,4'ü bakıcılardan çocuk bakımı için destek aldığını ifade etmiştir. Ev hanımı olduğunu ifade eden katılımcıların oranı %36.1. Sağlık personeli/öğretmen/memur olarak görev yaptığını ifade eden katılımcıların oranı %27.3 ve özel sektörde çalıştığını belirten katılımcıların oranı %36.6'dır.

Tablo 5. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Kaçınmacı bağlanma	1					
2. Kaygılı bağlanma	0.48**	1				
3. Demokratik	-0.18**	-0.22**	1			
4. Otoriter	0.17**	0.30**	-0.23**	1		
5. Koruyucu	0.12	0.15*	-0.07	0.31**	1	
6. Aşırı hoşgörölü	0.22**	0.20**	-0.14*	0.28**	0.34**	1

**p<0,01; *p<0,05; N=238

Tabloda yer alan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, kaçınmacı bağlanma puanları ile demokratik tutum ($r=-0.18$; $p<0.01$), otoriter tutum ($r=0.17$; $p<0.01$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($r=0.22$; $p<0.01$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkilerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum ve aşırı hoş görölü tutumların ise arttığı gözlenmiştir.

Kaygılı bağlanma puanları ile demokratik tutum ($r=-0.22$; $p<0.01$), otoriter tutum ($r=0.30$; $p<0.01$), koruyucu tutum ($r=0.15$; $p<0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($r=0.20$; $p<0,01$) puanları arasında düşük ve orta düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkilerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoş görölü tutumların ise arttığı gözlenmiştir.

Tablo 6. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.
1. Kaçınmacı bağlanma	1		
2. Kaygılı bağlanma	0.48**	1	
3. Benlik saygısı ^a	0.42**	0.46**	1

**p<0.01; *p<0.05; N=238; ^a Yüksek puanlar düşük benlik saygısını göstermektedir.

Tabloda yer alan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, kaçınmacı bağlanma puanları ile benlik saygısı puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır ($r=0.42$; $p<0.01$). Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı gözlenmiştir.

Kaygılı bağlanma puanları ile benlik saygısı puanları arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır ($r=0.46$; $p<0.01$). Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir.

Tablo 7. Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.
1. Demokratik	1				
2. Otoriter	-0.23**	1			
3. Koruyucu	-0.07	0.31**	1		
4. Aşırı hoşgörölü	-0.14*	0.28**	0.34**	1	
5. Benlik saygısı ^a	-0.11	0.15*	0.04	0.13	1

** $p<0.01$; * $p<0.05$; $N=238$; ^a Yüksek puanlar düşük benlik saygısını göstermektedir.

Demokratik ($r=-0.11$; $p>0.05$), koruyucu ($r=0.04$; $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü ($r=0.13$; $p>0.05$) tutum puanları ile benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte, otoriter tutum puanları ile benlik saygısı puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğu gözlenmiştir ($r=0.15$; $p<0.05$). Otoriter tutum arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir.

Tablo 8. Yaş Grubuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Yaş grubu	N	Ort	Ss	F	p	Post-Hoc*
Demokratik	22-30	80	20.31	2.58	1.19	0.30	-
	31-35	96	20.10	2.55			
	36 ve üzeri	62	19.66	2.39			
Otoriter	22-30	80	10.25	2.48	0.66	0.52	-
	31-35	96	10.52	2.19			
	36 ve üzeri	62	10.11	2.17			
Koruyucu	22-30 ^a	80	15.00	2.88	4.61	0.01	a>b
	31-35 ^b	96	13.66	3.09			
	36 ve üzeri ^c	62	13.85	3.25			
Aşırı hoşgörölü	22-30	80	10.71	2.75	0.95	0.39	-
	31-35	96	10.27	2.30			
	36 ve üzeri	62	10.21	2.35			

*Scheffe testi

Tablo incelendiğinde, yaş gruplarına göre, demokratik tutum ($F_{(2,235)}=1.19$, $p>0.05$) otoriter tutum ($F_{(2,235)}=0.66$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(2,235)}=0.39$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yaş gruplarına göre koruyucu tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir ($F_{(2,235)}=4.61$, $p<0.05$). Scheffe testi sonuçlarına göre, 22-30 yaş grubunda bulunan katılımcıların koruyucu tutum puan ortalamaları, 31-35 yaş grubunda bulunan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. 22-30 yaş grubunda bulunan katılımcılar daha fazla koruyucu tutuma sahiptir.

Tablo 9. Evlenme Yaşına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Evlenme yaşı	N	Ort	Ss	F	p
Demokratik	17-22	68	20.15	2.60	0.11	0.90
	23-25	80	20.09	2.31		
	26 ve üzeri	90	19.97	2.66		
Otoriter	17-22	68	10.46	2.36	0.16	0.85
	23-25	80	10.26	2.44		
	26 ve üzeri	90	10.28	2.09		
Koruyucu	17-22	68	13.63	2.80	1.80	0.17
	23-25	80	14.14	3.44		
	26 ve üzeri	90	14.58	2.99		
Aşırı hoşgörölü	17-22	68	10.41	2.07	1.52	0.22
	23-25	80	10.05	2.58		
	26 ve üzeri	90	10.71	2.63		

Tablo incelendiğinde, evlenme yaşına göre, demokratik tutum ($F_{(2,235)}=0.11$, $p>0.05$), otoriter tutum ($F_{(2,235)}=0.16$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($F_{(2,235)}=1.80$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(2,235)}=1.52$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. 17-22, 23-25, 26 ve üzeri yaşlarda evlendiğini belirten katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 10. Çalışma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişkenler	Çalışma durumu	N	Ort	Ss	t	p
Demokratik	Çalışıyor	116	20.27	2.58	1.25	0.21
	Çalışmıyor	122	19.86	2.45		
Otoriter	Çalışıyor	116	10.06	2.00	-1.74	0.08
	Çalışmıyor	122	10.57	2.51		
Koruyucu	Çalışıyor	116	14.13	3.07	-0.15	0.88
	Çalışmıyor	122	14.19	3.17		
Aşırı hoşgörülü	Çalışıyor	116	10.11	2.28	-1.78	0.08
	Çalışmıyor	122	10.68	2.62		

Tablo incelendiğinde, çalışma durumuna göre, demokratik tutum ($t_{(236)}=1.25$, $p>0.05$), otoriter tutum ($t_{(236)}=-1.74$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($t_{(236)}=-0.15$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörülü tutum ($t_{(236)}=-1.78$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Herhangi bir işte çalıştığını ve çalışmadığını ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 11. Eğitim Düzeyine Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss	F	p
Demokratik	İlkokul & Ortaokul	27	20.11	3.00	2.05	0.11
	Lise	64	19.45	2.35		
	Üniversite	127	20.24	2.51		
	Lisansüstü	20	20.80	2.21		
Otoriter	İlkokul & Ortaokul	27	10.56	2.75	1.37	0.25
	Lise	64	10.67	2.23		
	Üniversite	127	10.21	2.26		
	Lisansüstü	20	9.60	1.76		
Koruyucu	İlkokul & Ortaokul	27	14.26	3.39	0.17	0.92
	Lise	64	13.95	2.75		
	Üniversite	127	14.27	3.31		
	Lisansüstü	20	14.00	2.66		
Aşırı hoşgörülü	İlkokul & Ortaokul	27	11.33	2.73	1.80	0.15
	Lise	64	10.53	2.67		
	Üniversite	127	10.15	2.37		
	Lisansüstü	20	10.35	1.84		

Tablo incelendiğinde, eğitim düzeyine göre, demokratik tutum ($F_{(3,234)}=2.05$, $p>0.05$), otoriter tutum ($F_{(3,234)}=1.37$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($F_{(3,234)}=0.17$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(3,234)}=1.80$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. İlkokul & ortaokul, lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olduğunu ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 12. Gelir Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Algılanan gelir durumu	N	Ort	Ss	F	p
Demokratik	Hiç yeterli değil & yeterli değil	14	19.50	3.78	2.00	0.14
	Kısmen yeterli	81	19.69	2.55		
	Yeterli & oldukça yeterli	143	20.32	2.33		
Otoriter	Hiç yeterli değil & yeterli değil	14	11.29	3.02	1.37	0.26
	Kısmen yeterli	81	10.32	2.30		
	Yeterli & oldukça yeterli	143	10.23	2.19		
Koruyucu	Hiç yeterli değil & yeterli değil	14	14.64	2.31	0.31	0.73
	Kısmen yeterli	81	13.99	3.20		
	Yeterli & oldukça yeterli	143	14.21	3.14		
Aşırı hoşgörölü	Hiç yeterli değil & yeterli değil	14	11.71	3.60	2.15	0.12
	Kısmen yeterli	81	10.38	2.20		
	Yeterli & oldukça yeterli	143	10.29	2.47		

Tablo incelendiğinde, algılanan gelir durumuna göre, demokratik tutum ($F_{(2,235)}=2.00$, $p>0.05$), otoriter tutum ($F_{(2,235)}=1.37$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($F_{(2,235)}=0.31$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(2,235)}=2.15$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Gelir durumunu hiç yeterli değil & yeterli değil, kısmen yeterli, yeterli & oldukça yeterli olarak ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 13. Aile Yapısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişken	Aile yapısı	N	Ort	Ss	t	p
Demokratik	Çekirdek aile	216	20.02	2.48	-0.68	0.49
	Diğer	22	20.41	2.89		
Otoriter	Çekirdek aile	216	10.38	2.19	1.09	0.28
	Diğer	22	9.82	3.03		
Koruyucu	Çekirdek aile	216	14.13	3.13	-0.39	0.69
	Diğer	22	14.41	3.02		
Aşırı hoşgörölü	Çekirdek aile	216	10.35	2.43	-1.01	0.31
	Diğer	22	10.91	2.88		

Tablo incelendiğinde, aile yapısına göre, demokratik tutum ($t_{(236)}=-0.68$, $p>0.05$), otoriter tutum ($t_{(236)}=1.09$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($t_{(236)}=-0.39$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($t_{(236)}=-1.01$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Çekirdek aile, geniş aile ve parçalanmış/boşanmış aileye sahip katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 14. Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Olduğuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	N	Ort	Ss	F	p
Demokratik	Birinci	81	20.30	2.35	0.54	0.58
	İkinci	80	19.94	2.42		
	Üçüncü ve sonrası	77	19.94	2.79		
Otoriter	Birinci	81	10.28	2.43	0.68	0.51
	İkinci	80	10.55	2.48		
	Üçüncü ve sonrası	77	10.13	1.88		
Koruyucu	Birinci	81	14.27	3.41	0.14	0.87
	İkinci	80	14.19	2.89		
	Üçüncü ve sonrası	77	14.01	3.04		
Aşırı hoşgörölü	Birinci	81	10.48	2.44	0.41	0.66
	İkinci	80	10.20	2.54		
	Üçüncü ve sonrası	77	10.53	2.45		

Tablo incelendiğinde, kaçınıcı çocuk olduğuna göre, demokratik tutum ($F_{(2,235)}=0.54$, $p>0.05$), otoriter tutum ($F_{(2,235)}=0.68$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($F_{(2,235)}=0.14$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(2,235)}=0.41$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Ailesinin birinci, ikinci, üçüncü veya sonraki çocuğu olduğunu katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 15. Çocukken Annenin Çalışma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişken	Siz çocukken anneniz çalışıyor muydu?	N	Ort	Ss	t	p
Demokratik	Evet	55	20.04	2.66	-0.08	0.94
	Hayır	183	20.07	2.48		
Otoriter	Evet	55	9.69	2.27	-2.37	0.02
	Hayır	183	10.51	2.26		
Koruyucu	Evet	55	13.69	2.83	-1.28	0.20
	Hayır	183	14.30	3.19		
Aşırı hoşgörölü	Evet	55	10.38	2.64	-0.07	0.94
	Hayır	183	10.41	2.42		

Tablo incelendiğinde, çocukken annenin çalışma durumuna göre, demokratik tutum ($t_{(236)}=-0.08$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($t_{(236)}=-1.28$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($t_{(236)}=-0.07$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çocukken annenin çalışma durumuna göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t_{(236)}=-2.37$, $p<0.05$). Kendisi çocukken annesinin çalışmadığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, kendisi çocukken annesinin çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 16. Çocuk Sayısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Çocuk sayısı	N	Ort	Ss	F	p	Post-Hoc*
Demokratik	Bir ^a	106	20.50	2.38	3.53	0.03	a>c,
	İki ^b	98	19.84	2.56			
	Üç ve daha fazla ^c	34	19.32	2.65			
Otoriter	Bir ^a	106	9.91	2.41	3.63	0.03	c>a,
	İki ^b	98	10.56	2.06			
	Üç ve daha fazla ^c	34	10.94	2.32			
Koruyucu	Bir ^a	106	14.58	3.10	3.15	0.04	a>c,
	İki ^b	98	14.09	3.03			
	Üç ve daha fazla ^c	34	13.06	3.19			
Aşırı hoşgörölü	Bir	106	10.47	2.54	0.72	0.49	-
	İki	98	10.20	1.95			
	Üç ve daha fazla	34	10.76	3.46			

*Scheffe testi

Tablo incelendiğinde, çocuk sayısına göre, aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır ($F_{(2,235)}=0.49$, $p>0.05$). Bununla birlikte, çocuk sayısına göre demokratik tutum ($F_{(2,235)}=3.53$, $p<0.05$), otoriter tutum ($F_{(2,235)}=3.63$, $p<0.05$), koruyucu tutum ($F_{(2,235)}=3.15$, $p<0.05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Scheffe testi sonuçlarına göre, tek çocuğu olan katılımcıların demokratik ve koruyucu tutum puan ortalamaları, üç ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Üç ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların ise otoriter tutum puan ortalamaları, tek çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Tek çocuklu annelerin daha demokratik ve koruyucu olduğu, üç ve daha fazla çocuklu annelerin ise daha otoriter olduğu gözlenmiştir.

Tablo 17. Çocuğun Planlı Olup Olmama Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişken	Çocuğunuz planlanan bir çocuk muydu?	N	Ort	Ss	t	p
Demokratik	Evet	214	20.06	2.48	-0.05	0.96
	Hayır	24	20.08	2.89		
Otoriter	Evet	214	10.23	2.28	-1.92	0.06
	Hayır	24	11.17	2.18		
Koruyucu	Evet	214	14.12	3.16	-0.63	0.53
	Hayır	24	14.54	2.70		
Aşırı hoşgörölü	Evet	214	10.29	2.30	-2.04	0.04
	Hayır	24	11.38	3.57		

Tablo incelendiğinde, çocuğun planlı olma durumuna göre, demokratik tutum ($t_{(236)}=-0.05$, $p>0.05$), otoriter tutum ($t_{(236)}=-1.92$, $p>0.05$) ve koruyucu tutum ($t_{(236)}=-0.63$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çocuğun planlı olma durumuna göre aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t_{(236)}=-2.04$, $p<0.05$). Çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları, çocuğu planlı olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuç, çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutumlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Tablo 18. Çocuğun Bakımına Destek Olan Birinin Bulunma Durumuna Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Testi Sonuçları

Değişken	Çocuğunuzun bakımında destek olan biri var mı?	N	Ort	Ss	t	p
Demokratik	Evet	106	20.34	2.44	1.54	0.12
	Hayır	132	19.83	2.57		
Otoriter	Evet	106	10.01	2.04	-1.91	0.06
	Hayır	132	10.58	2.43		
Koruyucu	Evet	106	14.13	3.25	-0.12	0.90
	Hayır	132	14.18	3.01		
Aşırı hoşgörölü	Evet	106	10.45	2.64	0.28	0.78
	Hayır	132	10.36	2.34		

Tablo incelendiğinde, çocuğun bakımı için destek alma durumuna göre, demokratik tutum ($t_{(236)}=1.54$, $p>0.05$), otoriter tutum ($t_{(236)}=-1.91$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($t_{(236)}=-0.12$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($t_{(236)}=0.28$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Çocuğunun bakımı için destek aldığını ve almadığını belirten katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 19. Mesleğe Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişken	Meslek	N	Ort	Ss	F	p	Post-Hoc*
Demokratik	Ev hanımı	86	19.76	2.47	0.98	0.38	-
	Sağlık personeli/öğretmen/memur	65	20.26	2.58			
	Özel sektör	87	20.21	2.52			
Otoriter	Ev hanımı ^a	86	10.71	2.25	5.11	0.01	a>c, b>c,
	Sağlık personeli/öğretmen/memur ^b	65	10.63	2.20			
	Özel sektör ^c	87	9.71	2.27			
Koruyucu	Ev hanımı	86	14.29	3.28	0.70	0.50	-
	Sağlık personeli/öğretmen/memur	65	14.40	3.01			
	Özel sektör	87	13.85	3.03			
Aşırı hoşgörölü	Ev hanımı	86	10.56	2.38	1.02	0.36	-
	Sağlık personeli/öğretmen/memur	65	10.03	2.22			
	Özel sektör	87	10.53	2.72			

*Scheffe testi

Tablo incelendiğinde, mesleğe göre, demokratik tutum ($F_{(2,235)}=0.98$, $p>0.05$), koruyucu tutum ($F_{(2,235)}=0.70$, $p>0.05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($F_{(2,235)}=1.02$, $p>0.05$) puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, mesleğe göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir ($F_{(2,235)}=5.11$, $p<0.05$). Ev hanımı olduğunu ve sağlık personeli/öğretmen/memur olarak çalıştığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, özel sektörde çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Tezin bu bölümünde; okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, benlik saygıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki elde edilen veriler aracılığıyla değerlendirilmiş, çocuk yetiştirme tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair bulgular yorumlanmış ve alanyazındaki diğer araştırmaları baz alarak yapılan tartışmalara değinilmiştir.

4.1 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Araştırmanın amaçlarından biri annenin sahip olduğu bağlanma stili ile sergilemiş olduğu çocuk yetiştirme tutumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma ile ilgili literatür araştırması yapıldığında, annenin sahip olduğu bağlanma stili ile çocuk yetiştirme tutumu arasında önemli ölçüde bağlantı olduğu görülmektedir. Ainsworth (1989), kişilerin sahip olduğu bağlanma özelliğinin, tüm duygusal ilişkilerini önemli ölçüde etkilediğinin öne sürmektedir.

Araştırmada kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça, demokratik tutumların azaldığı gözlenmiştir. Alanyazında araştırmanın bu bulgusunu doğrudan karşılaştıracak çalışmalara rastlanılmadığından benzer sonuçlara yer verilmiştir. Ainsworth (1989), ebeveynlerin sahip olduğu bağlanma özelliklerinin, çocuklarına karşı sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumlarına etki etmesini ön görmektedir. Demokratik tutum, ebeveynin çocuğa karşı koşullu olmayan bir sevgi gösterdiği, çocuğun gelişim dönemi göz önünde bulundurularak bireysel olarak almış olduğu kararların desteklendiği, düşüncelerinin saygı ile karşılandığı, çocuğun ilgi duyduğu yatkınlıklarına önem verildiği, ebeveynin çocuğa karşı tutarlı ve kararlı davranışlarla güven ortamı yarattığı bir ebeveyn tutumudur (Sezer ve Oğuz, 2010). Kaçınan bağlanma özelliğine sahip olan bireylerin (korkulu ve kayıtsızlar) ise başkaları ile kurdukları etkileşim ve iletişimlerde soğuk tavırlar sergiledikleri, duygularını dışı vurarak ifade ermede isteksiz oldukları (Barholomew ve Horowitz, 1991; Collins ve Read, 1990; Hazan ve Shaver, 1987; Sümer ve Güngör, 1999a), başkalarının kendilerine dokunmasından hoşnut olmadıkları ve başkalarına karşı dokunma davranışında en düşük seviyede oldukları (Brennan ve diğerleri, 1998) göz önünde bulundurulduğunda, bu özelliklerinin çocukları ile kurdukları ilişkilerde de

geçerli olma ihtimali yüksektir. Kaçınan bağlanma özellikleri gösteren ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkileri incelendiğinde, daha az yakınlık göstererek, daha az destek verici davranışlarda bulundukları, çocukları ile kurdukları iletişim düzeyinin en alt seviyede ve çocuklarından gelen yakınlık isteğine karşı en isteksiz grup oldukları ifade edilmektedir (Ainsworth ve diğerleri, 1978; Main ve diğerleri, 1985). Bu durumda, kaçınan bağlanma özelliği gösteren annelerin, çocuklarına yönelik pozitif duyguları sergilemekte yetersiz kalabilecekleri için, demokratik tepkilerden olan, sevgi, anlayış şefkat gibi özellikleri az yansıtacakları düşünülmüştür. Benzer araştırmalar incelendiğinde, Volling, Notaro ve Larsen (1998), güvenli bağlanma stiline sahip ebeveynlerin bağlanma özellikleri ile ebeveynlik tutumlarını ve ebeveynlik algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, güvenli bağlanma özellikleri olan annelerin sahip oldukları kendilerine yönelik ebeveynlik algılarının, daha olumlu ve yeterli olduğunu belirttiklerini ifade etmektedir. Crandel, Fitzgerald ve Whipple (1997), güvensiz bağlanan ebeveynlerin, çocuklarına ile yeterli düzeyde sıcak iletişim kuramadığını, kendilerine yönelik güvensizlik duyduklarını ve çocukları ile görev iş birliği yapamadıklarını öne sürmüştür. Bu bilgiler, bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmada, kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça, otoriter tutumun arttığı gözlenmiştir. Literatürde bu bulguyu destekleyen benzer çalışmalar bulunmuştur. Güvensiz bağlanan bireylere kıyasla, güvenli bağlanma stiline sahip olan anneler, herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında, daha yapıcı yöntemlere başvurmaktadırlar (Mikulincer ve Florian, 1998; akt. Alexandler ve diğerleri, 2001). Aynı zamanda çocuklarını eğitirken, yapılması gerekenleri sevgi ve nedenleri ile birlikte çocuklarına sunarlar (Neal ve Frick Horbury, 2001). Güvenli bağlanan annelerin, olumlu benlik algısı, olumlu diğerleri algısına sahip olan, çocuklarını topluma hazırlarken, davranışları üzerinde otorite kurmayan, çocuklarının özerkliğine, bireyselliğine ve sınırlarına saygı duyan sıkı denetim kontrolün düşük olduğu otoriter çocuk yetiştirme stilini benimsemeleri düşünülmektedir. Kayıtsız (kaçınmacı) bağlanan bireyler benliğe dair olumlu, başkalarına dair olumsuz bir modele sahiptir. Kayıtsız (kaçınmacı) bağlanma stiline olan bireylerin, kontrol düzeyleri, diğerleri tarafından aşırı boyutta görülmektedir (Kobak ve Sceery, 1988). Aynı zamanda yapılan araştırmalar incelendiğinde, kayıtsız bağlanma stiline sahip olan bireylerin, çocuklarının olumsuz olarak nitelendirdikleri duyguları ve ifadeleri üzerinde baskı kurarak, eleştirdikleri ifade edilmiştir (Cassidy ve Kobak, 1988; Main, 1999; akt. Berlin

ve Cassidy, 2003). Buradan çıkan sonuçlardan hareketle, kayıtsız bağlanma stiline sahip bireylerin, çocuklarını eğitirken, baskı ve kontrol sistemi kurdukları ve kurallar belirleyerek uymalarını bekledikleri düşünülmektedir. Bu araştırma sonuçlarından hareketle, kaçınmacı bağlanan annelerin, çocuk eğitime sürecinde sıkı denetim ve kontrolün aşırı düzeyde olduğu otoriter çocuk yetiştirme stilini sergilemesi düşünülmüştür.

Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça, aşırı hoş görülme tutumlarının ise arttığı gözlenmiştir. Literatürde bu bulgunun aksini destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Aşırı hoşgörölü tutumu benimseyen ailelerde düşük kontrol, yüksek derecede kabul, sınır ve kuralların yoksunluğu ile birlikte çocuğun tüm isteklerinin yapıldığı bir tutum benimsenmektedir (Baltaş, ve diğlerleri, 2001). Kaçınmacı bağlanma stiline sahip olan bireyler ise hayal kırıklığının önüne geçmek için yakın ilişkilerden ve yakın temaslardan uzak durarak, yalnızlığın ve bağımsızlığın kendileri için olan önemini sık sık vurgulamaktadırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Güngör (2000), ergenlerin ve ebeveynlerin bağlanma şekilleri ve ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiyi, kaygı ve kaçınma boyutlarını baz alarak, Yakın İlişkilerde Yaşantı Envanteri kullanarak, yapmış olduğı doktora tezinde, annelerin sahip olduğı kaçınma düzeyinin artmasıyla, çocuklarına yönelik kabul ve ilginin azaldığını bulmuştur. Araştırma sonuçlarının bu doğrultuda çıkmamasının olası nedeni, kaçınmacı bağlanma stiline sahip annelerin, diğlerlerine yönelik olumsuz algıları nedeni ile diğlerlerini destek verici ve kabul edici olarak algılamamaları ve bu nedenle diğlerlerinin güvenilmezliklerini tolere etmek için, daha destekleyici, sevecen bir ortam yaratma gayreti içinde oldukları düşünülmüştür.

Çalışmada kaygılı bağlanma puanları ile otoriter ebeveynlik puanları arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça, otoriter tutumun arttığı gözlenmiştir. Kaygılı bağlanma özelliklerine sahip olan ebeveynlerin, yüksek kaygı düzeyleri nedeni ile çocuklarını devamlı olarak arama, kontrol etme ve özerklik alanlarına müdahale etme gibi özelliklerinden dolayı bu bulguyu desteklediğı düşünülmektedir. Güngör (2000), ergenlerin ve ebeveynlerin bağlanma şekilleri ve ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiyi, kaygı ve kaçınma boyutlarını baz alarak, Yakın İlişkilerde Yaşantı Envanteri kullanarak, doktora tezinde ele almıştır ve annelerin sahip olduğı kaygı düzeyinin arttıkça, çocuklara yönelik sıkı denetim düzeyinin arttığını

bulmuştur. Literatür incelemesi yapıldığında da bu bulguyu destekler çalışmalara rastlanmıştır. Bireylerin sahip olduğu kaygı boyutunun, kurmuş olduğu yakın ilişkilerde yakınlığı sağlamak ve korumak amacıyla, kişinin daha baskın davranış tepkileri sergilemesine sebep olduğu bulunmuştur (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Kobak ve Sceery, 1988). Kaygılı bağlanma özelliklerine sahip annelerin, çocukları ile kurmuş oldukları ilişkide, çocukları üzerinde en yüksek seviyede kontrol ve yönlendirme gayretinde oldukları ve çocuklarının çevreye yönelik keşif yatkınlıklarını devamlı olarak engelleyerek, müdahale ettikleri görülmüştür (Ainsworth ve diğerleri, 1974; 1978). Görgü (2018), annelerin sahip olduğu bağlanma stilleri ile sahip oldukları kişilik özellikleri arasındaki bağlantıyı araştırdığı çalışmasında, güvensiz bağlanma stiline sahip annelerin, endişe boyutunun güvenli bağlanan annelere göre daha yüksek seviyede olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda araştırmada güvensiz bağlanma stiline sahip çocukların annelerinin, güvenli bağlananların annelerine göre daha kontrollü kişilik özelliğine sahip olduğunu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarından, güvensiz bağlanan annelerin çocuklarıyla kurmuş oldukları ilişkide ortaya çıkan endişe boyutunu kontrol altına alabilmek için çocukları üzerinde aşırı kontrol davranışlarında bulundukları ve bu davranışın güçlendirilmesi içinde otoriter çocuk yetiştirme tutumuna başvurdıkları düşünülmüştür. Kaygılı bağlanma stiline sahip annelerin kişilerarası ilişkilerine yansıttıkları sıkı denetim ve kontrol davranışlarını destekleyen bu araştırmalardan yola çıkarak, annelerin sahip olduğu kaygı boyutunun, otoriter çocuk yetiştirme tutumu ile ilişkili olduğu desteklenmektedir.

Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça, demokratik tutumların azaldığı gözlenmiştir. Alanyazında araştırmanın bu bulgusunu doğrudan karşılaştıracak çalışmalara rastlanılmadığından, benzer sonuçlara yer verilmiştir. Demokratik tutum sergileyen anneler, çocuklarını kararlı, tutarlı ve güvenli bir ortamda yetiştirirken, belli sınırlar içerisinde çocuklarının özgürleşmesine de olanak sağlamaktadırlar (Özdemir ve diğerleri, 2012). Aynı zamanda bu anneler, çocuklarına karşı koşulsuz sevgi, saygı ve ilgi gösterirken, fikirlerini de önem göstererek dinlemekte ve dikkate almaktadır (Sezer ve Oğuz, 2010). Kaygılı bağlanma biçimine sahip annelerin, çocuklarını sürekli olarak yönlendirme çabasında oldukları, çocuklarının çevreyi keşfe çıkma isteklerine karşı müdahaleci tavırlar sergiledikleri ve çocuklar üzerinde kurdukları denetim konusunda diğer gruplara göre en yüksek seviyede oldukları görülmüştür (Ainsworth ve diğerleri,

1974; 1978). Bu araştırma sonucundan hareketle, kaygılı bağlanan annelerin, yakınlığı koruma çabası, sevgi, ilgi kaybı ve yaşadıkları yoğun kaygı nedeniyle çocuklarının özgürlüklerini kısıtladıkları ve özgün fikirlerini desteklemek yerine kontrol altında tutarak, müdahaleci davranışlarda bulundukları düşünülmektedir. Kılıç ve Kümbetlioğlu (2016), sahip olunan bağlanma özelliklerinin, iletişim becerileri üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada, güvenli bağlanmaya sahip olan yetişkinlerin, daha etkin, olumlu, sağlıklı iletişim becerileri sergilemeleri nedeniyle sosyal ilişkilerinde daha başarılı oldukları, güvensiz bağlananların ise güvensizlik duygusuna sahip olmaları nedeniyle, olumlu ve sağlıklı iletişim becerileri geliştiremediklerinden dolayı, arkadaş, aile, evlilik gibi sosyal ilişkilerinde daha olumsuz davranışlarda bulundukları tespit edilmiştir. Bu sonuçlar kaygılı bağlanan annelerin, çocuklarıyla kurduğu duygusal ilişkiye dair yaşamış olduğu endişeyi yönetebilmek, çocuklarıyla yaşadığı sorunları giderme konusunda deneyimlediği olumsuz duyguları aşmak için işlevsel olmayan savunma mekanizmaları kullandıklarını ve hem çocuklarının hem kendilerinin duyguları üzerinde bastırma davranışı uygulayarak, sahip oldukları iletişim yetersizlikleri ile yüzleşmekten kaçındıklarını düşünülmüştür. Bu bilgiler, bulguları destekler niteliktedir.

Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça, koruyucu tutum ve aşırı hoş görülme tutumların ise arttığı gözlenmiştir. Literatürde bu bulguyu doğrudan destekleyecek çalışmalara rastlanmasa da destekleyici benzer çalışmalara yer verilmiştir. Kaygılı bağlanmaya sahip yetişkinler, başkalarının kendilerini gerçekten sevmediklerine inanmakta ve başkalarının kendileri ile bir ilişkide bulunmayı reddettiklerini sanmaktadırlar. Bu nedenle yoğun bir şekilde endişe hissine kapılmakta ve olumsuz duygu, düşüncelerde artış göstermektedirler (Sümer ve Güngör, 1999a). Yapılan araştırmalara bakıldığında, aşırı koruyucu tutuma sebep olan etkenlerin, ciddi düzeyde endişe olduğu bilinmektedir. Literatürde aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının ayrılma anksiyetesi ile ilişkili olduğuna ilişkin çalışmalar mevcuttur (Başbuğ ve diğerleri, 2017; Manicavasagar ve diğerleri, 1999). Aşırı koruyucu ebeveynler çocuklarını sürekli olarak kontrol etme eğiliminde olabilirler (Bacanlı, 2006; Öztürk ve Uluşahin, 2015). Aşırı hoşgörölü tutumu benimseyen ailelerde de yüksek derecede kabul, sınır ve kuralların yoksunluğu ile çocukların her dilediklerinin yerine getirildiği bir yaklaşım vardır (Baltaş, ve diğerleri, 2001). Kaygılı bağlanan annelerin de endişe boyutları yüksek olduğundan çocuklarına, sevgi ve ilgi kaybı endişesi ile aşırı yakınlık göstermelerinden, çocukları ile ilişkilerinin azalması ve kopması endişesini

yoğun olarak yaşamalarından kaynaklı olarak daha destekleyici, sevecen bir ortam yaratma gayreti içinde koruyucu ve aşırı hoşgörölü tutumları benimseyebilecekleri düşünölmüştür.

4.2 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Bağlanma Stilleri ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Çalışmada, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı gözlenmiştir. Literatür incelemesi yapıldığında, bu bulguyu doğrudan destekleyecek çalışmalar bulunmuştur. (Doğaner, 2014), bireylerin yakın ilişki kurmaya yönelik yaşamış oldukları kaygı ve diğerlerinden ve yakınlık kurmaktan kaçınma davranışlarının, güvensiz bağlanma örüntüleri olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir. Kişinin başkalarından ve başkaları ile kuracağı yakınlıktan kaçınma davranışı, kişinin yakınlık kurmaya ve başkalarına bağlanmaya yönelik korku ve rahatsızlığı ile ilgili olmaktadır. (Bowlby, 1973), kaçınmacı bağlanan bireylerin, başkalarını güvenilmez ve kendilerini değersiz olarak algılayarak, kendilerini sevmeye değeri görmediklerini ve kaygılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin ise başkaları ile kurmuş oldukları yakın ilişkilerde, kendilerini değersiz olarak algılayarak, başkalarının onayına ihtiyaç duyduklarını ve düşük özgüven seviyesine sahip olduklarını ifade etmektedir. Meyers (1998) ve Karaboğa (2011), yapmış oldukları çalışmalarda, bireylerin almış olduğu düşük kaçınma ve kaygı puanlarının, yüksek benlik saygısına sebep olduğunu tespit etmişlerdir. (Hankin, Kassel ve Abela, 2005) çalışmasında, kaygılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin, benlik saygısının daha düşük olduğu ve işlevsiz tutumlarının da arttığını belirtmişlerdir. (Büyükhahin, 2001) yaptığı çalışmasında, güvenli bağlanma stilline sahip olan bireylerin, güvensiz bağlanma stiline sahip olan bireylere göre benlik saygısının daha yüksek olduğunu söylemektedir. Kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin başkalarına karşı duymuş oldukları bağlanma güvensizliği, başkaları tarafından reddedilme korkusu hissetmeleri ve kendilerini sevmeye değeri görmemeleri nedeniyle daha düşük benlik saygısına sahip olabilecekleri düşünölmüştür. Çalışmalar bulguları destekler niteliktedir.

4.3 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik Saygıları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Çalışmada otoriter tutum arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir. Literatürde bu bulguyu doğrudan destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. MacPhee ve arkadaşları (akt. Aunola ve diğerleri, 1999), annelerin benlik saygısı düzeylerinin, sahip oldukları çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisini belirlemek için yürüttükleri araştırmasında, düşük benlik saygısına sahip olan ebeveynlerin, kabul-ilgi düzeyinin düşük, sıkı kontrol-denetim düzeyinin ise yüksek olduğu, otoriter çocuk yetiştirme tutumunu benimsediklerini tespit etmişlerdir. (Çetinkaya ve Başbakkal, 2005), hemşirelerin benlik saygısı puanı ile “baskı ve disiplin” boyutu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, hemşirelerin benlik saygısı puanı arttıkça, “baskı ve disiplin” boyutundan alınan puanın düştüğünü tespit etmişlerdir. Benlik saygısı puanının yüksek olması hemşirelerin çocuk yetiştirme tutumunu olumlu yönde etkilemektedir.

Olumlu benlik algısına ve başkalarına dair olumlu diğerleri algısına sahip olan, çocukları üzerinde sert bir otorite kurmadan, davranışlarını kontrol altına almaya çalışmadan çocuklarını topluma hazırlayan, yüksek benlik saygıları ve bireyselliğe olan inançlarıyla, çocuklarının özerklik haklarına ve mevcut sınırlarına anlayışlı bir şekilde yaklaşan benlik saygısı yüksek annelerin, kabul/ilginin yüksek olduğu, sıkı denetim kontrolün düşük olduğu çocuk yetiştirme stilini benimsemeleri düşünülmüştür.

4.4 Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Stillerinin, Demografik Bilgilere Göre Sonuçlarının Tartışılması

Çalışmada, 22-30 yaş grubunda bulunan katılımcıların, 31-35 yaş grubunda bulunan katılımcılardan daha fazla koruyucu tutuma sahip olduğu gözlenmiştir. Literatürde bu bulguyu doğrudan destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Kaya (2010) yaptığı araştırmasında çalışmanın bulgusunu destekleyen sonuçlara ulaşmıştır ve daha büyük yaşta olan anne babaların yaşlarının yükseldikçe, çocuklarına yönelik uyguladıkları aşırı koruyucu tutumunun azaldığını tespit etmiştir. Rafferty ve Griffin’in (2010) çalışmasında, yaşları daha küçük olan annelerin, çocuklarına karşı daha az pozitif ebeveynlik davranışları sergilediklerini tespit etmiştir. Ayyıldız (2005), Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğa sahip 382 annenin çocuk yetiştirme tutumlarını incelediği

çalışmasında, 24 yaş altındaki annelerin koruyucu çocuk yetiştirme tutumu uygulama seviyelerinin, daha büyük yaşlardaki annelere oranla daha yüksek olduğu ve 23-30 yaş aralığındaki annelerin sıkı disiplin uygulama düzeylerinin, 31-40 yaş grubundaki annelere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Mızrakçı (1994) çalışmasında, anne yaşının artmasıyla, çocuklara uygulanan aşırı koruyucu ebeveyn stilinin azaldığını bulmuştur. Sonuçlar bulguları destekler niteliktedir. Yaşları daha küçük olan annelerin, daha fazla koruyucu tutum sergilemelerinin sebebi olarak, küçük yaşta olan annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve becerisinin az olduğu, ilk çocuklarına sahip olmaları ya da genç yaşın verdiği tecrübesizlikten kaynaklı olarak çocuk bakımında kaygı seviyelerinin fazla olması nedeniyle çocukları üzerinde koruyucu tutum uyguladıkları düşünülmüştür.

Çalışmada, tek çocuğu olan katılımcıların demokratik ve koruyucu tutum puan ortalamaları, üç ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Üç ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların ise otoriter tutum puan ortalamaları, tek çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Tek çocuklu annelerin daha demokratik ve koruyucu olduğu, üç ve daha fazla çocuklu annelerin ise daha otoriter olduğu gözlenmiştir. Literatür incelemesi yapıldığında bulguları doğrudan destekleyen çalışmalara rastlanmıştır. Sak ve diğerleri, (2015) yürüttüğü araştırmasında, dört ve dörtten fazla çocuğa sahip olan ebeveynlerin uyguladıkları otoriter tutum düzeylerinin, bir, iki ve üç çocuğa sahip olan ebeveynlerden daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Yavuzer (2016)'e göre ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, ebeveynlerin çocuklarına uygulayacağı çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebilecek düzeyde bir faktördür. Aile Araştırma Kurumu'na (1995) göre ailenin sahip olduğu çocuk sayısı azaldıkça, çocuklarına sergiledikleri otoriter çocuk yetiştirme tutumu azalmakta, demokratik ve izin verici çocuk yetiştirme tutumları ise artmaktadır. Güneysu ve Bilir (1991) ve Yaprak (2007) yaptıkları araştırmalarında, artan kardeş sayısının, ebeveynlerin çocuklara uyguladığı demokratik çocuk yetiştirme tutumunun azalmasına sebep olduğunu tespit etmiştir. Ayyıldız (2005) tarafından yürütülen araştırmada, 2 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olan annelerin uyguladığı otoriter çocuk yetiştirme tutum düzeyinin, tek çocuğa sahip olan annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sarı (2007) tarafından, Ankara ilinde, okul öncesi dönemde 5-6 yaşlarında çocuğu olan 700 annenin, çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemek için yapılan çalışmada, 2 ve daha üzeri çocuk sahibi

olan annelerin çocuklarına uygulamış oldukları otoriter tutumunun, tek çocuk sahibi olan annelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelemesi yapıldığında daha önce yapılan araştırmalarda, ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça, çocuğu dinlemek ve çocukla ilgilenmek adına ayrılan zamanın azalmasından dolayı da, çocukların kendilerini ifade etme yeteneklerinin azaldığı gözlenmiştir (Aydoğmuş ve diğerleri, 1990; Ayyıldız, 2005; Dekovic ve diğerleri, 1992; Haktandır, 2007; Mızrakçı, 1994; Yavuzer, 2003). Tek çocuk sahibi olan ebeveynlerin birden fazla çocuğu olan ebeveynlere göre daha demokratik tutum sergiledikleri bulunmuştur (Demir ve Şendil, 2008). Ebeveynlerin tek çocuk sahibi olmaları durumunda daha pozitif çocuk yetiştirme tutumları uygulamalarının sebebi, çocukları ile daha fazla kaliteli zaman geçirecekleri vakitlerinin olması ve bu nedenle daha iyi ilişki kurmalarına bağlanabilir. Ebeveynlerin birden fazla sayıda çocuk sahibi olmaları durumunda ise çocuklara maddi ve manevi olanaklarının yetersizliğinden ve çocuklarına yeterli zaman ayırma yoksunluğundan kaynaklı olarak olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarında artış görüldüğü düşünülmüştür. Literatürde tek çocuk sahibi olan annelerin koruyucu çocuk yetiştirme tutumlarının artmasına yönelik bulguyu destekleyen bir çalışma bulunmamıştır. Tek çocuk sahibi olan annelerin, ilk ve tek çocukları olmaları nedeniyle yaşamış oldukları kaygı ve çocuk yetiştirme ile ilgili deneyim ve tecrübe eksikliği nedeni ile çocukları üzerinde daha koruyucu bir tutum uyguladıkları düşünülmüştür.

Çalışmada, çocuğun planlı olma durumuna göre aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları, çocuğu planlı olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuç, çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutumlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Literatürde bu bulguyu destekleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle dolaylı yoldan destekleyecek çalışmalara yer verilmiştir. Çeşitli ülkeler tarafından yapılan araştırmalar sonucunda istenmeyen ve plansız gebeliklerin adölesan yaş grubunda sık görüldüğü belirtilmektedir. (Çan ve diğerleri, 1994) tarafından, Trabzon'da yapılan bir çalışmada plansız gebeliklerin 19 yaş altı ve 35 yaş üzeri bireylerde sık görüldüğü bildirilmiştir. Aşırı hoşgörölü tutumu benimseyen aileler çocukları üzerinde uygun bir kontrol mekanizması kurmakta zorlanarak, çocuklarına yaşlarıyla eş değeri olmayan bir özerklik alanı sunarlar ve çocuklarına karşı belirli bir sınır koymakta zorlanarak,

çocuklarının her istediklerini yapar bir hale gelmektedirler (Yavuzer, 2016). Küçük yaşta plansız çocuk dünyaya getiren annelerin yaşamış oldukları annelik tecrübesizliği nedeni ile çocuklarına sınır koymakta zorlanacağı aşırı hoşgörölü tutumları benimseyeceği ve ileri yaşta plansız çocuk dünyaya getiren annelerin ise geleneksel değlerlere bağılı kalarak çocuklarına karşı daha hoşgörölü olabilecekleri düşünölmüştür.

Çalışmada, mesleğı göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ev hanımı olduğunu ve sağıık personeli/öğıretmen/memur olarak çalıştığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, özel sektörde çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Literatürde bu bulguyu doğrudan destekleyen bir araştırmaya rastlanmadığından benzer çalışmalara yer verilmiştir. Sarı (2007) tarafından yapılan çalışmada, işçi ve ev hanımı olan annelerin çocuklarına uyguladıkları otoriter çocuk yetiştirme tutum seviyelerinin, diğıer annelerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Şentürk (2007) tarafından yürütölen çalışmada, ev hanımı olan annelerin çocuklarına uyguladıkları otoriter çocuk yetiştirme tutum düzeyinin, diğıer annelere göre daha yüksek düzeyde bulunduğııı tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularının aksi yönünde araştırmalar mevcuttur. Şahin Tezel ve Özyörek (2005) tarafından yürütölen çalışmada, doktor, öğıretmen, avukat gibi mesleklerde çalışan annelerin, ev hanımı olan annelerden çocukları üzerinde daha yüksek düzeyde demokratik çocuk yetiştirme tutumu sergiledikleri ve daha az katı/sert disiplin, aşırı koruyuculuk tutumu sergiledikleri tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde ev hanımı olan annelerin daha otoriter çocuk yetiştirme tutumları benimsediğini destekler çalışmalara rastlanmıştır. Ev hanımı olan annelerin, eğitim düzeylerinin daha düşük olması, sosyal çevrelerinin daha kısıtlı olması ve tüm gün ev işleri ile uğraşmaları sonucu üzerlerinde hissettikleri yük ve yorgunluk nedeni ile çocuklarına karşı daha otoriter yaklaşımlarda bulundukları düşünölmüştür. Sağıık personeli/öğıretmen/memur olarak çalışan annelerin, özel sektörde çalışan annelere göre daha otoriter tutum uyguladıklarına yönelik literatürde çalışmanın aksi yönde bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışmada ise sağıık personeli/öğıretmen/memur olarak çalışan annelerin, özel sektörde çalışan annelere göre daha yoğun, daha yorucu ve daha sorumluluk gerektiren iş koşullarında çalışmaları sonucunda, çocuklarına karşı tahammöl seviyelerinin daha az olacağı ve yeterli ilgi gösterecek zamanlarının olmayışı nedeni ile daha otoriter tutuma başvurdukları düşünölmüştür.

Çalışmada, çocukken annenin çalışma durumuna göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kendisi çocukken annesinin çalışmadığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, kendisi çocukken annesinin çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Literatürde bu bulguyu destekleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bulguyu dolaylı yoldan destekleyecek araştırmalara yer verilmiştir. Ayyıldız (2005) ve Şanlı (2007) tarafından yürütülen çalışmalarda, çalışmayan annelerin çocuklarına yönelik uyguladıkları otoriter çocuk yetiştirme tutum düzeylerinin, çalışan annelere göre daha fazla düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Mızrakçı (1994) yaptığı araştırmada, bireylerin çocuklarına karşı uyguladıkları çocuk yetiştirme tutumlarının, kendi ebeveynleriyle kurmuş oldukları özdeşimden etkilenerek, çocuklarına kendi ebeveynlerinden görmüş oldukları tutumlara benzer davranışlar sergilediklerini tespit ederek, otoriter annelerce yetiştirilen kişilerin otoriter ya da demokratik çocuk yetiştirme tutumuna başvurduklarını belirlemiştir. Sosyal öğrenme kuramına göre de, annenin sahip olduğu tutum ve davranışların büyük ölçüde öğrenilerek kazanıldığını belirtmektedir. Bu sonuçlardan hareketle, kendisi çocukken annesi çalışan annelerin, otoriter bir tutum altında yetiştirilmiş olabileceği ve bu annelerin çocuklarına karşı uyguladıkları çocuk yetiştirme tutumlarının kendi annelerinden etkilendiği ve annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını tam olarak öğrenmiş olabilecekleri düşünülmüştür.

Çalışmada, annenin evlenme yaşı, çalışma durumu, eğitim düzeyi, gelir durumu, aile yapısı, ailenin kaçınıcı çocuğu olması, çocuğun bakımına destek olan birinin olması ile ilgili demografik özelliklerde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Annelerin, benzer eğitim düzeyi, benzer gelir düzeyi, benzer aile yapısı, benzer çalışma durumuna sahip olmalarının bu duruma sebep olduğu düşünülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Örnekleme okul öncesi dönemde çocuğu olan anneler ile gerçekleştirilmiş olan bu araştırmada, annelerin bağlanma stilleri, benlik saygıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki ve çocuk yetiştirme tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılması amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, veri analizlerinden elde edilen sonuçlara göre; Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum ve aşırı hoş görülü tutumların ise arttığı gözlenmiştir.

Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça demokratik tutumların azaldığı, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoş görülü tutumların ise arttığı gözlenmiştir.

Kaçınmacı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı gözlenmiştir.

Kaygılı bağlanma düzeyi arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir.

Demokratik, koruyucu ve aşırı hoşgörülü tutum puanları ile benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Otoriter tutum arttıkça benlik saygısının azaldığı belirlenmiştir.

Yaş gruplarına göre, demokratik tutum, otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yaş gruplarına göre koruyucu tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. 22-30 yaş grubunda bulunan katılımcıların koruyucu tutum puan ortalamaları, 31-35 yaş grubunda bulunan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. 22-30 yaş grubunda bulunan katılımcılar daha fazla koruyucu tutuma sahiptir.

Evlenme yaşına göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörülü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. 17-22, 23-25, 26 ve üzeri yaşlarda evlendiğini belirten katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Çalışma durumuna göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörülü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Herhangi bir işte çalıştığını ve çalışmadığını ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Eğitim düzeyine göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. İlkokul & ortaokul, lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olduğunu ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Algılanan gelir durumuna göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Gelir durumunu hiç yeterli değil & yeterli değil, kısmen yeterli, yeterli & oldukça yeterli olarak ifade eden katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Aile yapısına göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Çekirdek aile, geniş aile ve parçalanmış/boşanmış aileye sahip katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Kaçıncı çocuk olduğuna göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Ailesinin birinci, ikinci, üçüncü veya sonraki çocuğu olduğunu katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Çocukken annenin çalışma durumuna göre, demokratik tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çocukken annenin çalışma durumuna göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kendisi çocukken annesinin çalışmadığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, kendisi çocukken annesinin çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Çocuk sayısına göre, aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çocuk sayısına göre demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum, puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Tek çocuğu olan katılımcıların demokratik ve koruyucu tutum puan ortalamaları, üç ve daha

fazla çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Üç ve daha fazla çocuğa sahip katılımcıların ise otoriter tutum puan ortalamaları, tek çocuğa sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Tek çocuklu annelerin daha demokratik ve koruyucu olduğu, üç ve daha fazla çocuklu annelerin ise daha otoriter olduğu gözlenmiştir.

Çocuğun planlı olma durumuna göre, demokratik tutum, otoriter tutum ve koruyucu tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, çocuğun planlı olma durumuna göre aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir Çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları, çocuğu planlı olduğunu belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bu sonuç, çocuğu planlı olmadığını belirten katılımcıların aşırı hoşgörölü tutumlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Çocuğun bakımı için destek alma durumuna göre, demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Çocuğunun bakımı için destek aldığını ve almadığını belirten katılımcıların ebeveyn tutumlarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Mesleğe göre, demokratik tutum, koruyucu tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, mesleğe göre otoriter tutum puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir Ev hanımı olduğunu ve sağlık personeli/öğretmen/memur olarak çalıştığını belirten katılımcıların otoriter tutum puan ortalamaları, özel sektörde çalıştığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Araştırma sonuçları dikkate alınarak aşağıda öneriler sıralanmıştır;

1. Araştırmaya sınırlı sayıda annenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir, daha geniş bir örneklem grubu dahil edildiğinde daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.
2. Araştırmaya katılan katılımcılar internet üzerinden katılım sağlamıştır. Bu nedenle sorular doğru ve dikkatli bir şekilde anlaşılmamış ve cevaplanmamış olabilir. Araştırmanın yüz yüze gerçekleştirilmesi literatüre daha farklı ve daha sağlıklı sonuçlar ile katkıda bulunabilir.
3. Araştırmaya Türkiye'nin her bölgesinden katılım sağlanmıştır. Türkiye'de ki farklı bölgelerden eşit sayıda katılımcıların araştırmaya dahil olacağı benzer bir çalışma, literatüre kültürel açıdan farklılıkların karşılaştırılması açısından katkıda bulunabilir.
4. Araştırmada kullanılan demografik bilgilerin çeşitlendirildiği benzer bir çalışma yapılarak, katılımcılardan değişkenlere etki etmesi öngörülen bilgiler elde edilmesi sağlanabilir.
5. Araştırmada kullanılan annenin bağlanma stili, benlik saygısı ve çocuk yetiştirme tutumlarına dair literatürde az çalışma olmasına karşın, bu çalışmaya babaların çocuk yetiştirme tutumları da eklenerek cinsiyetler arasındaki tutarlılığı inceleyerek literatüre katkı sağlanabilir.
6. Benzer bir çalışmada katılımcılara, bağlanma, benlik saygısı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili eğitim verilerek, öncesi ve sonrası şeklinde ölçekler tekrar doldurtulabilir.
7. Benzer bir çalışmada annenin bağlanma stili, benlik saygısı ve çocuk yetiştirme tutumlarının, çocukların ruhsal ve davranışsal sorunları üzerindeki etkisine bakılarak literatüre farklı bir katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkyol, N. (2016). *Çocuk sahibi olan kadınların çocuk yetiştirme tutumları ile çocukluk dönemi örselenmiş yaşantıları, benlik saygıları ve ebeveyniyle bağlanma biçimleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ainsworth, M. D. S. (1969). Object relations, dependency, an attachment; a teoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40 (4), 969-1025.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4), 709-716.
- Ainsworth, M. D. S., Bell, S. M., & Stayton, D. (1974). Infant-mother attachment and social development. In M. P. Richards (Ed.), *The introduction of the child into a social world* London: *Cambridge University Press*. 99-135
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall S. (1978). *Pattern of attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Akman, Y. ve Erden, M. (2016). *Eğitim psikolojisi (Gelişim - Öğrenme - Öğretme)*. Arkadaş Yayınları.
- Akpınar, Ş. (2013). *Yetiştirme yurdunda kalan erkek ergenlere uygulanan yapılandırılmış eğitimin benlik saygısı umutsuzluk düzeyi ve intihar olasılığı üzerine etkisi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Alexandler, R., Feeney, J., Hohaus, L., & Noller, P. (2001). "Attachment styles and coping resources as predictors of coping strategies in the transition to parenthood". *Personal Relationships*, 8, 137-152.
- Algan, A. G., ve Şendil, G. (2013). Okul Öncesi Çocuklar ve Ebeveynlerinin Bağlanma Güvenlikleri ile Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 33(1), 55-68.

- Alisinanoğlu, F. (1995). *Üniversite öğrencilerinin ben (ego) durumları ile ana-baba tutumlarını algılamalarını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Allen, J. P., & Land, D. (1999). Attachment in adolescence. *Handbook of Attachment Theory, Research and Clinical Applications*. New York: Guilford Press.
- Altıntaş, E. (1991). Benlik kavramı ve uyum. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 55-69.
- Arabacı, N., ve Ömeroğlu, E. (2016). Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7), 1-21.
- Aral, N., ve Kılınç, F. E. (2016). Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 199-222.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aslıhan, M. N. (1998) *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Çocukların Öz kavramı, Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yaş, Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., & Hillgard, E. R. (1995). *Psikolojiye Giriş 1 K.* (Atakay, M. Atakay, A.Yavuz Çev.). İstanbul.
- Aunola, K., Nurmi, J.E., Arvilommi, T.O., & Pulkinen, L. (1999). "The Role of Parents' Self-Esteem, Mastery-Oriented and Social Background in Their Parenting Styles". *Scandinavian Journal of Psychology*, 40, 307-317.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul. SFN Baskı.

- Aydın, B. (2010). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, Ankara, 7- 9.
- Aydın, B., Can, G., Ersanlı, K., Kılıç, M., Külahoğlu, Ş., Öztürk, B. Bilge, F., Küçükkaragöz, H., Kısaç, İ., Korkmaz, İ., Bilgin, M. & Uçar. E. (2010). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Pagem Akademi. Ed: Binnur Yeşilyaprak. Baskı Tuna Matbaacılık, (6), 21.
- Aydın, S. (2002). Bağlanma stili ve motivasyon profili. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğmuş, K., Batlaş, A., Batlaş, Z. (1990). *Ana Baba Okulu*. Remzi Kitabevi, İstanbul, (10), 107-121.
- Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Bacanlı H. (2006). *Gelişim ve Öğrenme*. Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara.
- Baldwin, M.W., & Keelan, J.R. (1999) “Interpersonal expectations as a function of self – esteem and sex”, *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 822 – 833
- Baltaş, A., Baltaş, Z., Davaslıgil, Ü., Güngörmüş, O., Konuk, E., Korkmazlar, Ü., Yavuzer, H. (2001). *Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of A four-category model. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61, 226-244.
- Başbuğ, S., Cesur, G., & Batigün, AD. (2017). “Perceived parental styles and adult separation anxiety: The mediating role of interpersonal cognitive distortions”. *Türk Psikiyatr Dergisi*, 28(4):255–67.
- Baumrind, D. (1966). *Child Development*. 37(4), 887-907.
- Baumrind, D. (1980;1991). New Directions in Socialization Research. *American Psychologist*, 35(7), 639-652.

- Berlin, L. J., & Cassidy, J. (2003). "Mothers' Self-reported Control of Their Preschool Children's Emotional Expressiveness: A Longitudinal Study of Associations with Infant-Mother Attachment and Children's Emotion Regulation". *Social Development*, 12, 477-495.
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-Babanın Bağlanma Stilleri, Anne-Baba Tutumları ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bornstein, M. H., & Zlotnik, D. (2008). *Parenting styles and their effects*. *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*, 496–509
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss, Vol. II. Separation, Anxiety and Anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980), *Attachment and Loss: Sadness and depression*, New York: Basic Books
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and bowlby: vol. 1. attachment* (2. Basım). New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Clinical Applications Of Attachment Theory*. London: Routledge.
- Bowlby J. (2012). *Güvenli Bir Dayanak*. (S. Güneri Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları.
- Brennan, K. A., Clark, C.L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In A. Simpson & W. S Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships*. New York: Guilford Press, 46-76.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: john bowlby and mary ainsworth. *Development Psychology*, 28, 759 – 775

- Bretherton, I. (2003). Mary Ainsworth: Insightful Observer And Courages Theoritian. To Appear in G. A. Kimble & M. Werheimer (Editörler), *Portraits Of Pineers In Psychology* (vol.5). Hillsdale, NJ: Erlbaum, 03
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467–482.
- Bruno, F.J., (1996). *Psikoloji Tarihine Giriş*. (Çev. G. Sevdiren), İstanbul: Kıbele Yayınevi, 72
- Buz, S., ve Ülküer, N. S. (1988). 5-6 Yas Çocukları Ana-Babalarının Ödüllendirme ve Cezalandırma Yöntemleri. *Eğitim ve Bilim*. (69), 56-62.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pagem Yayınları.
- Büyükşahin, A. (2001). *Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Campos, J., Barrett, K., Lamb, M., Goldsmith, H., & Stenberg, C. (1983). Socioemotional development. In M. Haith & J. Campos (Eds.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 2. Infancy and developmental psychobiology*. New York: Wiley, 783-915.
- Chen, X., Yunfeng, H., Lei C., & Hongyun, L. (2005). The peer groups as a context: Moderating effects on relations between maternal pareting and social and school adjustment in chinese children. *Child Development*. 76/2, 417-418.
- Collins, N., & Read, S. (1990), Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
- Cooper, C., Fletcher, J., Wanhill, S., Gilbert, D., & Shepherd, R. (1998). *Tourism Principles and Practice*. Essex: Pearson Education.

- Coopersmith, S. (1967). *The Antecedents of Self-Esteem*. San Francisco: W. H. Freeman.
- Crandel, L. E., Fitzgerald, H. E., & Whipple, E. E., (1997). Dyadic Synchrony in ParentChild Interactions: A Link with Maternal Representations of Attachment Relationships: *Infant Mental Health Journal*, 18/3, 247-264.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitabevi .
- Çağdaş, A. (2012). Anne – Baba – Çocuk İletişimi. Ankara: Eğiten Kitap
- Çan, G., Beşer, E., Bozkaya, H., Mocan, H., & Güler, Ç. (1994). Factors Affecting Unintended Pregnancy Prevalence and The Effects of Those Pregnancies On Health Conditions. *Acta Reproductiva Turcica*. 16(2):127-133.
- Çaplı, O. (1993). *Çocukların Gençlerin Eğitimi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi
- Çelik, Ş. (2004). *The Effects of an Attachment Oriented Psychoeducational Group Training On Improving The Preoccupied Attachment Styles of University Students*. (Unpublished doctorate's thesis). Middle East Technical University, Educational Sciences, Ankara.
- Çetinkaya, B. & Başbakkal, Z. (2005). Çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniklerinde çalışan hemşirelerin benlik saygısı düzeylerinin ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 21 (2) : 47-57.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri Ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496

- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Development*, 77, 44-58
- Dekovic, M., & Gerris, J. R. (1992). Parental Reasoning Complexity, Social Class, and Child Rearing Behaviors. *Journal of Marriage and the Family*. 54: 675-685.
- Demir, E. K., ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Demiröz, S. ve Dinçer, Ç. (2001). 5-6 Yaş Çocuklarının Öz Bakım Becerilerinin Cinsiyet ve Okul Öncesi Eğitim Alma Durumlarına Göre İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*.
- De Saint - Paul, J. (1999). *Estime de soi, confiance en soi*. Paris: Inter Editions. 20
- Dilek, H. (2007). *Farklı eğitim programlarına devam eden lise II. Sınıf öğrencilerinin benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ile Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Doğaner, B. (2014). “*Romantik ilişkileri olan üniversite öğrencilerinin narsistik kişilik eğilimi düzeylerine göre; ilişki bağlanımı, ilişki doyumu ve benlik saygılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Duclos, G. (2016). *Benlik Saygısı, Yaşam İçin Bir Pasaport*. Kunal, O. (Çev)., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 188.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Easterbrooks, A. M., & Goldenberg, A. W., (1990). Security of Toddler- Parent Attachment: Relation to Children's Sociopersonality Functioning During Kindergarten in T. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings, Attachment in Preschool Years. *Chicago University of Chicago Press*, 221-244.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Erim, B., (2001). *Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri İle Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eripek, S. (1989). Kuramsal Açıdan Çocuklardaki Problem Davranışların Nedenleri ve Bir Sınıflandırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 35-46.
- Erözkan, A. (2011). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*; 4(2), 155-175.
- Fonagy, P. (1999). Transgenerational Consistencies of Attachment: A New Theory. Paper to the Development and Psychoanalytic Discussion Group, American Psychoanalytic Association Meeting, Washington DC.
- Fonagy, P. (2001). Attachment Theory and Psychoanalysis. *New York: Other Press*.
- Gökmen, D. (2009). *Kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşleriyle birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Görgü, E. (2018). Okula Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Bağlanma Biçimleri, Kişilik Özellikleri ve Çocukların Bağlanma Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 186-209.

- Gündüz, B., ve Bozdemir, F. (2016). The Relationships of Attachment Styles, Parental Attitudes and Traumatic Childhood Experiences with Emotional Intelligence. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1797-1814.
- Güneysu, S. ve Bilir, Ş. (1991). *Üniversite gençlerinin kendilerini kabul düzeyine algılanan anne baba tutumlarının etkisi*. Aile yazıları. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Güngör, A. (2002). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında ana babalık stillerinin rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Güren, A. S. (2017). *Evli ve Çocuk Sahibi Çiftlerin Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışması, Yakın İlişki Düzeyi ve Yalnızlık Düzeylerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Haktandır, G. (2007). *Sağlıklı Ana-Baba Tutumları*. URL: <http://ankukolej.k12.tr/yaz1.php>
- Hamarta, E. (2004). Attachment Theory. *Anadolu University Journal of Faculty of Education*, 14 (1), 53.
- Hamarta, E., Arslan, C., Saygın, Y., & Özyeşil, Z. (2009). Benlik saygısı ve akılcı olmayan inançlar bakımından üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma yaklaşımlarının analizi. *Değerler Eğitim Dergisi*, 7(18), 25–42
- Hankin, B.L., Kassel, J.D., & Abela, J.R. (2005). Adult attachment dimensions and specificity of emotional distress symptoms: Prospective investigations of cognitive risk and interpersonal stress generation as mediating mechanisms. *Pers Soc Psychol Bull.* 31;136–151.

- Harlow, H. F., & Zimmermann, R. R. (1958). The Development of Affective Responsiveness in Infant Monkeys. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 102, 501-509.
- Harvey, M., & Byrd, M. (2000). Relationships Between Adolescents' Attachment Styles and Family Functioning. *Adolescence*, 35(138), 345.
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantik aşk, bir tutkunluk süreci olarak kavramsallaştırılmıştır. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 52 (3), 511-524.
- <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychology Inquiry*, 5. 1-22
- Higgins, E. T. (1987). ‘‘Self Discrepancy: A Theory Relating Self and Affect’’, *Psychological Review*, 93 (3): 319-340
- Hortaçsu, N. (2003). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge.
- İmamoğlu, E.O. (2003). Individuation and relatedness: Not opposing but distinct and complementary. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 129(4), 367- 402
- Karaboğa, M., (2011). *Çocuklarda Bağlanma Stilleri ve Benlik Saygısının Aleksitimi Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Karasar, N., (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karen, R. (1990). *Becoming Attached: The Atlantic Monthly*.
- <http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/karen.pdf>
- Kaya, A. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kaya, A., & Saçkes, M. (2004). Benlik saygısı geliştirme programının ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 21(3), 49-50.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 51-64.
- Keser, C. Ç. (2006). *Annenin Bağlanma Düzeyi ve Çocuk Yetiştirme Sürecinin Çocuğun Bağlanma Düzeyine Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kılıç, T. & Kümbetlioğlu, M. (2016). Bağlanma stillerinin iletişim becerilerine etkisini araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 25 (3). 381-396.
- Kırman, A. Ve Doğan, Ö. (2017). Anne-Baba Çocuk İlişkileri: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 4 (1). 28-49.
- Kışlak, T. Ş., & Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik uyumları, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*. 9(3), 61-68.
- Kobak, R. R. & Sceery, A. (1988). "Attachment in Late Adolescence: Working models, affect regulation, and Representations of self and others". *Child Development*, 59, 135-146.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Kurt, T., (2013). *Ebeveynleri Boşanmış Ergenlerin Yılmazlık, Benlik Saygısı, Başa Çıkma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yılmazlığın Aracı Rolü*.

(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lackovic, G., Dekovic, M., & Opacic, G. (1994). Pubertal Status, Interaction With Significant Others And Self-Esteem Of Adolescent Girls. *Adolescence*, 29, 670-691.

Maccoby, E., ve Martin, J. A. (1983). Handbook of Child Psychology. *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction*. (4), 0-101.

Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), Growing points of attachment theory and research. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 66-104.

Manicavasagar, V., Silove, D., Wagner, R., & Hadzi-Pavlovic, D. (1999). "Parental representations associated with adult separation anxiety and panic disorder-agoraphobia". *Aust N Z J Psychiatry*, 33(3):422-8.

Mermer, G., Bilge, A., Yücel, U., ve Çeber, E. (2010). Gebelik ve Doğum Sonrası Dönemde Sosyal Destek Algısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(2), 71-76.

Meyers, S. (1998). Personality correlates of adult attachment styles. *The Journal of Social Psychology*, 138 (3), 407-419

Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Miller, P. H. (1993). Theories of developmental psychology. *New York: W. H. Freeman and Company*.

Morganett, S. R., (2005). *Yaşam Becerileri*. Çev. Sonay Gürçay, Alim Kaya, Mesut Saçkes, Ankara: Pegem Yayıncılık. 119.

- Murphy, B., & Bates, G.W. (1997). Adult attachment styles and vulnerability to depression. *Personality Individual Differences*, 22 (6), 835-844
- Mussen, P. H., Conger, J. J., & Kagan, J. (1984). *Child Development and Personality*. New York, Amerika: Published by harper ve row. 34-35.
- Nalbantoğlu, G. (2016). *6 ile 11 Yaş Arasında Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunların Annelerin Bağlanma Düzeyi, Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Aile İşlevleriyle Olan İlişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Neal, J., Frick, & Horbury, D. (2001). "The Effects of Parenting Styles and Childhood Attachment Patterns on Intimate Relationships". *Journal of Instructional Psychology*, 28(3), 178-183.
- Nelsen, J., Lott, L., & Glenn, S. (2000). *Çocuk Eğitiminde A'dan Z'ye Pozitif Disiplin*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Ogelman, H., ve Önder, A. (2011). Annelerin Tutumlarına Göre 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 89-105.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Oosterman, M., & Schuengel, C. (2008). Attachment in foster children associated with caregivers' sensitivity and behavioral problems. *Infant Mental Health Journal*. 29(6), 609-623.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 4(4); 566-589.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Ebeveyn Tutumları Üzerindeki Yordayıcılığı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özmen, F. (2007). *Algılanan aile içi iletişim biçimlerinin ergenlerin benlik saygısına etkisi ve bir uygulama örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztürk, O., & Uluşahin, A. (2015). Ruh sağlığı ve bozuklukları. 15.Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara.
- Öztürk, S., (2006). *Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özyürek, A., ve Begde, Z. (2016). Öğretmen ve Anne-Baba Tutumlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problem Çözme Becerilerine Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 204-232.
- Özyürek, A., ve Şahin, F. T. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pantley, E. (2002). *Çocuklarımıza Verdiğimiz Gizli Mesajlar*. (H. Gürel, Çev.) Ankara: HYB Yayınları. 38.
- Pehlivanlı, B. (2004). Otistik bozukluğu olan çocuklarda bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 56-63.
- Peterson, G.W., Rollins, B.C., and Thomas, D.L. (1985). Parental influence and adolescent conformity: Compliance and internalization. *Youth and Society*, 16, 297-420.
- Pickover, S. (2002). Breaking the Cycle: A Clinical Example of Disrupting an Insecure Attachment System. *Journal of Mental Health Counselling*, 24, 358-366.
- Rafferty, Y. & Griffin, K.W. (2010). Parenting behaviours among low-income mothers of preschool age children in the USA: implications for parenting programmes. *International Journal of Early Years Education*, 18 (2): 143–157.

- Roelofs, J., Meesters, C., Ter Huurne, M., Bamelis, L., & Muris, P. (2006). On the Links Between Attachment Style, Parental Rearing Behaviors, and Internalizing and Externalizing Problems in Non-Clinical Children. *Journal of Child and Family Studies*, 15(3), 331-344.
- Ronnlund, M., & Karlsson, E. (2006). The Relation Between Dimensions of Attachment and Internalizing or Externalizing Problems During Adolescence. *The Journal of Genetic Psychology*, 167 (1), 47-63.
- Rosenberg, M., (1965). *Society And Adolescent Self-Image*. Princeton University Press, USA, New Jersey.
- Ryder, V. (1995). *Parents and Their Children*. Illinois, ABD: Goodheart-Willcox
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Atli, S. & Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3). 972-991.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schults, E., & Schults, S. (2007). Modern Psikoloji Tarihi. Aslay Y. (Çev). İstanbul: Kaknüs Yayınları. İstanbul, s. 657-680.
- Sears, R. R., Maccoby, E. E., & Levin, H. (1957). *Patterns of Child Rearing*. Oxford, İngiltere: Row, Peterson and Co. 161.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., ve Uysal, A. (2005). Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örnekleminde Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 01-11.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim-Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.

- Sezer, Ö & Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3):743758.
- Sharpley, C. F. & Khan, J. A. (1980). *International journal for the advancement of counselling, self-concept, values-systems and marital adjustment: Some implications for marriage counselors*. 3(2), 137-145.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., & Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Suchman, N. E. Rounsaville, B., DeCoste, C. & Luthar, S. (2007). Parental control, parental warmth, and psychosocial adjustment in a sample of substanceabusing mothers and their school-aged and adolescent children. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 32(1), 1-10.
- Sümer, H. C., & Knight, P. A. (2001). How do People with Different Attachment Styles Balance Work and Family? A Personality Perspective on Work–Family Linkage. *Journal of Applied Psychology*, 86(4), 653.
- Sümer, M. (2006). *Yetişkinlerin Bağlanma Stillerinin Duygusal Zekâ, İlişkiye Bağlılık, İlişkide Algılanan Tatmin ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sümer, N., Aktürk, E. G., ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999a). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-109.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999b). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.

- Sümer, N., Sayıl, M., ve Berument, S. K. (2016). *Anne Duyarlılığı ve Çocuklarda Bağlanma*. İstanbul: Koç Üniversitesi. 14-15.
- Şahin Tezel, Fatma ve Özyürek, Arzu (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Şanlı, D. (2007). *Hemşirelik anabilim dalı çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tahiroğlu, Y.A., Bahalı, M.K., Avcı, A. ve Şeydaoğlu., G. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 16 (2). 67-82.
- Taşdemir, N. (2006). *The relationship between vertical and horizontal individualismcollectivism, religiosity, and parenting styles from perspective of parents and children*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taysi, E., (2000). *Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Ailede çocuk eğitimi araştırması: Aralık 1992 - Aralık 1993* (Yayın No. 84, ISBN: 975-19-1230-X). Ankara.

- Topçugil, N. (2002). *Ankara defterdarlığı gündüz bakımevine devam eden 3–6 yaş grubundaki çocukların aile işlevselliğinin değerlendirilmesi ve aile işlevlerinin çocukların psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişimleri üzerindeki etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006) Evlilik uyumu, bağlanma stilleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9), 61-68.
- Üretmen, S. (2003). *Yetişkin bağlanma stilleri, mekâna bağlanma eğilimi ve keşfetme yönelimi arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Velderman, M.K., Bakermans-Kranenburg, M.J., Juffer, F., Vanuzendorn, M.H., Mangelsdorf, S. C., & Zevalking J. (2006). Preventing preschool externalizing behavior problems through video feedback intervention infancy. *Infant Mental Health Journal*. 27(5). 466-493.
- Volling, B. L., Notaro, P. C., & Larsen, J. J. (1998). Adult attachment styles: Relations with emotional well-being, marriage, and parenting. *Family Relations*. 47, 355–367.
- Wall, G. (2018). ‘Love builds brains’: representations of attachment and children's brain development in parenting education material. *Sociology of Health and Illness*. 40(3): 395-409.
- Waters, E. (1978). The reliability and stability of individual differences in infant mother attachment. *Child Development*, 49, 483-494.
- Waters, E., & Beauchaine, T. P. (2003). *Are There Really Patterns of Attachment? Theoretical and Empirical Perspectives*. *Development Psychology*.
- http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/online/fraley_comment.pdf
- Waters, T. (2004). Learning to love: From Your Mother's Arms To Your Lover's Arms. *Voice of the University of Toronto*. 30, (19)

- Whirter, J., ve Acar, N. V. (2000). *Ergen ve Çocukla İletişim Öğretme Destekleme ve Çocuk Yetiştirme Sanatı*. Ankara: Us-A Yayıncılık.
- Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yavuzer, H. (2003). Çocuk Psikolojisi. İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi. 145-160.
- Yavuzer, H. (2011). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (Ed). (2016). *Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi.
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. *Aile ve Toplum Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(3), 3-16.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 1(3), 99-118.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(1), 73-83.
- Zimmermann, P., & Becker Stoll, F. (2002). Stability of attachment representations during adolescence: the influence of ego – identity status. *Journal Of Adolescence*. 25, 107-124

EKLER

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışma İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Ebru Derin'e aittir. Çalışma Prof. Dr. Mehmet Zihni Sungur danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin bağlanma stilleri, çocuklarını yetiştirme tutumları ve benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Annelerin benlik saygılarının, bağlanma stillerinin ve çocuk yetiştirme stillerinin arasındaki ilişkiyi tespit etmenin, özellikle annelere sunulacak hizmetlerde yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Anket tamamen bilimsel amaçlarla düzenlenmiştir. Çalışmada sizden kimlik veya kurum belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Katılımcılardan elde edilecek bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Katılımcılardan beklenen, ölçeklerdeki soruları dikkatlice okuyarak en uygun yanıtları vermeleridir. Yanıtlarınızı içten ve doğru olarak vermeniz bu anket sonuçlarının toplum için yararlı bir bilgi olarak kullanılmasını sağlayacaktır. Soruları yanıtlama aşamasında sizi rahatsız eden herhangi bir durum olduğu takdirde geri çekilebilirsiniz ya da yarıda bırakabilirsiniz. Çalışmaya olan katkınız ve zaman ayırma konusundaki nezaketiniz için tüm annelere teşekkür ederim.

Ebru DERİN

Çalışmaya katılmak istiyorum.

() Evet () Hayır

Ek 2: Demografik Bilgi Formu

1.Yaşınız?

.....

2.Medeni Durumunuz?

() Evli () Boşanmış () Bekar

3) Kaç Yaşında Evlendiniz?

.....

4) Çalışma Durumunuz?

() Öğrenci () Çalışıyor () Çalışmıyor

5) Eğitim düzeyiniz?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek lisans () Doktora

6) Mesleğiniz?

.....

7) Gelir durumunuz?

() Hiç Yeterli Değil () Yeterli değil () Kısmen Yeterli () Yeterli () Oldukça Yeterli

8) Yaşadığınız evde kaç kişisiniz?

() Çekirdek aile (anne-baba, çocuklar)

() Geniş aile (anne-baba, çocuklar, teyze-dayı-hala-amca, büyük anne-baba)

() Parçalanmış/Boşanmış aile

9) Bugüne kadar psikolojik bir rahatsızlık geçirdiniz mi?

() Evet () Hayır

Yanıtınız Evet ise lütfen belirtiniz

.....

10) Şu an psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz?

() Evet () Hayır

Yanıtınız Evet ise lütfen belirtiniz

.....

11) Kim tarafından yetiştirildiniz?

☐ Anne ☐ Baba ☐ Diğer

12) Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

☐ 1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ☐ 5. ☐ 6. ve üzeri

13) Annenizin psikolojik bir rahatsızlığı var mıydı?

☐ Evet ☐ Hayır

Yanıtınız Evet ise lütfen belirtiniz

.....

14) Siz çocukken anneniz çalışıyor muydu?

☐ Evet ☐ Hayır

15) Kaç çocuğunuz var?

.....

16) Çocuğunuz planlanan bir çocuk muydu?

☐ Evet ☐ Hayır

17) Çocuğunuzun bakımında destek olan biri var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

Yanıtınız Evet ise kim olduğunu belirtiniz

.....

EK 3: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Sevgili Anne, aşağıdaki maddelerde, kendiniz hakkında ne düşünüp, genel olarak nasıl hissettiğiniz ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, kendiniz hakkında nasıl hissettiğiniz ile ilgili sizin için en uygun olan maddeyi seçiniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum				
2. Birçok iyi özelliğim olduğuna inanıyorum				
3. Kendimi başarısız biri olarak görüyorum				
4. Kendimi en az diğer insanlar kadar başarılı buluyorum				
5. Pek fazla övünecek bir şeyim yok				
6. Kendime iyi davranırım				
7. Kendimden memnunum				
8. Keşke kendime daha fazla saygı duysam				
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum				
10. Bazen hiç de iyi biri olmadığımı düşünüyorum				

EK 4: Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ)

Sevgili Anne, aşağıda, annelerin çocuklarını nasıl yetiştirdikleri hakkında ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifade için size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Örneğin; Çocuğuma yatmadan önce masal anlatırım- ifadesinde; eğer çocuğunuza yatmadan önce her gece masal anlatıyorsanız “HER ZAMAN” seçeneğini, her gece değil ancak, sık sık masal anlatıyorsanız “SIK SIK” seçeneğini, ara sıra masal anlatıyorsanız “BAZEN” seçeneğini, çocuğunuza yatmadan önce hiç masal anlatmıyorsanız “HİÇBİR ZAMAN” seçeneğini işaretleyiniz. Araştırma için bütün ifadelerin okunarak cevaplandırılması çok önemlidir. Bazı ifadeler birbirine benzer olsa bile bütün maddelere cevap veriniz.

	Her Zaman	Sık Sık	Bazen	HİÇBİR ZAMAN
1. Çocuğumu hasta olmaması için çok kalın giydiririm.				
2. Çocuğumu ceza olarak yatağa gönderirim.				
3. Çocuğumun yemek yemesi için her türlü yolu denerim.				
4. Çocuğumun yemek yememesi beni sinirlendirir.				
5. Çocuğumun isteklerini ben yapmam ancak babası/annesi yapar.				
6. Çocuğum, söylediklerimi anında yerine getirmelidir.				
7. Çocuğumun istediği kadar televizyon seyretmesi için izin veririm.				
8. Çocuğumu çok yemesi için zorlarım.				
9. Çocuğum ağladığı zaman istediğini yaparım.				
10. Çocuğumun oyuncaklarını ben toplarım.				
11. Çocuğuma anne/babasının kızmaması için uslu olmasını söylerim.				
12. Çocuğumla, oyun oynamak için günde en az bir saat zaman ayırıyorum.				
13. Çocuğuma katı yiyecekleri püre haline getirerek yediririm.				
14. Çocuğumun her istediğini yaparım.				
15. Çocuğum kızdığı anda beni kızgınlıkla iterse, ben de onu iterim.				
16. Çocuğumu oyuncaklarını toplaması için desteklerim.				
17. Çocuğuma yemeğini ben yediririm.				
18. Çocuğumun uygun olmayan isteklerini yerine getiririm.				
19. Çocuğuma yaşına uygun sorumluluklar veririm.				
20. Çocuğumu, başladığı bir işi bitirmesi için desteklerim.				
21. Çocuğumla birlikte yatarım.				
22. Çocuğum çok hareketli olduğunda, onu sakin etkinliklere yönlendiririm.				
23. Yemeği döktüğü için çocuğuma çok kızarım.				
24. Çocuğumun istediği her şeyi (kola, cisp vb.) yemesine izin veririm.				
25. Çocuğumun yaşadığı duyguları (sevinç, öfke, vb.) ifade etmesine fırsat veririm.				

EK 5: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. (1- Hiç Katılmıyorum, 4- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 7- Tamamen Katılıyorum)

	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7							
	Hiç	Kararsızım/ fikrim yok						Tamamen
	katılmıyorum							katılıyorum
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7	
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7	
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7	
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7	
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7	
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7	
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemişim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7	
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7	
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7	
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7	
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7	
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7	
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7	

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelerdir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

Ebru DERİN, Lisans eğitimini Yeditepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü'nde 2018 yılında tamamlamıştır. 2021 senesinin Mayıs ayında ise İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde, Klinik Psikoloji tezli yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Okul eğitimi yanı sıra, çocuklara yönelik çeşitli terapi ekollerine dair eğitimlere katılım göstermiştir. 2017 yılında Bursa Özel Aritmi Osmangazi Hastanesi'nde stajyer psikolog olarak görev almıştır. Şu anda alandaki gelişmeleri takip etmek amacıyla seminer ve eğitimlere katılmaya devam etmektedir.